

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Septimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11642

HISTORIÆ CONCILLII TRIDENTINI LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

PONTIFICIS sententia, quæ Colonienſis Archiepiſcopus deponitur. Legatorum conſtitutio de reformanda per Pontificem diſciplina. Itera ſapientia à Caſarijanis ſtudia ad retardandum dogmatum ſanctiorem; ſed fruſtrâ. Diſputationes ad abuſus à prælectionibus concionibus remouendos; & altercatio de Regularium priuilegiis. Audax ea de re diſſertatio Epifcopi Feſulani; & Concilij in eum commotio. Sententiarum Varietas de concionandi ac reſidendi neceſſitate Epifcopis impoſita. Diſceptatio de Originali peccato, ac præſertim de Virginis ab eo immunitate. Impietas ac falſitas Suanis in excellentiam & cultum Virginis. Decreta de articulo Originalis culpæ, & quibus cautionibus habita. Alia ſanctiones ad inducendû reſtituendû-ve prælectionibus ſacrarum Literarum in Religioſorum Aedes, in Tempa, & in Academies: de concionandi munere Epifcoporum, eorumque in Concionatores auctoritate. Quinta Sefſio celebrata. Sententiarum in ea diſſidium de propoſitis Decretis, ac præcipuè de accuſanda Præſulum abſentium contumacia. Diſſeritur de emendatione, quam Suanis deſiderat in ſcribi Juris Conſultis, in Theologis, in Concionatoribus.

CAPVT PRIMVM.

1546.

Hermannus Coloniensis Archiepiscopus à Pontifice in ordinem redactus. Et de hoc Suauis animaduersiones.

DVM Synodus per anathemata hæresim in vniuersum concutiebat, Pontifex per pœnas hæreticos insectabatur. Hermannus è nobili Wedensium Comitum familia Coloniensis Archiepiscopus, Lutheranorum fraude seductus, in suam Ecclesiam ac ditionem, sacrilegam eorum tabem admiserat. Vnde Cæsar iam inde ab anno 1543. in Spirensibus Comitibus hominem tam studiosis religiosisque monitis adeò corripuerat, * vt lacrymas ex eius oculis, ex animo pœnitentiam expresserit. Adeoque ingressus extemplò ad Carolum Granuellanus, ipsum Carolum audierit affirmantem magno lætitiæ sensu, Etiam si suus in Germaniam aduentus quidquam aliud commodi non attulisset, ad id solum totius laborem itineris optimè impensum iri. Sed quamquam tunc Hermannus opere præstiterit, quod oculis ac linguâ protulerat; tamen, vt qui aggressoris postremi facilis erat præda, in errores pristinos relapsus est; quare & à Cæsare, à quo iure clientelæ Septemuiri pendet, in Belgium, & Romam à Pontifice in ius vocatus: nam vterque eorum causam hanc concorditer prosequeretur, sicut alibi dictum est. Porro post consumptam cum eo omnem tolerantis lenitatis operam, Pontifex postulantibus & Ecclesiasticis & Academicis Coloniensibus, & Episcopis præcipuis finitimis, quemadmodum Suauis fateretur, in Senatu die decimosexto Aprilis * Hermannum latâ sententiâ gradu mouit.

* Sandoual.
in Vita Caroli V. anno 1543.

* In Actis
Consistor.

Hic tamen haud omittit Suauis, è re gesta pia commenta de more deducere. Considerat primò, post Pontificiam sententiam Cæsarem minimè destitisse illum pro Archiepiscopo habere: aitque, Quamquam id intimè Paulus ægrè ferret, ab eo tamen impotentem remedij iniuriam fuisse dissimulatam, & cum reliquis sibi à Carolo illatis annueratam. Si res ita se haberet, cunctis Principibus commune est, vt eorum iacula interdum irrita decendant, & qui ab altero ceu perduelles è gradu deiectionis sunt, ab altero dignitatis pristinae titulis honestentur: cum effatum Poëtæ experimento comprobetur:

Sepè premente Deo, fert Deus alter opem.

Ipsè etiam Carolus, tametsi potentissimus inter Principes, idem

Iiii 2

non

1546. non semel perpeti necesse habuit, ab hominibus non modò Coloniensi paribus, sed longè etiam inferioribus. Verùm desinat insultare Suavis. In ea causa Paulo ita non accidit: mox enim Hermannus Infelix exutus, ac Septemuirali dignitate, seniumque indecorum agens, inter paternos oppidi lares extinctus est. Quòd si per eos dies Cæsar consuetis honorum titulis Hermannum appellaret, cur Suavis rei causam silentio supprimit? Narrare debuerat, destinato à Carolo in Protestantes bello, * veritum ab eo per literas Coloniensem, ne transitum auxiliùmve illis præberet, iussumque Cæsarianis ducibus obtemperare; ad cuius obsequium mandati, quòd tanto Religioni momento erat, inductum ab Cæsare fuisse honorificà Archiepiscopi inscriptione: vnde in spem venit, illius indignationis per huiusmodi obsequium emolliendæ. Imò aduersus quem Suavis autumat: equidem sentio, id intimè non admodum displicuisse Pontifici, quamquam pro dignitate prolata sententiæ acriter extrinsecus improbasset. In comperto erat, Protestantes in Conuentu Francofordiensi, à nobis antea memorato, inter cetera conspirasse ad Hermannum aduersus vires Cæsaris sustinendum. Cum igitur illi vnà cum Pontifice bellum esset suscipiendum in vniuersam Protestantium factionem, communem profectò rem ipse promouebat, dum fœderatorum vires hosti subtrahebat; & per honorem tituli breuè duraturi, tametsi exemplo non commendabili, Hermannum adigebat ad obfistendum, non ad opitulandum hæreticis.

Affirmat deinde, eam sententiam alterius quoque incommodi causam fuisse; *Inde videlicet à Protestantibus argumentum desumptum ad suam opinionem confirmandam, quòd non alia de causa coactum fuerit Concilium, quam ut ipsos in fraudem coniceret. Etenim opponebant; Si addita in controuersiam Fidei doctrina in Concilio expendenda erat, quo pacto iurabat Pontifici ante definitionem Synodi sententiam proferre, & per eum Archiepiscopum hæreseos damnare? Vbinam didicit Suavis, Concilio semel coalito, non dico Romanum Pontificem, sed quempiam legitimum iudicem præpediri, ne suam iurisdictionem exerceat? Id ne incidit quidem vel in eorum mentem, qui præcellere Pontifici Concilium arbitrabantur. Nam si posito superiori Tribunali, inferioris auctoritas & actio impediretur, haud sanè liceret pariter Episcopis iudicare ac damnare sibi subiectos, dum Romanus Pontifex ad clauum sedet; neque clientes Dynastæ, dum supremus Princeps existit. Egregiam enim uerò ratiocinationem! Æquum erat, credo, Coloniensi aduersus Pontificiam denuntiationem, in rebus Religio-*

* Belcar.
lib. 14 n. 10.

nis res nouas moliri, reclamante vniuerso Ecclesiasticorum ordine, ac periclitante populorum salute; Romano verò Pontifici hominem damnatione reprimere nefas erat? Suauem percontor: Perdurante Concilio licebatne Episcopis, licebat Fidei Quæstoribus, non admonito Concilio, in hæreticos ferre sententiam? Id si negetur, Synodus per eos annos quamdiu aperta perstitit, Christianum Orbem in asylum planè vertit ad omnem corruptæ disciplinæ doctrinæque effrænatam impunitatem: vbi enim ad Synodum scribere necesse foret, ab eaque decreta responsa in singulis Religionis causis præstolari; quis non intelligit, quàm longum, quàm difficile esset in impios animaduertere, eorumque impietatem coercere? id verò consuetudini Conciliorum omnium præcedentium aduersatur. Neque iudicèd Oecumenicæ Synodi tamquam inutiles habitæ sunt, cum earum officium sit, per definitiones à se Diuino afflatu editas certum reddere, & à discrimine falsitatis immune, id quod singuli Antistites humanæ intelligentiæ lumine, quod falli posset, antea iudicassent. Est proinde in potestate Conciliorum, eas sententiâs, vt aliàs accidit, reuocare: perinde atque superius Tribunal inferioris sententiâs interdum reuocat; quæ tamen interim vim habent & obligant, nisi quid obsit euidens iniustitia. Quapropter mihi lubet in præsentia quasi certam fingere opinionem, Pontifici magis contrariam; eum scilicet subesse Concilio, nec posse per se solum de rebus Fidei absque falsi suspitione decernere: quæ opinio inter cetera absurda arduam imprimis & incommodam redderet in Ecclesia vniuersa Fidei firmitatem super quacumque noua quæstione; & innumeros ex antiquis hæresum auctoribus absolueret, vt pote qui à Conciliis Oecumenicis damnati non sunt; sed vel à solis Romanis Pontificibus, vel à Prouincialibus Synodis, quas certum est per se ipsas falli posse. Sed hic eam opinionem fac esse veram; nemo tamen ex eius assertoribus negauit, vt obseruat Bellarminus, * posse Pontificem legitime hanc illamve sententiam interdicerè, ceu hæreticam declarare, eius sectatores plectere, & inde fideles omnes obstringi ad illi parendum; itidem debere subditos obtemperare decretis ac iussionibus profani Principis, quamuis obnoxij fraudibus, & quamuis aliquoties Comitibus generalibus subiecti. Quare vt maximè ab huiusmodi opinione deduci poterat, licuisse tunc Colonienâ ad Concilium id temporis apertum confugere, ibique suum crimen purgare. At si hoc petiisset, fortasse facile impetrasset à Pontifice, qui vti Concilio stabilienda reliquit quàm plurima ad Pontificiam auctoritatem, ac præcipuè ad concessionum formam, Curiamque

* Lib. 4. de
Rom. Pontifice
cap. 2.

1546. Romanam spectantia, ita multò liberius, quod in se erat, illius causæ iudicium ei permisisset. Atqui res ita se habet: Protestantes cum Synodum execrationibus probrisque repudiant; Nuntios Pontificios, qui ipsos inuitant, contumeliis insectantur; Colonienſis, promulgato indicti Concilij diplomate cunctos Episcopos obtrogente, non accedit, neminem mittit, nihil absentiam purgat, accessit in ius à Pontifice, nec excusationem affert, nec pro se quemquam legat, neque causam à Concilio cognoscendam postulat. Pontifex post tot annos stimulatus querimoniis Cleri, Academicorum, finitimorum Antistitum, deiicit ab vna ex præcipuis Christiani Orbis Ecclesiis Pastorem, qui gregem suum à Catholicorum sententis abducebat. Ex his omnibus Protestantes concludunt, per consecutionem à Suauis comprobata, *Concilium non alterius rei causam esse, quam ut ipsos in fraudem coniceret.* Fingamus Pontificem hanc litem Concilio diiudicandam commisisse: num illa eò usque protrahenda erat, donec ipsum absolueretur; intereà verò permittendum Colonienſi, ut gregem veneno pasceret? Haud sanè. An confestim ferenda sententia? At non considerabat Suauis, hinc speciosorem colorem obtenturos Protestantes ad recusandum Concilium, quasi iudicem suspectum, quippe quòd mentem suam de ipsorum doctrinis patefecisset, iisdem in Colonienſis damnatione damnatis? Satius ergo fuit, ne suspicio in Protestantibus auferret, ab illius causæ iudicio Synodum abstinere. Sæpè non minus contra supremi Tribunalis auctoritati, ab eo, ne quid importunè agat, causam amouere, quàm eiusdem potestati quamlibet quæstionem profligandam subiicere: quemadmodum qui gladium obrinet periclitum, non quolibet vsu eum exerceat necesse est, si nauiter exerceat velit in prælio.

CAPVT II.

Pontifex & Legati de morum legibus rursus agunt.

Ceterum, an Concilium ad hæreticos decipiendos indictum fuisset, an ad efficaciter consulendum Christianæ Reipublicæ detrimentis, reliqua Pontificis acta demonstrabant. Nauimus, à Paulo concreditum fuisse Legatis tenorem diplomatis, quod ipse meditabatur ad Ecclesiam reformandam, & Episcopis gratificandum, eorumque iudicium deposci. Hi verò instantibus curis obsessi, responsum super eo non nisi post celebratam Sessionem reddidere. Tunc verò significarunt; * Si quædam Patribus

* Literæ Legatorum ad Fatnesium, 10. Aprilis 1546.

emolumenta ante Concilium, & dum se quisque tamquam peculiarem tantummodò Præsulem agnoscebat, fuissent concessa, illis utique satisfactura fuisse; tunc verò & vota & iura sua metientibus tanti sublimitate Senatus, in quo ipsi confidebant, & vbi ipsorum singulis collegarum omnium dignitas ac potentia ex parte communicabatur, opus esse, ad eorum explendos animos, largiori manu diffundere id quod antea constricto pugno leuiter aspergere satis fuisset: nihilominus plerosque Patrum haud videri immodica supra quàm par esset appetentes. Quare si quod ipsos deceret in curanda subditorum salute, obtinuisent, cui rei nec ex diuinis, nec ex humanis rationibus deesse fas erat, votis expletis acquieturos. Et quoniam Pontifex sententiam Legatos rogauerat, præsertim de redigendis in ordinem *Dataria*, quam vocant, facultatibus, auctores ipsi erant, vt ea ab operibus, non à diplomatibus initium caperent: opera & prodesse magis Christiano generi, & minùs obligare Pontificem; & posse per experientiam melius docere, quo pacto conducentia & duratura Diplomata conficienda. Contra verò; si à Diplomatis sumeretur exordium, in obstacula nec opinata offendi posse, quæ ad retrocedendum cogerent, materiamque populorum obrectationibus suppeditarent, quasi promulgata fuissent non ad abusus corrigendos, sed ad Christianos decipientes. Præterea, si aperto Concilio id fieret, sed ipso inconsulto, argumentum id futurum vel diffidentia, vel contemptus; adeoque minimè sperandum, Episcopos alacri animorum sensu comprobaturus id quod sancitum fuisset, ipsorum comprobatione nequaquam priùs quæsità.

Admonebant pariter, vt iis quæ in Pontificio Senatu agebantur, melior forma præscriberetur: curandum proinde, vt Ecclesiarum, in quibus Episcoporum essent Cathedræ, habito pro eo ac par est examine distribuerentur; quæ verò concedebantur iis quos Principes nominabant, viris maturitate, grauitate ac doctrinâ præditis impertirentur, qui residere in illis possent ac vellent. Sed potissimum, vt multæ simul Ecclesiarum nulli concederentur, ne ex ordine quidem Purpuratorum, qui præluere ceteris exemplo deberent. Episcoporum ordinem in residendi constantia præcipuè reformandum, quam omnes vti conuenientem ac necessariam fatebantur: sed opponerent, difficillimum id sibi vsu venire, dum suæ iurisdictionis exercitatio à triplici hominum genere præpediretur, à Regularium familiis, à profanis Principibus, atque à Sede Apostolica. Nihil durum esse, non solum rescire se suo spoliari, sed etiam ad-

spicere;

spicere, ac per ignauiam atque vilitatem more priuati degere, ubi per auctoritatem ac reuerentiam iure Præsidis imperandum foret.

Quod ergo ad Regulares attinebat, cum ibi (aiebant Legati) illorum summi Præsides adessent, posse cum iis aliquid aptè componi. Quod spectabat ad Principes profanos, posse renouari, seu grauiores congeri pœnas sacrorum Canonum in sacra Iurisdictionis violatores: sed quod ad Apostolicam Sedem pertinet, à Pontificis æquitate medelam pendere. Querelas Episcoporum in cogere oriri ex nimis pensionum oneribus, ex decimis frequenter imperatis, ex Ecclesiasticis ad sacros Ordines indignè promotis, et à se antea reiectis; ex immunitatibus quibus fruebantur Acolyti, Protonotarij, aliiq̃ue priuilegijs affecti; ex absolutionibus atque inhibitionibus *Romanæ Penitentiariæ*, ipsorum manus, ne flagitiosos compescerent, innectentibus; sed potissimum ex Sacerdotum animorum procuracionem complectentibus, quæ Aulicis conferbantur, ab ea procuracione longè degentibus, eique obeundæ sepiùs ineptis, & huiusmodi munerum multiplicatione ditatis. Neque huic incommodo satis obuiam iri alternatione in Diplomata designatâ, quâ concedebatur Episcopis, per alternos cum Pontificis mensibus Sacerdotia conferre, dummodò per eum mensem, quo illa ab Episcopo distribuenda vacabant, nullo die abfuerint ab Ecclesia. Cum enim huiusmodi alternatio multis exceptionibus limitaretur, & reliquis sex anni mensibus Sacerdotiorum collatio à Romano Pontifice habenda esset; haud affatim consulebatur huic negotio, nisi ordo collationum, quæ fori Pontifici erant, aptè componeretur: ibi statui, inuiolatè oportere animorum curas hominibus doctrinâ ac probitate dignis demandari, qui ad munus per seipos administrandum adigi possent; neque adeò præcellentes vel natalium fortunâ, vel munerum dignitate, vt nequirent Episcopi eos habere tamquam sibi subditos, quos sibi siue pares in exultatione, siue superiores agnoscerent.

Seminaria promouenda censebant, quippe sacre militiæ excelsæ palæstras egregias.

Mala exaggerabant, ex eo genere concessionum exorta, quæ *expectatiuas* nuncupabant; quibus tunc erat locus, cum videlicet Sacerdotium primò vacaturum in certa quapiam Dicecesi concedebatur alicui, cum facultate capeßendæ possessionis absque vllò Iudicis mandato, ne concertandum cum Ordinariis esset, sibi ius collationis tribuentibus. Vnde fiebat, à plerisque huic impetrari concessionem, alijs de alijs inficijs, vel suam vnoquoque

existimante aliquo titulo reliquis præferendam, ac postea ad ineundam possessionem alicuius Sacerdotij conferendi, armorum vi concurrere, more bellorum. Suam postremo liberio rem in ea conscribenda epistola rationem excusabant; quòd sibi viderentur fidelium admittorum partes esse, cum apud alios de Principis rebus gestis sermonem habent, omnem operam studiosè adhibere excogitandis corroborandisque argumentis ad Principis facta propugnanda; at è diuerso, apud Principem verba facturos, omne in illum studium prorsus exere, quòd sincerè veritatis causam agant, eamque fideliter ipsi proponant.

5 Significabant denique, cum cæremonia, piæque exercitationes sanctioris Hebdomadæ ac Paschatis propius instarent, quindecim dierum spatio Patrum congressus intermittendos, seque eâ ratione adductos indixisse futuram Sessionem die remotiori, quam aliquin indicta fuisset; vnde rogare Pontificem, intra Paschatis hebdomadam responsonem remitteret, quòd ex luce per eam sibi communicata tutius cursum dirigerent ad habendas de abusibus quaestiones. Hisce communibus Legatorum literis peculiarem epistolam suam Ceruinus adnexuit, vbi animaduertit, quemadmodum necesse fuerat cogi Synodum, quòd ea pars Orbis Catholici quæ supererat, in Religione contineretur, ita pariter opus esse, accuratam morum ordinationem perfici, vt Episcopi eâ contenti quamprimum illi finem imponerent; quod & vniuersalis & peculiarium Ecclesiarum commoda postulabant.

6 Libuit mihi huius epistolæ summam recensere, quòd libertatis historica officio fungerer; simulque palàm fieret, agerentne Legati cum Pontifice ceu seruiles assentatores, an ceu studiosi veritatis assertores: nec minùs etiam quòd Ecclesia, quæ in præsentia cernitur collata cum ea quæ describitur anteacto sæculo, non ab iniquis obtrektoribus, nec ab addictis illi defensoribus, sed à viris ingenuis, peritis atque veridicis, liqueat quantum emolumentum à Concilio accepit, iis malis omnibus expurgata, quæ sapientes ac religiosi Vaticani Senatores obseruarunt, cum emolumentum seu detrimentum recentium sanctionum aliâ mensione discerni nequeat, quam duorum extremorum collatione; ea verò sunt, rerum status præteritus, ac subsecutus.

Nec obseruare prætermittam, quemadmodum pessimum optimi corruptio esse solet; ita omnes Reipublicæ corruptelas ortum traxisse è gemina maximoperè optata in Principibus dote, indulgentia & remuneratione. Quarum prior, dum plerumque derogat

Part I,

K k k

legi,

* 13. Aprilis
1546. ad
Farnesium.

1546. legi, videlicet normæ, quæ ad rectè gubernandum optima censetur, disciplinam paulatim eneruarat; altera ex penuria paratorum, vt assolet, præmiorum: dum enim præterita merita remuneratæ us prouentibus honoribusque, qui ad præsentia in Republicam officia rependenda seruari debent, ipsa administris magis necessarius, longeque opportunioribus spoliatur; perinde ac si Princeps stipendia agrî sui, colonis destinata, ad suos Aulicos remunerandos distraheret. Hisce autem malis occurrere arduum erat absque ope Concilij, hoc est, absque comprobatione communi. Si namque Romanus Pontifex id per se solus confecisset, in omnium inuidiam obtractationemque impegisset, ceu austerus atque illiberalis. Quod planè tunc patuit: cum enim in Senatu Vaticano 16. Aprilis noluisset Pontifex duas Ecclesias conferre, * in gratiam Galliarum Regis, duobus ab eo nominatis, ad alteram Ferrariensi Cardinali, ad alteram Borbonio, causatus, plures alias ab illis obtineri, & opus esse Episcopatum multiplicationi fines præscribere in viris etiam ita præcellis, tantique Regis gratiâ conspicuis; grauitèr conquesti sunt Galliarum ministri, vociferantes, coarctationem à Gallis inchoandam non esse: à qua certè querelâ minimè abstinuisset, quicumque primus idem pariter passus. Sed plausus magnimæ repulsæ * Tridenti datus querelam repressit, quippe damnatam communi Ecclesiæ iudicio, ceu rationi minimè consentaneam.

Nec Legati satis habuere, semel sua sensa Pontifici aperuisse, sed 7 habito post quintum diem vniuersali Cœtu ante sanctiorem Hebdomadam, ad expendendos abusus, quibus per futuram Sessionem consulendum erat, ad conciones ac prælectiones spectantibus, significarunt Farnesio, Animaduertere se in Patribus concordem voluntatem simul etiam agendi de obstaculis Episcopos prohibentibus, ne suis in Ecclesiis residerent: proinde satis memores adagi, Pannum septies dimetiendum, & semel concidendum, per frequentes maturosque congressus inter se discessisse de rationibus Synodi continuandæ: sed duas tantum posse in deliberationem venire: alteram, Si post receptionem sacrarum Literarum ac Traditionum ageretur de Conciliis & Apostolicis Constitutionibus recipiendis: alteram, Si ad trutinam vocarentur peculiaria dogmata ad nouas hæreses spectantia, initio ducto ab Originalis peccati dogmate, cui Redemptionis mysterium innititur; nauataque deinde opera argumento *Institutionis*, huic malo medentis, & Sacramentorum, quæ ad eam acquirendam, confirmandam ac recuperandam sunt instrumenta.

* Literæ
Massei ad
Cerinum,
16. Aprilis
1546.

* Responso
Cerini ad
Masseum,
24. Aprilis
1546.

8 Si prior iniretur via, perardua quædam obiici. Etenim aut proponeretur hæc receptio vniuersè stabilenda; & non modò eam futuram Patribus minùs gratam, sed minùs etiam opportunam, cum earum Constitutionum plures obsoleuissent, nec possent absque graui animorum motu restitui; plures quoque inter se repugnarent. Aut examini sigillatim subiicerentur; & id longissimi temporis opus, & infinitæ dissensionis fomitem futurum, dum amicis inter se conflegendum esset iis telis, quæ ad hostes conflegendos parauerant. Præterquam, quod vbi aliquorum Conciliorum sanctiones abrogarentur, offendi posset in aliqua turbulentiora ingenia, quæ contentionem suscitarent de excelsiori auctoritate inter Pontificem & Concilium: quam quæstionem Pontifex prudenter iniunxerat, procul à Patribus arcendam, quò schismatis periculum euitaretur. Alteram viam, quâ ingressuri essent in dogmata, Cæsarianis fortasse non placituram: sed ea de re haud multum laborare Legatos, vbi Pontifex aliter non imperaret.

9 Hinc itaque videre licet, quantum discrepet à vero Suauis, dum hic narrat, Legatos, cum intellexissent, in memorato confessu Patres à Cæsareis impulsos iam propendere ad solas morum leges, prætermisissis dogmatibus, constituendas, datâ operâ distulisse rem publicæ deliberationis alex tantisper committere, dum eam Pontifici significarent; ipsum verò per literas illis redditas 2. Maij Legatos iussisse, quamuis ea obstarent, pergere in vtroque coniunctim argumento pertractando. Quæ narratio tot erroribus quot verbis constat. Nam Legati, vt dictum est, neque quidquam in hisce literis significarunt de huiusmodi Patrum propensione à se animaduersa; neque eas ad ostendendam Cæsarianorum voluntatem scripserunt, sed ad ineundam rectè rationem emendationis, de qua responsum memoratâ die secundâ Maij accepere. Equidem anceps sum, an id in Suauis penuria notitiæ, an affluentia malevolentia dicenda sit, quò ingenuum religiosumque Legatorum in Pontifice monendo studium obtegeret, nec minorem Pontificis prudentiam ac pietatem, in eorum, vt patebit, suscipiendo consilio.

Adiecerant iisdem literis, Cum in articulo de peccato Originali, & in connexo de *Iustificacione*, corruptelæ non essent, quæ illis peculiariter responderent; vbi ea dogmata discutienda susciperentur, futurum fuisse opportunum, Ecclesiæ correctionem profèqui: & dum agerentur duo iam proposita capita prælectionum & concionum, videri cum iis coniungendam de munere Antistitum tractationem, ad quod vtraque pertinent; ac pariter de residendi

K k k k 2 obli-

1546. obligatione, quippe ad eas exercendas necessaria, adeoque de ob-
cibus illam præpedientibus. Postremò iterùm instabant, vt ante
diem octauum post Pascha responsum acciperent.

* Literæ
Farnesij ad
Legatos,
17 Aprilis
1546.

Pontifex * promissam à Legatis emendationis formam aude-
re præstolabatur, vt qui existimaret, nullum pretiosius charu-
vectigal Principi conferri posse, quàm quod ex nobilissima posses-
sione prouenit, hoc est, ex ratione intelligentiaque subditorum.
Vnde eà formà acceptà, Legatorum fidem gratiarum actione com-
probauit. Et quoniam maturam deliberationem à Romanis Con-
sultoribus res postulabat, idcirco Paulus, quò Legatis gratificare-
tur responsi celeritate, * per velocissimum cursorem illud intra bi-
duum ad ipsos deferri curauit. Consilij Legatorum summa proba-
batur quidem Pontifici, sed eos de tribus commonebat. Primum,
cùm hanc morum ac iurisdictionis reparationem potissimum intenderent
Antistites, eà cautione rem Præsides agerent, vt quodcum-
que periculum procul haberent, ne Patres eà constitutà dilaberentur,
vel segrè operam darent Fidei tractationi, in eo fortasse vo-
tis Principum obsecundantes; quandoquidem dogmatum Decreta
videbantur Ecclesiæ confirmationi adedò necessaria, vt illorum præ-
cipue gratià Concilium fuisset coactum. Secundum, vt dum remo-
uerentur obstacula libero iurisdictionis Episcoporum exercitio, ab
Apostolica Sede eiusque Administris iniecta, vnà pariter consule-
retur iis impedimentis, quæ à profana potestate inferebantur; quò
curatio foret integra, & pars quælibet intra fines officij contineretur.
Tertium, vt quemadmodum Pontifex consenserat, ne illius
partis emendatio, quæ propriè proximeque sui muneris erat; abs-
que Synodi sententia decerneretur; ita similiter Synodus satius ha-
beret, nihil in eo absque consensu Pontificis definire. Ita præiudi-
cium ac gratia populorum minùs potenti fauentium efficit, vt qui
maior est, boni consulat conditionum æqualitatem cum minori.

* Eiusdem
Literæ,
24. Aprilis.

CAPVT III.

*Toletani studia ad decisiones Dogmatum impediendas: &
varia super ea re in Cætu generali sententia.*

AT Cæsarianis longè diuersa erant in animo. Toletanum
præualida mandata compellebant ad retardandas pro vili
dogmatum sanctiones, * ne Germanos offenderent, præter-
tium inter Comitia. Vnde per speciem Præsides salutandi, ea de re
sermonem inseruit, & quasi consilium suggereret, exquisitissimas
ratio-

* Literæ Le-
gatorum ad
Farnesium,
4. Maij.

rationes adduxit, quibus peculiare suum votum, tamquam id è Republica foret, ipsis persuaderet. Sed frustra: nam à Legatis responsum, Id perinde futurum, ac Synodum ad solos Catholicos, non ad hæreticos damnandos habere, dum illorum mores per emendationes improbarentur, horum verò errores anathematum essent immunes. Toletanus, animaduerso argumenta sua sine ictu delabi, auctoritatis telum nudauit, denuntians, sibi à Cæsare iniunctum, utrem omni conatu perficiendam curaret, idque se apud Patres solerter acturum; nec par esse, offensionis causam exhibere Principi tam excelso, tamque de Religione benemerito. Hinc Præsides aptum auctoritatis contrariæ clypeum opponere; Consideraret, negotium amplius integrum non esse, cum ita post diligentem deliberationem à Concilio iam fuisset sancitum, & ipsi à Pontifice rem exequi diserte iuberentur. Ad hoc repellendum reposuit Orator, Gnaui ministri partes esse, sui Principis cum ceteris Principibus concordiam conseruare, neque confestim mandata conficere, vbi rerum perturbatio inde prænoscutur, sed Principem admonere, eiusque iterata iussa opperiri.

2 At ne id quidem sponondere Legati, quò foret in potestate Pontificis, huius officij notitiam dissimulare, vbi consultius id putaret. Quin inter se alteram responsionem Oratori reddendam meditabantur, Ab articulo videlicet de peccato Originali, in futura Sessione agitando, formidata turbamenta cieri non posse, cum in eo Lutherani à Catholicis non dissiderent, ut constabat ex anteacto colloquio, vbi nulla inter illos de eo certatio fuerat, sed incepta de Iustificatione disputatio. Nihilominus per expeditum tabellarium de re Pontificem certiore fecerunt, testati eadem sensa Cæsaris à Tridentino exposita fuisse Montano. Atque tunc illud planè contigit quod superiori tempestate diuersæque causæ Suavis assignat, scilicet per aliquot dies fuisse Legatorum industriam protractum examen duplicis corruptelæ propositæ, dum tabellarius Româ rediret, qui eos mentem Pontificis edoceret, iam conscij de nouis Cæsarianorum conatibus.

3 Pontifex verò, ac destinati ad id Consiliarij* rescripserunt: Toletani postulatam à se per admirationem acceptam, quippe quòd existimationi Concilij obesset, & in hæreses antidotum impediret. Responderent proinde Legati cuilibet, Non posse à Cæsare rei consilio id postulari, sed perperam edocto, ignaroque malorum, quæ inde pullularent. Quapropter tractationem dogmatum prosequerentur, & ne in controuersiam quidem sinerent id reuocari. Huius-

* Literæ
Farnesij ad
Legatos,
13. Maij
1546.

1546. modi iussio propensos ad eam exequendam Præsides nacti est; qui Romam scripserant, Vbi responsio cunctaretur, & oportere interim nouum argumentum proponere, articulum de peccato Originali se fidenter proposituros: sibi persuadere non posse, Cæsarianos contra omne ius falsæ operam impensuros, vt res irrita caderet: sed vt contigisset, se potius Synodo dissoluendæ consentire; atque idcirco facultatem sibi deponere ad eam suspendendam. Porro in eo consilio firmiores persistere, quod inaudierant Toletanæ dissertationem de his rebus habitam cum Cauensi Episcopo: nam ex vna parte homini fidebat, vtpote suæ familiæ, ac Diocesis causâ Cæsaris potestati subiecto, ex altera, felicitis euentus spem in eo locauerat, ob Legatorum pariter in illo fidentiam, ceu in Pontificio administro. Toletanus itaque Cauensi significarat; Cum vniuersa Germania simul conspiraret, à qua nec Bauariæ Dux dissentiret, opus esse Cæsari rebus suis prospicere in ius Comitum, nisi permitteret Domum Austriacam pessum iri: rem per arma minimè processuram; hinc displicituram Carolo dogmatum quæstionem, ne discordiæ exulcerarentur: quod si Patres illam aggredi vellent, nullam Cæsari Concilij curam futuram; id enim argumento esset, sibi alios non confidere. Addebat Toletanus, Optari nihilominus Facultati Cardinalis in Germaniam accessum: qui si Cæsari fecisset satis, parem vicissim ab eo gratificationem accepturus erat, vnde Concilij res arbitrio Pontificis reponerentur.

Hæc omnia, vt reipsa patuit, ex arte prætendebantur, vt Pontifex ad suppeditanda præualida auxilia traheretur metu concordie inter Catholicos ac Lutheranos, sibi perniciosæ; sed tunc satis fuit, ad præmonstrandum, Cæsareos obiecturos obstacula, ne Synodum ad doctrinæ definitiones progrediretur; atque huiusce rei gratiâ, quod nimirum Patres in solis disciplinæ legibus statuendis distingerentur, eorumdem Patrum postulata in Sedem Apostolicam promoturos. Quare animati Præsides responsio Pontificis, quo iubebantur constanter agere, ab eaque ratione quam excogitarant abstinere, quod videlicet de peccato Originali controuersia cum hæreticis non esset, cum ea ratio nec re videretur solida, & ne speculandum quidem præter illum articulum valeret, negotium aggredi statuerunt. Et quamquam, aiebant illi, parum timerent, ne Præsules à suscepto iam consilio resilirent; tamen quocumque modo res caderet, iteratis literis suspendendæ Synodi facultatem petiere. Insuper Maffeo ita Ceruinus perscripsit: Si Pontifex citra Principum offensionem posset seu Concilio vsque ad commodiora tempora suspen-

* 19. Maij
1546.

perfedere, seu in interiorem Italiam ipsum transferre, id optimum factu futurum; præfertim cum Aquensis Archiepiscopus affirmaret, expectari à Gallia Rege, uti Synodus in liberiolemque sedem deportaretur: bello gerendo videri sibi anni tempus nimis adultum, & rerum conditiones parum idoneas; tamen per eam cautionem agendum, ne omisso belli culpa Pontifici tribueretur, quasi postea idcirco ea illi essent incommoda toleranda, quæ Protestantibus ob concordiam Cæsar indulgisset.

5 Fuerat insumpta opera in peculiaribus communibusque congressibus ad conficienda aduersus corruptelas Decreta, pœnasque in Episcopos absentes à sua Sede statuendas: quod ab illis expetebatur enixe, quia per honestum nomen ipsorum negligentia corrigenda, agebatur ut iis incommodis prospiceretur, quæ ipsis erant impedimento. Et Toletanus agrè ferens petitionis suæ repulsam à Legatis reportatam, ab eisdem per Cauensem Antistitem * efflagitabat, uti sibi temporis moram benignius indulgerent ad Cæsaris vsque responsum, ad quem rem peractam scripserat; illud verò paucos intra dies sibi reddendum affirmabat. At ne in hoc quidem fidem suam obstrinxere Legati, seu veriti, ne ea cunctatio per alias ex aliis causis protraheretur, ut assolet, adeoque semper pateret aditus nouæ querelæ, quasi bidui spatium Oratori negatum fuisset; seu quòd percuperent rem perficere, nondum auctoritate Cæsaris tam aperte aduersante, quæ eò difficilius redderet Cœtui quod agendum erat, eoque iustius Cæsarem impelleret ad suam offensionem conquærendam.

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 22. Maij 1546.

6 At planè res ita accidit. Etenim Toletanus Legatis aperuit, sibi allatos à Granuellano per certum hominem nuntios, * quibus monebatur de acceptis ipsius à Cæsare literis; nihil tamen ad eas rescriptum, sed promissam intra triduum aut quatrimum responsionem. Legati verò, sublatà omni expectationis morà, generalem conuentum indixere, ut ad dogmatis trutinam progredierentur; vnum tamen diem cunctati sunt, quò posset Mendoza pariter interesse, iam Patavio regressus, tamen non dum febri quartanà liber, quæ die conuentui antea præstituto illum ex consueta periodo inuoluta erat. Sed reipsa neque Mendoza neque Toletanus adfuere, ne sua ora, quibus ora Cæsaris referebant, exponerent formidato dedito deiectioni litigatoris. Nec ex vano metus: quamquam enim Toletanus * nihil operæ prætermisisset, acciuissetque suam domum decem Præsules urbium Cæsari subiectarum; tamen hebetiora euaserunt officia; cum exploratum esset, de postrema Cæsaris voluntate haud constare.

* Literæ Ceruini ad Farnesium, 22. Maij 1546.

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 28. Maij 1546.

Qua-

1546.
a Ex Actis
Maffarelli.

Quare coacto cœtu generali die 28. Maij, Montanus, haud ignarus quibus studiis definitiones de rebus Fidei dissuaderentur, sermonem eiusmodi exorsus est, quo posset malè affectos retinere, ne se aduersarios illi profiterentur; quod facilius animaduertebatur fore, quàm si iam oppositionem iidem professi, ab ea postea essent reuocandi. Sic itaque ille disertit: Nemini fas esse carpere Concilium, quòd id operis sedulò susciperet: quisquis enim negligit in hæresim obuiam ire, in noxam ac pœnam incidit hæresi fauentium. Statimque articulum de peccato Originario proposuit, de quo aliquid generaliter dictum fuerat in superiore communi conuentione, & fusiùsque postea in priuatis cœtibus disputatum.

b 21. Maij.
c 24. & 25.
Maij.

Ad hæc Giennensis dixit, Paratum se adesse ad disserendum de argumento præcipuo paulò antè proposito, quod erat, de pœna nimirum Episcopis minimè residentibus infligenda, quodque reliquæ omnibus ponderosius videbatur. Ceterum, ubi dogmata morumque leges copulanda essent, & de peccato Originali doctrina stabilienda, videri sibi ducendum initium à decisione celeberrimæ controuersie de Virginis Conceptu. Hac ratione voto Cæsaris consulebat: inuicem quidem à Patribus quæstione de articulo inter duas Catholicorum Scholas, easque doctrinâ pollentes, strenuè agitato, qui in præteritum diuturnumque certamen abiturus erat, ab intorquendis in Lutheranos anathematis distinerentur. Huic se Bertanus opposuit, cuius religiosus Ordo sententiam communi studio minus acceptam tueretur; compositæque subiecit: Vtriusque quæstionis huicæ sententiæ viros doctissimos sanctissimosque patrocinari: Ecclesiam eiusque professam, rei veritatem nondum sibi innotuisse: neque locum neque tempus postulare, vti curam diesque consumerent in eo quod Fidei commodo haud conducebat: satius esse, silentio controuersiam obuolui, quòd parum vtile, exemploque fidelium minùs accommodatas altercationes sedarentur. Et cum Bertano Hispanorum plerique consenserent.

Aliam alij viam inierunt, ne dogmata discuterentur. Fuit quædam inuicem infructuosam reiecit propositi à Legato articuli quæstionem, in quo meram esse de nomine controuersiam cum Lutheranis affirmavit; propterea quòd illi post Baptismum dicerent manere quædam culpam Originariam, sed non imputari; cum Catholici contra negarent eam permanere: sed hoc vti minùs fundatum, perinde minùs probatum. Putabant alij, par non esse, vt Patrum animi nondum propriis absterfis fordibus, cælestis doctrinæ mysteria pertærent. Sed his Montanus occurrit; Si Patres Concilij, quibus dogmata

gumenta tam sacrosancta tractanda erant, vellent seipfos reformare, confestim id perfici posse, nemo quippe vetabatur cilicium lumbis admouere, capitiq̄ue cinerem inspergere: quod si in animo haberent vniuersum Antistitum ordinem emendare, opus esse præstolari alios, quorum ingens numerus iter meditabatur, ac multorum etiam Principum Delegatos, quò leges communi consensione sancirent, adeoq̄ue communem pariter obseruationem consequerentur. Per hæc refellebatur pariter oppositum aliorum consilium, requirerentium maiorem Patrum frequentiam, non ad auctoritatis, sed ad dignitatis incrementum: contrà enim disputabatur; Cùm indecorum esset Concilio tunc segniter otiari, magis oportere multorum accessionem opperiri ad leges statuendas, quarum obseruantia in varia Principum ac Nationum obstacula posset offendere, quàm ad speculatiuas Fidei doctrinas, de quibus constabat iam communi iudicio ex censuris omnium Academiarum, ex literis omnium scriptorum, ex Edictis omnium Principum.

10 Stabienſis & Senogallienſis apertè protulere Cæſaris repugnantiam. Prior dixit: Si definitiones doctrinæ Patres aggredierentur inuito Cæſare, id & detrimento cauſæ futurum, quæ in obices adeò firmos incurreret, & aduerſaturum ſuſcepto conſilio, quo ſtatutum fuerat, habendam Cæſaris rationem. Conſiderauit alter: Si dogmata decernerentur, dum Cæſar in Comitibus Religionis diſſidia componere adnitebatur, ea quæ ad hoc ipſum ſibi conducerent, fortassis obturbatum iri.

Sed oppoſitam ſententiam primo loco eloquenter propugnauit Aquenſis Archiepiſcopus, nec minus etiam Bertanus, ac Seripandus, quos plerique ſecuti; & ipſe Feſulanus, conſuetus obluſtari Legatis, & paulò antè ipſorum voce caſtigatus, quod opportuniore loco referemus, huic ſententiæ adhæſit: tametſi ob clientelam in Cæſarem Coſmi Medicei, ſuæ patriæ imperitantis, orationem ſuam temperauit quâdam obſequij admixtione erga Cæſaris voluntatem, per hæc verba: Perſuaderi ſibi ita Carolum in hæc ſenſa deueniſſe, vt, ſi aliter edoceret, aliter pariter eſſet iudicaturus. Vnde à Legatis apud Pontificem laudatus.

11 In hæc rerum ſerie deprehenditur, cuiuſmodi hiſtoricus ſit Suiſis, dum fingit, Pacecum cohortatum fuiſſe Patres, ne doctrinæ ſanctiones aggredierentur, niſi poſt acceptum Pontificij in Germania Nuntij iudicium: Legatos verò de conſulendo Nuntio conſenſiſſe, aientes tamen, poſſe intereà cum temporis lucro rerum capita Theologorum operâ expendi. Cuius narrationis quælibet pars è re-

* In Literis
28. Maij.

1546. gione opponitur veritati; cum Pacecus numquam Patribus inale-
rit dogmatum retardationem, nisi obliquis, ut ostendimus, modis
eamque semper Legati reiecerint apud Toleranum non minus libe-
rè quam apertè, prout Suavis legere licuisset luculentis charactere
bus exaratum in literarum volumine à se lustrato: quapropter
haud sanè hîc mihi licet inurere homini notam decepti, sed de-
ceptoris.

Decretum itaque fuit, post nec feruidam nec multorum alterca-
tionem, ut argumentum peccati Originarij ageretur: relataque
sunt capita super eo iam à Theologis expensa in ipsorum congrega-
tionibus; quas, ut alibi narrauimus, multò ante institutas, in hoc
tempus Suavis turpiter hallucinatus refert. Ea res è sententia Prae-
sidum peracta, non mediocri ipsos affecit gaudio, non solum ob vi-
ctoriæ fructum, sed multò magis ob suarum virium experimentum
ad alia consequenda: cum ingens potentiae momentum sit, se respici-
entem agnoscere.

CAPVT IV.

*De Concionibus ac Praelectionibus reformandis disputationes al-
tercationesque; praesertim de Regularium Priuilegijs. Auda-
cior Fesulani Oratio: quidque ex ea contigerit.*

Dictum est, fuisse peculiariter agitatum in superioribus cœti-
bus duplex argumentum de purgandis corruptelis ad sacra-
rum Literarum usum spectantibus, quod nondum habet
Sessionis tempore satis digestum fuerat, hoc est, de Concionibus ac
Praelectionibus: sed in scopulum haud insolitum res impedit, ut
de frequenter vsu venit, ut cupientes clamantesque morum corre-
ctionem singuli, quorum est illam statuere, ubi postea simul conue-
nere, numquam inducant animum ad eam perficiendam: cum
enim singuli emendationem generatim velint, in ea conclamanda
cuncti conueniunt; at ubi ad ipsam re conficiendam acceditur,
quæ necesse est in vna certa specie sit, certisque restricta rationi-
bus, inter se cuncti dissentiunt, postulantes singulis eam emenda-
tionis speciem, eosque modos, qui vel priuatis cuiusque commo-
dis, vel peculiaribus animi sensus maximè quadrent: vno verbo,
hæc vox, *reformare*, ab vnoquoque intelligitur, commune regimen
ad suæ mentis ideam peculiarem conformare.

Id emicuit in cœtu habito 15. Aprilis, ubi sententiæ tam inter-

se varia, tam oppositæ prolatæ, vt haud modicam in iis minutatim perlegendis molestiam passus, nolim eadem in ipsis recitandis meos lectores afficere. Quicumque verò affectus velamine mentis aciem non obtexerat, satis intelligebat, Præsides adesse Concilio, ceu corpori mixto adest forma, quæ oppositarum qualitatum impetu refluxo, elementorum per se discordantium fœdus tuetur, atque ipsa inducit, vt in vnam eandemque simul actionem conspirent. Hinc est, nullam coalescere hominum multitudinem aut probam aut improbam, quæ sibi aliquem, quacumque tandem ratione, non præficiat Principem. Satis mihi fuerit, memoratu digniora in eo cœtu dicta percurrere.

2. Pæceus significauit, videri sibi, Patres, quibus ea cura deman- data, accuratius in recensendis abusibus se gessisse, quàm feliciter in remediis excogitandis: quæ proponebantur, fuisse iam à Lateranen- si Concilio sub Innocentio Tertio adhibita, sed improspere fru- ctu. Multos censere, quò Ecclesiastici sacris doctrinis imbuerentur, certum statuendum prouentum, quem *Theologalem præbendam* appellânt, huiusce rei procuracione Episcopis iniectâ; at penè in- sperabilem existimari Decreti executionem, vbi ea executori dele- gato sit obfutura; & tamen huiusmodi prouentus fundari non pos- se absque aliquo eorumdem Antistitum dispendio: opportunum præ cunctis esse, rogare Pontificem, vt in qualibet Diocœsi desti- naret huic ministerio Sacerdotium primò vacaturum, quodcum- que illud esset. Innumeras pariter fidelium offensiones oriri ex Quæstorum concionibus, præsertim ob *privilegia Cruciatæ*, vt vocant in Hispania; proinde lege cauendum, ne quis eo munere fungere- tur, nisi habito examine ab Episcopo ad id comprobatus. Quam sententiam Antonius à Cruce Canariensis Antistes, aliique com- munitè collaudarunt.

3. Inter hæc sedata colloquia Fesulanus insurgens scriptum à se commentarium legit, ardore vehementiori feruentem; sed qui tepidus postea visus est præ altero eiusdem auctoris, mox à nobis commemorando. Ibi professus initio, vt perturbatorum mos est, à Religione se adigi ad ea expromenda, Episcopos confidenter hor- tatus est, vt sui muneris essent memores; quod si præstitissent, fore vtique, vt mercenariis ad id non indigerent. Acerbè se angit, quòd liberum esset Regularibus, neque missis neque vocatis, suis in Cœ- nobiis per Episcoporum Diocœses concionari. *Quod*, exclamauit, *quidnam est aliud, ô Patres, nisi permittere, vt lupi non per ostium, sed aliunde ingressi ouile perturbent?* Dein eosdem per Deum ac Superos

1546. obsecrare non desistit ne id paterentur : si abnuerent , se pro sua ri-
 rili parte causam sustentaturum , prouocantem ad caeleste Tribu-
 nal, apud quod contestabatur se insontem in eo esse , & super illis
 populorum crimen ac sanguinem abiturum.

Antequam ad Religiosorum Ordinum Præsides ius dicendi per-
 ueniret, non desuere, qui magis amore præteriti cuculli perituri,
 quam præsentis tiaræ, in eorum patrocinium linguam impendere.
 Ex his Thomas Caselius Dominicanus, Britinoriensis Antistes, con-
 nes, inquit, reminiscamur oportet, Romanum Pontificem uniuersi Christi-
 ani gregis Episcopum esse, & unumquemque nostrum in partem sollicitudi-
 nis solum vocari, prout sacri Canones loquuntur. Perinde non minus cura
 per ostium legitimum ouilis, quicumque in Diocesim aliquam à Pontifice
 mittitur, quam qui ab eiusdem Diocesis Episcopo peculiari mittatur. Ne
 conquerantur Antistites id quod ipsorum uitio contigit, non iniuria Regu-
 larium usurpatione. Illi, si docendi, si concionandi munus expleuissent, ut
 in solitaria sua quiete se planè continuissent diuinis occupati laudibus,
 intenti, placando sibi aliisque, Deo per uoluntaria corporis animique supplicia.
 Nostra socordia, ne dicam ignorantia, ab Apostolica Sede priuilegia Regula-
 ribus impetrant: ipsi totum nostri ministerij pondus sustinent; nos pro-
 uentibus, nos illius honoribus fruimur, & tamen conquerimur? Hæc
 Caselij dictis, quæ penè ex Actis exscripsimus, Senatus communi-
 ter assensus est.

Ad hæc Præsidium primus adiecit, habità de iis quæ Paecus per-
 penderat ratione: Tametsi in cunctis sanctionibus pars omnium
 difficillima esset executio, eiusque potissimum difficultatem in
 quæ tunc agebantur, satis intelligeret; tamen sperare se, vel per Au-
 tistitum in suis Ecclesiis præsentiam, vel per aliam rationem id effe-
 ctum iri: interea satius esse, ei tunc negotio operam dari, quod præ
 manibus versabatur. Deinde ad Fesulanum conuersus hæc addidit:
*Qui Diuinum ad iudicium prouocant ob gregem sibi concreditum, cum ab
 exteris abripitur, cur animo non reputant, à Regularibus illorum partes
 expleri ab ipsis neglectas? Si uero Pontifex familias adeo de Ecclesia bene-
 meritis priuilegijs exueret, ille continuo concionandi laborem desereret
 cum ingenti fidelium detrimento.* Postremò dixit, uti delecti Patres
 studerent Decreta conficere ex maioris partis sententia.

Expensis itaque de integro rebus in priuatis congressibus, con-
 positisque plurimorum animis ad media moderataque consilia in-
 eunda, generalis alius cœtus decimo Maij coactus, quò illi articu-
 lo statuendo daretur initium. Ibi lecta sunt à Bituntino Decreta in
 priuato cœtu digesta coram primo Legato, cui ille à secretis erat.
 Tum

Tum à Massarello relatum est id quod conuenerat in aliis duobus coram Ceruino, qui titulo *S. Crucis Cardinalis* uocitabatur, & coram Polo, quem à patria *Angliæ Cardinalem* appellabant. De huiusmodi uisitatibus appellationibus identidem mentionem habebō, utpote non parum opportunis ad temporum monumenta ac res gestas cognoscenda.

7 Decreti forma eo die proposita hæc continebat: Haud licere Regularibus habere conciones in aliis templis quàm sui Ordinis, absq; concessione non modò suorum Præsidentum, sed etiam Episcoporum; neque in sui Ordinis templis absque facultate, scripto ab illius familiæ Præsidente singulis annis accepta, & ante inchoatas conciones ab Episcopo recognoscenda. Quod si cum offensione populi concionarentur, possent ab Episcopo in quocumque suæ Diocesis templo concionibus interdici, nullo priuilegij robore obstantente. Si denique hæreticam doctrinam proferrent, penes solum Episcopum esset eos plectere. Agitabatur postea de inducenda sacre Scripturæ prælectione in cunctas Academies, in Religiosorum cœtus, & etiam in Monachorum familias.

8 In eo generali Conuentu supra modum tumultuati sunt Patres ex duplici causa. Primò, quòd Madrucus retulit, accessisse ad se Dominicanum illum, qui à Rege Lusitanie eò missus fuerat, atque à se quæsiisse, an putaret eam Synodum ad frugem, an totam ad speciem continuandam: datoq; à Cardinali responso, Nullum à se conspici huiusce dubitationis argumentum; illum adiecisse, Magno sibi ad eam argumento esse, quòd sui Regis literis per tot menses nondum vlla responsio redderetur, tametsi precibus iteratis id à Legatis efflagitasset; quòd Principem illum retracturum erat, ne ad Concilium sui Regni Antistites Oratoresq; legaret. Quapropter Madrucus Patres hortabatur, uti moras abrumperent, ac responsa maturarent.

9 Primo Legato sua per ea negligentia peti uisa est; eoq; acerbioreuasit aculeus, quòd pridie uespere obiit habuerat Tridentinum, dum uterque domo egrederetur, mixtisq; inter se variis de rebus familiariter sermonibus, nihil de Lusitani querelis ab eo sibi significatum acceperat, perinde ac sibi videbatur, ex amicitie lege potius tunc insinuandis, quàm postredie ad Concilium referendis. Is itaque aliquanto commotior dixit, Responsa in promptu futura, quòd non semel ipse Dominicano significauerat, ubi tabellarius, qui eas ferret, præstò esset: si uerò id homini haud satis erat, licuisse quidem ad se regredi, qui ei aliunde satisfecisset. Postremis hisce uerbis

* Literæ Romanæ Tridentino missæ 11. Maij, apud Ludouicuos.

1546. se vicissim perstrictum sensit Madruccius, perinde quasi indicaret, alienum sibi munus arrogasse in ea re ad Senatam referenda. Tum verò disputatio est excitata, quodnam esset in ea re Præsidium ius atque officium, affirmante Tridentino, nequaquam à se assumptam auctoritatem quæstionis alicuius proponendæ, quò suffragari rogarentur, cum id Legatorum esset; sed egisse se, quod Patrum cuiuslibet licere censuerat, exposito conuentui negotio, ut ille deliberaret quid Concilio potissimum expediret. Idem confirmat Henricus Loffredus, Caputaquensis Episcopus, vir eiusmodi ingenij, quod ipsi liberum, alij turbidum appellabant. Hic Præsidem depercontatus: *Quid mihi agendum, ubi aliquid in mentem venerit, quò in rem videatur Concilio proponere?* Legatis id significandum, respondit alter: quod si ab illis repudietur, idque rationi sibi absolum videatur, licebit tibi primo congressui referre. Inter hæc Asturiensis quoque obstrepuit, quòd literæ iam à Concilio destinatæ retardarentur. Responsum ad hoc, ipsum decipi, siquidem literæ destinatæ non responsa, sed inuitationes continebant, detentas verò fuisse, ob difficultates iam Patribus cognitæ de Principum inter se prerogatiuis. Responsa ad Lusitanæ Regem parata quidem esse, sed nodum Concilio probata, quòd nondum ea mittendi opportunitas adfuisse.

Quò verò Patres ab ea inutili contentione Montanus abducentes, sententiam Pacem rogauit de Decretis in Synodo recitatis, & ex arbitratu priuatorum cœtuum digestis. Respondit is, Summam emendationis sibi videri sitam in Episcoporum suis in Dicecessibus residentia, docendi & concionandi gratiâ: illud esse onus ipsi impositum: indulgentius ab aliquo pronuntiatum, eos ad concionandum iure Diuino minimè adstringi; aliter Apostolum loqui, tum ubi ait, *Neccitas mihi incumbit, vix enim mihi est, si non euangelizauerim*, tum etiam alibi, ubi proficitur, *Apostolos missos ut Doctores & Prædicatores*, non quidem munus generatim concionandi, sed temporis præscriptionem ab humanis legibus pendere. Itaque de stabili in Dicecesi Antistitum mora veteres Canones instaurandos, eamque denuntiatâ prouentuum iacturâ, aliisque opportunis remediis firmandam: & ubi tandem contumacia diuturnior foret, illos vel Episcopatum abdicandos. Se cum primùm Pampelonenses Infulas accepisset, audiuisse, illic ab octoginta iam annis illius vrbis Antistitem nunquam aspectum, quòd semper vnus ex Purpuratis eam Sedem habuisset. Quod ad docendum concionandumque spectabat, rogandum esse Pontificem, uti viris doctis Tiaras imponeret, qui ut idonei, perinde quoque ad hæc munia sunt procliues. Probari sibi, pro-

ut proposita Decreti tenor habebat, in cœnobiis, vbi commodè posset, sacrarum Literarum prælectionem instituendam; Regulares verò, vt pariter Decretum sanciebat, si quid hæreticum concionibus immiscerent, ab Episcopis puniendos, quantumuis nescio quod Priuilegium, à Franciscanis, vt audierat, dictitatum obstarer.

11 Tunc primus Legatorum ait, Hæreses se, & quid in tanta opinionum varietate statuendum nescire, nisi de integro suffragia paucis expressa proferrentur; Decreta verò, pro eo ac plerique sentirent conformata, vniuerso cœtui exponerentur, ipsius iudicio corrigenda & reconcinanda. At contra Pacecus admonuit, eâ ratione duo commoda præpediri: alterum, Ne vnâ cum opinionibus rationes pariter cognoscerentur, quod perinde erat, ac animata corpora intueri, non emuncta cadauera: alterum, quod pendebat ab altero; Si Patres suam quisque per se sententiam plenè declararent, interdum fieri posse, vt aliorum alij auditâ sententiâ discederent à sua, quod neuitquam euenisset, vbi nuda singulorum placita colligerentur ac referrentur. Verùm Montanus illi considerandum proposuit: Absque dubio quidquid breuitati daretur, aliquam in deliberando vtilitatem ablatum; tempus siquidem prudentium consiliorum parentem esse, & posteriorem diem veluti prioris magistram accedere: sed potissimum inter reliqua commoda celeritatem existimari, in cuius gratiam cum lucro deperditis ea emolumenta putanda, quæ consilium diuturnius secum afferrent: nimum sane Patres conquiri de Præsidum lentitudine, in argumentis earum rerum expediendis, de quibus agendum esset: nec ea tam parè perpendi tot in congressibus & publicis & priuatis, vt singuli suas quisque rationes non exponerent, & alienas non audirent. Præ se tulit igitur, velle se progredi ad ea quæ in postero conuentu agenda erant. Sed denuò Pacecus opposuit, dilationi quippe intentus, ne dogmata, vt ostensum est, proponerentur; Esse quosdam ex Patribus, qui nondum sua sensa depromperant, ceu Cauensem, Bituntinum, aliosque fortasse proloqui cupientes. Quare vtrique, & cuiuscumque volenti potestas loquendi facta. Sed hi ambo nihil sibi adiiciendum suppetere responderunt, vt qui cœtibus priuatis interfuissent, ibique abundè sententiam dixerint.

12 At verò Fesulanus esse sibi quod proponeret indicauit, cœpitque prolixam acerbamque orationem recitare. Tunc Pacecus animaduertens, se tumultus auctorem videri, cupiensque vel conuentum molestiâ, vel seipsum eâ notâ liberare, petiit à Legatis, vt ab Episcopo quærent, An de eodem dicturus esset argumento, de quo

in

1546. in præterito confessu disputarat. Negavit ille, & orationem profectus, exposulavit, quòd per eam tarditatem, adeoque tenuem auctoritatem res in Concilio agerentur: eò Præsules conuenisse magni sumptibus, & grauib; incommodis, & tamen ipsorum sententia ne libertatem quidem obtinere, sed violenter priuatos inter ceterum velut inter custodias coarctari: expergiscerent tandem Antistites, spectarent, quàm iniquè secum ageretur, quàm studiosè darentur opera ad minuendam sibi & auctoritatem iniunctis legibus, & rem familiarem impositis sumptibus: per noua semper priuilegia subditos attolli, per nouas decimas Episcopos deprimi: quid tandem ipsis reliquum fieri, nisi inane nomen Episcopi? quàm tolerandum, haberi conciones à Cœnobitis in ipsorum Diœcesibus, non petita ab Episcopis facultate, nullà habità honoris declaratione secularum dignitati, sed eà ratione, quam propositum Decretum prescribat, vt nihil amplius iuris relinqueretur Episcopis, præterquam vt chirographum signumque religiosorum Præsulum agnoscerent! Confectum esse Decretum plurimis vocibus consultò ambiguis, nihil sub ea implicatione tandem reperiri, quod Antistitem iustificationem restauraret: vbi illud à Patribus comprobaretur, perinde fore, ac illos assentiri, vt ipsi deprimerentur, & Regulares audentiores euaderent ad confidentiùs spargendum, vt solebant, venenum inter ipsorum ouilia. Conuocatos à Pontifice Patres ad expurgandam Ecclesiam corruptelis, & tamen in hoc Decreto corruptelarum omnium sententiam contineri: à delectis censoribus fuisse inter gratias corruptelas connumeratum, quòd verbum Dei à veris & ordinariis administris, hoc est Episcopis & Curionibus, per conciones & documenta neutiquam exponeretur; huiusmodi tamen abesse non aboleri, sed confirmari à proposito Decreto. Nolle se diutius immorari in enarrandis scandalis, quæ istorum operà populorum animi frequenter passi fuissent: hoc vnum satis; ab ipsis cuncta Episcoporum munera occupata; solos è sacra Confessione tribunalibus animos fidelium regere, fuisseque omnia peruertentes. Igitur hortari se collegas Episcopos, vt in Iesu Christi nomine, cuius vices in terris gerebant, seipos in pristinam auctoritatem restituerent; ingentem illam rerum perturbationem amolirentur, quæ vnitatem Ecclesie communi usque humanum atque diuinum in partes discindebat. Dein ad Legatos conuersus, duos priores admonuit, ipsos quoque meros Episcopos quondam fuisse, & tunc pariter Episcopos esse; proinde eorundem decere sacrosancti Ordinis dignitatem non imminuere, sed augere.

Hæc

13. Hæc Fesulani concio à Massarello in suis peculiaribus Actis descripta, & à nobis hîc ferè ad verbum expressa, patefacit, quàm fideliter Suavis affirmet, Fesulanum in id solum sermonem habuisse, vt Patribus suaderet, par esse, sententias extensas, non coarctatas audiri (quod à Paceo veriùs propugnatum est) atque vt maiorem libertatem in Concilio postularet; & idcirco à Legatis eum verbis increpitum, ac pœnarum minis castigatum. Nec à vero minus aberrat, vbi narrat, Clodiensem valetudinis gratiã abutum simulasse, sed reuera propter altercationem cum Polo in Traditionum articulo, recessisse. Etenim Clodiensis haud obtentã valetudine, sed perinde ac multi, facultatem petiit diuertendi ad suam propinquam Ecclesiam per eos sacratiores dies. Neque verò ipse de Traditionibus cum Polo decertauit: sed quòd imprudentius de illis verba fecisset, acriter non à solis Legatis modò, verùm etiam ab vniuerso Concilio fuit obiurgatus, sicuti memorauimus. Equidem animaduerto, hæc errata ex eo manare, quòd Suavis non nisi commemoratum volumen literarum Montani legerit, vbi hæc res gestæ perscriptim Romam nuntiantur. Is igitur quã dictis ambiguis hallucinatus, quã non dicta per consuetam sibi confidentiam suffarciens, commentationes veriùs conficit, quàm narrationes: saltem vbi narrat scripsisse Legatos, abstinere se ab animaduersione in Fesulanum, ne quam amarulentam disputationem excitarent. Declarasset ille, quanam fuisset hæc ab illis excitanda disputatio, quemadmodum explicat eorundem epistola, & nos pariter explicabimus, quòd suspicionem omnem arceamus, quasi fuisset de Pontificis potestate in Synodo dubitarum. Eam disputationem aiebant Legati ex eo exoriri posse, quòd à Pontifice nulla ipsis iurisdicção tradita fuerat, nisi cum Concilio communis; proinde videri, per seipfos nihil posse. Atque vt hac in re cum Legatorum, tum Pontificis moderatio palàm fiat, libet hîc rescripta ad eos Pauli sensa referre.

** De Fesulani petulantia, vestra sententia Pontifici comprobatur, in præsentia satius esse ad alia remedia non progredi, sed hominem verbis tantummodo castigandum, tum ob allatas à nobis rationes, tum ne loquendi libertas adimi Patribus censeatur.* Ita expedit quandoque Principi veram irreuerentiam impunitam perferre, ne falsam iniuriæ speciem aliis inferat.

1546.

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 15. Aprilis 1546.

* Literæ Legatorum ad Farnesium, 11. & 15. Maij.

* Literæ Farnesij ad Legatos, 24. Maij.

14. Nos verò narrationis seriem repetamus. Montanus, qui per summam impatientiam Martellum audierat, hominis acrius perstringendi cupidus, illum percontatur, Num firmiter persistat in prouocando ad Dei Tribunal, vt in superiori cœtu prouocauerat.

Pars I. M m m m Ad

1546. Ad hæc probè Fesulanus respondit; cùm à Legatis fuisset priuatum admonitus, perinde quasi huiusmodi prouocatio, vbi pertinax foret, hæresim saperet; Se plurimas ipsi gratias profiteri, simulque declarare, se in eam sententiam haud locutum; & vtrumque id esset, secundum eam significationem sua se dicta reuocare, cùm vtrique habuisset in animo, eorum more loqui, qui coram Deo conscientiam suam exonerant ob res ab aliis gestas sibi non probatas. Eum rursus interrogauit Montanus; An existimaret, id quod etiam pronuntiarat, Episcopos Christi vicem in terris gerere. *Ira placè, respondit, existimo, donec mihi oppositum non ostendatur.* Hic verò Archiepiscopus Armacanus ad huiusce dicti defensionem adiecit, Pol. se Episcopos Christi Vicarios in absoluendi munere, aliisque functionibus nuncupari; non tamen Vicarios generales, qualis est solus Romanus Pontifex: illos enim in partem sollicitudinis aduocari. Plurima hinc & illinc dicta, quædam etiam Pacecum perstrinxere, à quo suspicabantur, Fesulanum de pacto ad ea concitatum.

At Polus graui temperatæque dicendi ratione intercessit, affir- mans, multa quidem à Fesulano de munere Episcoporum probè adducta; sed per seditiosam potiùs concitationem, quàm per sedatam orationem, & more hominis, qui acerbius in alium inuehatur, quàm liberè sententiam dicat. Complura eius effata sibi mutuo aduersari, modò illum ad eleuandam Concilij auctoritatem tendere, ab eo tamquam ab iniusto ad Dei Tribunal prouocando; simulque improbando, insigniri Decreta nomine Legatorum, à quibus Concilium potestatis suæ neruos excipiebat: modò eidem extollendo studere, contendendo antiqua Episcoporum iura illius potestate recuperare. Per eam pariter occasionem, dum in Regulares inuehebatur, vt Episcopis auctoritas pristina redderetur, quo pacto eidem ipsi non occurrere, eadem operâ se coniti vt Episcopis pariter admittros subtraheret? Vtinam fuisset Deo collibitum, vt Episcopi suo munere per seipsos defungi possent! longè siquidem felicius florere Ecclesia. Desisteret prouide ab huiusmodi declarationibus, non nisi ad inflammandas discordias, seditionesque suscitandas opportunis. Hinc palàm fit, quàm veraciter Suavis autumet, Fesulanum eo die à Legatis per affectatam modestiam increpitum.

At hic exclamans Polo respondit: Tacere eum non posse, qui se spoliari agnosceret. At Montanus, quò verba præcideret, dixit, per infirmam secundi Legati valetudinem, qui per eos dies ieterinà laborabat, haud licere conuentum diutius protrahi. Vnde non de-
fuit,

fuit, qui arguaretur, diffusum in Ceruino fel cohibuisse aliud fel, quod à Martello effundebatur. 1546.

17 Generalis iterum congressus 18. Maij habitus, in quo Montanus conquestus est in primis, negligi quæ fuerant præscripta, & sibi quemque auctoritatem proponendi æquè arrogare, ac si pari cum Legatis esset auctoritate: quod nec ipsos perpeti velle, nec vbi velent, posse absque Pontificis indignitate, cuius personam referebant. Aberat à confesso eo die Madruccius, accitu Cæsaris iam in Germaniam profectus, quem alioqui suspicari poterant iis querimoniis peti. Sed ingens exorta contentio inter Montanum & Pacecum, quamquam ea postea de verbis potius quàm de re lis euaserit, quandoquidem nec nisi Legatis tribueret Pacecus potestatem proponendi, simulque rogandi & colligendi suffragia, nec Montanus licere cuiquamque denegaret, dum suam sententiam expromebat, in medium proferre quid animo occurreret. Quin accidit, vt cum Asturiensis vellet Paceco suffragari, res in vtriusque discordiam indignationemque deuenerit.

18 Quod quidem hoc pacto contigit. Affirmabat Asturiensis ex iuris peritorum doctrina, præsertim Bartoli ac Baldi, cuique ex communitate licere quidquid ipse Reipublicæ conducibile arbitraretur, palàm proponere: secus enim nullum dari locum exponendi quod ipsis Legatis aduersari videretur. Contrà verò sententiam oppositam Montanus tuebatur, causatus veterum Senatus consulta sancita fuisse, solis eam Consulibus Senatui proponentibus, sicut & plebis, ita proponentibus populo solis Tribunis, adeoque hinc patere, decreta semper confici eo qui præest proponente. Obiectam verò rationem refellebat ille, quod neque aduersus Legatos, neque aduersus quempiam ex Purpuratis Patribus liceret quidquam Episcopis in Concilium referre: optimum esse discrimen, quod Pacecus attulerat in rebus proponendis, vel per occasionem suæ dicendæ sententiæ, vel ex auctoritate sententiæ Patrum exquirendæ. Cuius quidem discrimini rationi haud acquiescente Asturiensi, Pacecus & sui elatione gradus, & sui commendatione dicti pellectus, ad Episcopum versus, *Satis, inquit, tibi sit tuam significasse sententiam, quæ, vt animaduertis, cæui non probatur.* Quare post aliquam inter eos concertationem subiecit Asturiensis, Ab eo se oppugnari, à quo propugnandus maxime fuisset: sed agere se Deo grates, quod sibi tantum largitus erat, vt posset opinionem suam sine alterius patrocinio sustinere.

19 Acrius verò Legatus disseruit in præteritam Fesulani concionem, cuius exemplar petierat, ac Romam miserat. Illam scilicet redarguit

M m m m 2

darguit

1546. darguit tamquam plenam calumniis, contumeliis, seditionibus, schismatibus. Calumniis quidem, cum in Pontificem, quasi privilegia impertitum iuri Diuino repugnancia, omniumque corruptelarum sentinas; tum pariter in Legatos, quasi libertatem Concilio præpedientes, studentesque suo iure Antilibites spoliare: contumeliis, in eos Patres, qui Decretum conflagrant, quasi fallax & fraudulentum; multoque amplius in Regulares, dum eos cunctis proborum criminumque sordibus onerabat: seditionibus, Episcopos oblique cohortando, ne sententias in Concilio dicerent, antequam obtinerent id quod ipsis debitum ille rebatur, & oblatâ vniuerso Religiosorum Ordini ad tumultuandum occasione: denique schismatibus, quod inficiabatur, licere Pontifici Religiosis concedere, uti liberè concionarentur; aliaque hæresi finitima pronuntiabat. Voluisse Legatum ea omnia Patribus exponere, animaduersione culpæ consentaneâ in opportunum tempus seruata, cum eò de argumenta proposita expendenda superessent.

Paulò post Caselius per postremam Fesulani concionem, nescio quo in loco sibi visus appeti, in eo præsertim, quòd ipse in cætera postremum antecedente responderat, dicendi spatium postulauit, & ægrè acquiescèbat Paceco, primoque Legatorum, admonentibus, ea de re satis superque disputatum: vrgebatque; Si iam illi patienter audierant hominem Synodo & ipsi Pontifici obloquentem, longè conuenientius id indulgendum homini, qui suam dignitatem tueretur. Petenti Caselio prius Galeatius Floremundus Aquini Antistes, dein alij plurimi assensere, Fesulani concionem tamquam indignam ac turpem criminantes. Inter has obstrepentium voces Fesulanus obortis lacrymis contestatus est, haud suâ fuisse mentis, in Synodum vel Sedem Apostolicam quidquam obloqui; quòd si quæ ambigua verba exciderant, Patres obtestari, ut in saniorum significationem acciperent. At Ægidius Falcetta Caprulanus Episcopus vrgebat, Martelli verba in Sedem supremam fuisse perspicua, nec innoxia interpretationis capacia: illius nomen iam apud Lutheranos innotuisse, adeoque oportere, ut inflictâ pariter poenâ innotesceret. Tum verò suo malo sensit Martellus, audaciorum in Magistratus mordacitatem suscipi primò breui plausu ardentis coronæ; sed paulò post communi vituperatione discerpi, lætisque Magistratus arbitrio derelinqui. Hinc mœstitiâ ac rubore perfusus, nitebatur suæ mentis inuocare testem in dictis, antea vitæ feruorem in rebus gestis. Atque ut indignatio in alterius audaciam succensa facile in commiserationem tepescit, ubi audacia sese abiicit, Floremundus

mundus ipse, ceterique cum eo affirmarunt, Episcopum ita respicientem veniam planè mereri. Legatus nec annuere voluit (quippe datis super ea re Romam literis, haud integrum ipsi erat) nec abnuere auctoritate suâ causam decidere: sed eâ communibus quibusdam verbis in incerto relicta, progressus est ad sententias de propositis Decretis rogandas. Quod, sicut accidit in mediis consiliis inter partes contrarias, visum est libertatis studiosis rigidum, studiosis modestiæ remissum; sed cum res nulli satis placuisset, nulli vehementer displicuit.

1546.

CAPUT V.

Aduentus Ambrosij Pelargi, ab Archiepiscopo Treuirensi delegati. Sententiarum varietas de Scripturæ prælectione inter Monachos constituenda; de quæ ea ceteris prælectionibus antehabenda: ac de obligatione concionandi, quæ tenentur Episcopi.

IN eo præterea confessu auditæ sententiæ de aliis iam propositis argumentis: ac primò quidem, An inter Ordines Monachorum oporteret institui in cœnobiis Latina sacrarum Literarum prælectio; & an ea reliquis anteferenda. Vtrumque vniuersè probabatur; sed primùm cum exceptione, *dummodo eorum leges haud obstarent*. Ea tamen exceptio à Bertano reiecta, affirmante, nullam Monachorum legem posse huiusmodi Scholæ repugnare: exempli gratiâ, quamquam Carthusiani seueri silentij lege teneantur, nihil tamen huic silentio, quantumuis Pythagorico, aduersari, quòd à Magistro Diuinæ Paginæ interpretationem audiant; perinde ac nequam eidem obstat, quòd à Concionatore Euangelij expositionem accipiant. Verùm inclinante die Cassinenses Abbates petiere, ne quid ad proximum vsque conuentum decerneretur, in quo sibi quoque dicendi opportunitas fieret.

² Hic intra biduum habitus; * vbi exceptus est Ambrosius Pelargus * 10. Majj. Dominicanus, Treuirensis Archiepiscopi Procurator, & insigni doctrinâ Theologus. Concessum illi suam dicere sententiam tamquam consiliarium, non tamquam Iudicem, ex Pontificio Diplomate; sederetque infra Claudium Iaium, Augustani Cardinalis Procuratorem, cui proximè post Episcopos sedes erat, & supra Abbates, summosque Præsides Ordinum Regularium. Audita postmodum cuiusdam Abbatis Cassinensis opinio, mirificè commendantis, cunctis Monachis Diuinæ Scripturæ prælectionem perpetuò iniungendam,

M m m 3 dam,

1546. dam, cui tam assidue tamque fructuose nauarant operam veteres illi sanctissimi Monachi: testificari se, nullam Monachis impostam legem huic repugnare; videri tamen sibi hæc verba Decreto addenda, *Omissis Scholasticorum cauillationibus*; istorum siquidem prelectiones sæpè discordias parere, adeoque à Monasteriis longè amouendas. Fuit qui existimaret, falso argumento veram ab eo conuentionem confectam. Etenim considerabat, si Scholasticorum prelectio semen discordiarum foret, æquè pariter arcendam ab ædibus Cœnobarum, ac proinde à cœnobiis vniuersè depellendam, aduersus quàm per tot sæcula consuevit Ecclesia: aliunde igitur rationem petendam, cur Diuinæ Scripturæ studium magis, quàm Scholasticæ doctrinæ, Monachorum familias deceat, magisque inter eas floruerit: quia nimirum alterum meditationibus lectiõibusque solùm innititur, quibus maximè aptatur Monasteriorum solitudo, alterum haud gnauiter excolitur extra palæstras disputationum atque congressuum; adeoque nusquam numeris omnibus absolui potest intra solitudinem ac silentium.

Quemadmodum verò Abbas ille eruditione quàm scientiâ instructior suas merces euexerat, & alienas abiecerat; ita Dominicus Sotus, à sui Ordinis summo Præsidente delegatus, idque temporis in Scholasticis disciplinis nulli secundus, suæ facultatis excellentiam propugnauit: sed antea primo etiam Abbatis asserto sese opposuit, hortatusque est Patres, ne id oneris communiter Monachis imponerent, quippe qui diuturnis precibus meditationibusque obligati, vel nimium grauarentur, vel à veteri institutione abducerentur, vbi sacrarum Literarum studium eisdem iniunctum foret; quod Carthusianorum exemplo præcipuè confirmauit. Potius igitur labor huiusmodi Mendicantibus relinqueretur, quorum est & scholas & conciones habere. Postea acriter & copiosè perorauit, ne sacrarum Scripturarum exedris supremus locus destinaretur: Diuina Oracula non posse penitus sine acumine Scholastico penetrari: hoc appellari canillos aut ab eo qui ex ingenij hebetudine illud percipere non valeat, tenebrasque nominat eam lucem, à qua sententiæ oculorum imbecillitatem sibi perstringi; aut ab eo qui sinceram adulterina Scholastica non fecernit, adeoque disciplinam vniuersam dehonestat nomine partis minùs quidem propriæ, sed copiosioris, magisque sibi experimento compertæ: rem quò pretiosior, eò frequentius adulterari. Eadem ratione posse pariter postulari inter externas diuitias adamantem sapphiro, & aurum æm, quòd ea sapius simulentur; atque inter animi opes, despiciendas

vniversim sapientiam ac sanctimoniam, quod sæpè earum specie factus & hypocrisis lateant. Quid tandem esse Scholasticam, nisi eam disciplinam, quæ simul coniungit duo lumina homini à Deo indita, Naturæ videlicet ac Fidei, quorum alterum sæpè cum altero foederatum, numquam certè illi aduersum se habet, & utroque sibi affulgente, quàm altissimè potest subit Diuina mysteria, & praua Diuini verbi interpretamenta dispellit: Hæreticos in Scholasticam odium capitale profiteri; ea quippe Sol quidam est, qui eorum spectra dissoluit: illi obrectare, perinde esse, ac fœdus cum Protestantibus inire, & Ecclesiam validissimo armamentario spoliare. Ad hæc monuit, honore ceu lacte cunctas artes ali; & vbi à Theologis intelligeretur, prima decora tribui studio leuiori meditando suauiter sacras Literas, legendique eius interpretes, adeoque pascendi potiùs ingenij, quam emungendi, eos libenter deserturos fuisse laboriosissimas intentissimasq; Scholasticæ contemplationes. Primaria in militia honestamenta, incitamenta pariter esse debere, adeoque summorum summeque conducibilium laborum præmia.

4 Soti dissertatio communem consensum obtinuit, quod ad emolumenta Scholasticæ pertinebat: at in reliquo alij alia opinati, cum plerisque videretur, Monachorum vita, temporis etiam opportunitatem concedere sacra Scripturæ studio, quod precatum non erat impedimento, sed alimento. Cumque alij haud minùs censerent, Diuinarum Literarum exedræ præcipuum locum ex argumenti dignitate tribuendum; arbitrabantur nihilominus, stimulos minime defuturos, quæ maioris gloriæ ex ingenij præstantia, quæ ob præmia solidiora atque optabiliora, quàm sit tenuis sterilisque loci prærogatiua, conatusque ad Scholasticam incitatuos. At Montanus controuersia finem dedit, monens, indecorum esse tam augusto consessui, in res adedò exiguas tempus infumere: quid Germaniam dicturam, vbi cognosceret, Oecumenicum Concilium, ad hæresis euersionem, & Christiani generis sanctitatem coactum, post longas disceptationes conclusisse, an in Monachorum ædibus esset sanctæ Scripturæ cathedra statuenda, eaque ceteris anteferenda. In existimatione famæ, post magnos apparatus, minus esse exilia opera quàm nulla.

5 In Conuentu itaque diei 21. ad alia Decreta progressi, ac præsertim ad illud, quo Episcopi obstringebantur, vt per seipsos conuersiones haberent. Vbi admonuit Pacecus, Archiepiscopos pariter ac Primates esse nominandos, ne ipsi causarentur postea, se in odiosis legibus communi Episcoporum nomine haud comprehendendi: præterea

1546.

tereà appositam ibi particulam eradendam, quâ declarabatur, licet Episcopis etiam ex scripto id agere; tam enim disertam cōcessionem, nimis tenuem præ se ferre opinionem de ipsorum peritiam. Vtrumque placuit: sed non æquè id quod idem adiecit, de pena in eo Decreto delenda, quæ irrogabatur Episcopis illi haud obtemperantibus, sed Deo vindici permittenda: etenim plerique voluerunt, vt ea retinerentur verba, quæ nunc extant: *Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtè subiaceat ultioni.* Quod, affirmavit Bertanus, vsque ad abrogationem Sedis in contemptores extendi posse.

Censebat idem Paceus, Curionibus in Paræcia degentibus concedendum, vt Regularibus concionandi facultatem suis in templis traderent. Cui ardentè obstitit Antistes quidam, de quo Massarelli Acta tam ambigè loquuntur, vt affirmare non amsim, fueritne Dionysius Zannettinus Chironensis Episcopus, Franciscanus, an Benedictus de Nobilibus Aiaccensis Episcopus, Dominicanus. Quicumque istandem fuerit, affirmavit Massarellus, oppositam sententiam fuisse penè cunctis probatam in Cœtu priuato coram Pole, hoc est, instaurandam Adriani Sexti Constitutionem, quâ omnes iniussu Ordinarij concionari vetabantur. Hic verò vehemèter incaluit in audaciam Regularium: siquidem vsu venit, acerbissimos aduersarios certæ alicuius communitatis eos interdum esse, qui eisdem olim membra extitere; cum æquè valeat vitæ coniunctio ad ingenerandam seu contrariam seu propitiam animi affectionem. Pauci ex Patribus illi, plures Paceo assensere: Britinoriensis verò non minori vehemèntiâ reiecit rationes obiectas Regularium præuilegijs: Reuoluerent animo, quot Episcopi, & quot Parochi idonei ac propensi forent sanctissimo concionandi muneri: antea quidem facultatem ad id sibi compararent, & postea in deliberationem deferrent, an Regularibus abroganda priuilegia: esse certè parua decora Episcopis restituenda; sed pristina ac vera ipsorum decora fuisse, vt cum sacco pro indumento, & cum baculo lecticæ loco incederent ad Euangelium prædicandum; non vt vestium pompam per opulentiam ostentarent, neque vt pinguescerent, seu potius per otij vecordiam intumescerent. Vt cumque se res haberet, Concilij non esse Priuilegia Romanorum Pontificum abrogare.

Hæc sanè responsi ratio, quæ ultioni exaggeratè propior quam defensionis opportuna videbatur, aduersarium ad nihilò temperatius repugnandum incendit. Vnde paulatim altercationis ætus ad eò efferbuit, vt Caselius hæreticæ assertionis notam in alterum iniecerit. Et quamquam id fundamento careret, tamen Caselij opinionem

nionem in præcipua quæstione complures amplexati sunt. Et Fabius Mignanellus, Lucerensis Antistes, prius in Germania Nuntius, à nobis læpius laudatus, ac postea Cardinalis, obseruauit, Adriani Constitutionem vniuersè non loqui, sed ad solam Germaniam coarctari, & ne ibi quidem vsu probatam. Atque vt hoc argumentum prosequamur, de integro eam protulit Zannettinus seu Nobilius, in congressu habito die 10. Iunij, monuitque Patres, magnæ esse dementiae, in suam rem potestate non uti, cum ea iam obtinetur, & aliàs speranda non est: haud semper coactam Oecumenicam Synodum extare, vix singulas singulis sæculis celebrari. Repeterent itaque Episcopi antiqua sua iura dum possent, & dum inerat Pontifici ea reddendi voluntas.

8 Huiusmodi declamationes plurimos trahebant eo validissimo illicio, quod præ se ferunt consilia ad communem vtilitatem adducta, vbi illius per se singuli participes fiunt: tunc enim vtilitatis ratio cum honestate coalescit. Ad eò vt qui Decretum in priuatis cœtibus digesserant, commoti, vt fieri solet, desiderio vehementius vociferantes sedandi, Decretum reformauerint, demptâ quæ ibi Curionibus concedebatur potestate accersendi Regulares, ad conciones in suis Ecclesiis habendas citra Episcopi veniam, sine qua ne in ipsis quidem sui Ordinis templis liceret Regularibus concionari. Sed eam partem Decreti in cœtu 15. Iunij propositi grauius improbauit Paceus; Absurdum sibi videri, cum potissimè Regularium operâ vti necessarium foret, tunc eos possessione priuilegiorum, & antiquis iuribus spoliari: vereri se, ne per ea, dum Ecclesiam adiuuandam curarent, eandem grauius læderent, præpeditâ obliquè Diuini Verbi prædicatione, hoc est instrumento ad Religionem seruandam pernecessario: proinde suam esse sententiam, Viennensis Concilij Constitutionem omnino retinendam in Clementina quæ incipit, *Dudum*, titulo *de Sepulturis*: nec sibi placere, vt Parochis iuris possessio innixa Canonibus adimeretur.

9 Hæc dissertatio quatuordecim solum permouit ex quinquaginta, partim Episcopis, partim Archiepiscopis. Reliqui digestum Decretum tamquam optimum euehebant. Et planè postremâ iam comprobatione firmabatur, cum Seripandus, Augustiniani Ordinis summus Præses, Regularium causam egit efficaciore quàm Caselius ad persuadendum oratione, quia remissiore; ac per sedatum dicendi modum, quem minùs prudentes frigidum nuncupant, & tamen eo calore pollet, qui fit ad euincendas lites aptissimus, vbi aduersarius non solum est dignitate maior, sed potestate Iudex. Ac

Pars I.

N n n n

primò

1546.

primò quidem affirmavit, Se in ea causa quacumque animi affectio-
ne ita vacare, vt facile constare poterat eorum Patrum testimonio,
qui ad abusus colligendos fuerant destinati, in quorum cœtu ipse
omnium minimus adlectus. Etenim collegas vsque stimulauerat ad
coercendos seueris legibus perniciosos concionatores; & cum in-
telligeret, longè opportunius eos ab Episcopis, quàm à Religioso-
rum Præfectis puniri posse, semper auctor fuerat, eam virgam in
Episcoporum manibus reponendam, vbi & fortior & formidabi-
lior foret: non aded sibi in votis esse sui peculiaris Ordinis com-
moda, quin longè præoptaret vniuersalis Ecclesiæ emolumenta, cui
Religiosorum cuncti Ordines militant, & è cuius felicitate cuncti
Ordines Religiosi dependent. Sed huius vero studio se permoveri,
vt reuerenter Patribus infinuaret, agi in eo Decreto de statuenda re
multò maioris momenti quàm species præ se ferret. Consideran-
dum esse, concionandi munus trecentos iam annos à Regularibus
liberè exercitum: si mallent Episcopi hoc integrum onus in se rec-
pere, veteres Patres imitaturi, id profectò æquissimum fore: dum
enim concionatur Episcopus, ceterorum est non loqui, sed auscul-
tare, non docere, sed discere: perpenderent tamen, quantum on-
eris hoc pacto subirent.

Non Episcoporum, vt iniquus aliquis censor opposuerat, sed
humanæ naturæ vitio tribuendum, si tanto muneri pares illis haud
inesse vires. Temporibus præteritis minorem extitisse fidelium
numerum, eosque rudiores, & quibus quæcumque sermonis me-
diocritas abundè fuisset: Ecclesiasticas functiones haud ita frequen-
tes: Episcopos minùs occupatos in Ecclesiasticorum cura, quorum
numerus in præsentia longè frequentior: vno verbo, aliam tunc fuisse
regiminis, aliam viuendi rationem; & tamen paucos etiam Epi-
scopos huic muneri satis fuisse: hos in hominum memoria viuere,
ineptorum multitudinem in obscura obliuione iacere. At in præ-
sentia opus esse in Episcopis scientiam Iuris Canonici, ad iudican-
dum, neque minus notitiæ rerum ciuiliū, ad pertractanda nego-
tia cum Principibus, cum Dynastis, cum subditis tam variz condi-
tionis, eiusque sæculi, quod omni solertiâ excultum, delicarum ar-
tisque plenum est: huiusmodi defectum dotium in Episcopo vel
nullo modo, vel multò difficilius, quàm ineptitudinem ad concio-
nandum, alterius operâ posse suppleri: & cum earum dotium
ornamentis agrè coniungi dicendi leporem, peritiam tucanque
intelligentiam diuinarum Literarum, sacræque doctrinæ, sine qui-
bus Euangelij prædicationem non incremento, sed detrimento Reli-
gionis

gioni futuram; cùm inde eò magis redderetur Præful obnoxius despiciatui, quàm priuatus Concionator, quò quisque ingenio prior est ad eum qui præstet contemnendum, & quò fortius idem compellitur, ad alienandam à se multorum beneuolentiam studio iustitiæ ac pietatis, at verò Religiosi Oratoris ineptiam seu imbecillitatem & minùs ab inuidia animaduerti, & minorem offensionem parere. Omnes Episcopos ad propositam ab Apostolo normam absolūtè perfectos piè quidem exoptari posse, sed non prudenter sperari: pauculos singulis sæculis numerari; quin idèò numerari, quia pauculi.

11 Neque id electioni perperam habitæ imputandum. Si enim intento oculorum obtutu Orbis theatrum adspiceretur: si cum hominibus intima iniretur consuetudo, & citra latentem illam inuidiam, quæ nos vrget, vt eos Magistratu digniores existimemus, qui ipsum non consequuntur; profectò palàm fieret, quàm rari his omnibus ornamentis excellant: & tamen ex hominum, non ex Angelorum genere Episcopos seligendos. Sed fac singulos Episcopos singulos esse Chrysostomos in perorando; num auribus totius Dioceseos vnus vox hominis satis foret? Minimè verò. Eamdem porrò dicendi præstantiam in minoribus Parochis vniuersè præsumere, cuiam incidat in mentem? Leuis haud esse negotij, vitæ probitatem in illis, assiduitatem in Ecclesiasticis muneribus exercendis, & in animarum procuracione solertiam vnà connecti. Studia tum ad cognoscendas, tum ad explicandas res præsertim Diuinas, esse longè laboriosissima, nec facillè coniungi cum sollicitudine curandi patrimonia, familias, aliaque plurima, ad quæ humanæ vitæ status animum distrahit. Regulares, quippe liberos ab eorum cura quibus indiget vita, instructos domesticis præceptoribus, exercitationibusque assiduis, iter expeditum habere ad harum disciplinarum excellentiam consequendam: ac proinde tantò illas florentiores in Cœnobiorum quiete reperiri, quàm in externo vrbium suarum negotio, quantò amplius florerent legum doctrina ciuilibisque prudentia in arena publici confortij, quàm in vmbra Religionis.

12 Iam verò si ponatur, Ecclesiam in concionibus operâ Regularium vsuram, cuiusnam æquitatis esse consilium, vt onus oneri adiiceretur, & ne in propriis quidem ipsorum templis liceret illis verbum promere, nisi Episcoporum arbitratu? Vbi se ita coarctatos sentiant, suisque benefactis hæc demum rependi, congelaturum proferent, suisque omnem animi conatum ad studium ac laborem: nam profectò in ipsis omnem animi conatum ad studium ac laborem: nam Religiosos tandem homines esse, humanisque affectionibus obno-

4546. xios, & in cœnobio, tamquam in palæstra virtutum, exercitatione perfici, non tamquam in Senatu hominum federe, qui numeris omnibus essent absoluti. Vbi Patres in eo decernendo perfliterent, prestolarentur saltem ceteros Regularium Præsides, quorum multi ac præcipui aberant; cuiusmodi erat Prædicatorum supremus Moderator, qui nondum accesserat, & duo ex Minorum Ordine, qui ad generalia Familiæ comitia Tridento discesserant. Se iis inconsultis consentire non posse in causa communi: quod si assentiretur, neque vocem sibi suppetituram, quâ se purgaret, neque frontem, quâ interueniret proximis Familiæ suæ comitiis. Si ne gleba quidem peruato cuiquam adimitur ipso prius in causa non audito, multo magis sperandum, à Concilio antiquissimis priuilegiis vniuersos Regularium Ordines minimè spoliatum iri, nisi prius auditos accersitioque ad suam causam agendam.

Seripandi concio mirificè Patrum animos deliniuit, cui preces Andrea Audentis, Præsidi Carmelitarum Generalis, accessere. Contrà verò preces Augustini Bonucci, Generalis Præsidis Seruorum B. Virginis, nouum illum dulcorem panè corruptè, cum is parum opportunè amarulenta quædam miscuisset: Haud se mirari, tam raros inueniri, qui priuilegia Religiosorum tuerentur, quando paulò antè, vbi de Episcoporum mansione apud suas Sedes actum erat (quod postea narrabimus, rerum feriem potius quam temporum prosequentes secuti) maiori patrocinantium penuriam laborauerat. Quod irreuerenter dictum, grauem indignationem ac tumultum exciuit: sed ea perturbatio, Paceo & Oratoribus Cæsaribus adnitentibus, breuè reledit.

Adiecit tunc Montanus, tempestatem sibi minùs opportunam videri, ad priuilegia Concionatoribus Religiosis adimenda; dum Episcopi Concilio detenti, minùs quàm vniquam per seiplos possent munus illud explere. Vnde Aloysius Lippomanus, Episcopi Veronensis adiutor (qui postea in eadem consistens, non Purpurati Præsulis conditione, inter Concilij Præsides à subsecuto Pontifice constitutus est) aliique Episcopi institere, vt Decretum leniretur. Sed exacta iam dies rem in proximum conuentum protraxit. Habitus hic est * pridie quàm Sessio celebraretur, ac primò quidem multi ex Theologis Regularibus sic vti petierant, auditi. Omnium nomine Franciscus Pactius ex Ordine Minorum postulauit, ne quid de minuendis Religiosorum priuilegiis statueretur, antequam ipsorum Præsides auditi fuissent, qui tunc generalibus comitiis assistebant, ac breuè erant accessuri. Dimissis Theologis, Montanus len-

* 16. Iunij
1546.

tentias rogauit. Absurdum plerique censebant, eos Theologos, quorum sudoribus ac vigiliis Synodus aduersum hæresim tunc pugnat, se loco præmij spoliatos cernere priuilegiis, quibus per tot iam sæcula fruebantur. Verumtamen Patres in tres sententias partiti: Alij cum Paceco dilationem laudabant: multi existimabant, Decretum de Concionatoribus mutilum atque inutile futurum, nisi ea res sanciretur; sed assentiebant moderationi Regularibus fauenti: alij denique ad cælum vsque tollebant propositi Decreti formam; planeque admirabantur, esse aliquos qui tam benè contextum opus deformari vellent. Nulla ex tribus hisce classibus numerum obtinuit pro omnium suffragiorum medietate, adeoque stabiliendo Decreto necessarium. Legati in secundam sententiam propendebant, tum quòd & æquiozem alterâ, & alterâ neruosiorem putabant; tum quòd vnica videbatur ad eam componendam discordiam, citra vllum vel in præsentia vel in posterum perturbationis discrimen. Proposuit itaque Montanus quamdam reformati Decreti temperationem à se Collegisq; excogitatam, eamque in consensu recitari iussit.

15 Ea erat: Religiosis extra ipsorum templa minimè licere concionari absque Episcoporum facultate, quantumuis à Parocho ad id agendum in sua Ecclesia vocarentur: at verò propriis in templis opus ipsi non esse aliorum, quàm suorum Præsidum facultate; ita tamen, vt ea facultas ab Ordinario agnosceretur, à quo etiam benedictionem susciperent. Cùm pacta ad ineundam in litibus concordiam huiusmodi sunt, vt inde litigatorum alteri accedat plurimum, alteri minimum detrahatur, facilis est vtriusque consensio: atque ita planè tunc accidit. Etenim parum intererat Regularium, sibi haud licere absque Episcoporum facultate concionari in Parochorum Ecclesiis, quæ plerumque illustria theatra non sunt, nec vllam aliam ob rem optanda ab iis, qui sua intra Cœnobita in propriis templis, hominum frequentiam lociq; splendore longè nobilioribus, audirentur; adeoque intelligebant, se ab Episcopis inuitandos potius quàm arcendos, vt in Parochorum templis conciones haberent. Nec accipienda Præfulum benedictio, quòd proprios etiam suggestus infcenderent, ceu grauis ab illis haberi poterat, absq; notæ vanæ superbix, eorumdem instituto aduersantis. Ex altera parte plurimum illis conducebat, peculiarem libertatem domi suæ indēm nem feruare, nec vbiuis locorum facultatem verba faciendi sibi eripi. At quò minor erat Regularium iactura, eò plus auctoritatis Episcopis accedebat. Augebatur in ipsis potestas in cuncta Paræcia-

1346. rum templa, nouamque aliquam accessionem in ea assequerentur, quæ alioquin ab eorum iurisdictione fuerant immunia: quod auctum auctoritati memoratæ interdicens ac puniendi, Episcoporum iura in ea re non mediocriter promouebat. Potior itaque pars temperamentum probauit, tamen aliqui; ac præ ceteris Fesulanus, angerentur ob reformatum Decretum; aliique è diuerso, inter quos Episcopi Aquinas & Calaritanus, verba magis fauentia Regularibus flagitent. Sed hac de re nouum postea Decretum constitutum Pio Quarto sedente, quod suo loco * narrabitur.

* Sess. 24.
cap. 4.

Hæc fuit illius disputationis textura, à me in Actis, Legatorumque literis inspecta, quamquam Suauis telam alteram, aranearum more, de suo contextat. Varia ille comminiscitur proposita, varia responsa super ea re inter Legatos ac Pontificem; politicas Aulæ Romæ animaduersiones, mandata de his Romæ ad Legatos missa, & multa quæ hi tranferunt cum Italicis Episcopis Regularium gratiæ. Cuius contextæ telæ, in literis mutuis quæ Tridenti quæ Romæ scriptis ac rescriptis, atque in monumentis secretioribus minutioribusque, ne filum quidem: quin opposita textura deprehenditur. Etenim per diploma, quod à me proferretur, concessit Pontifex facultatem abrogandi priuilegia Regularium, pro Synodi arbitrio; Decretum verò secundum formam vel maximè illis incommodatam, ut ostendimus, à plerisque in generali confesso fuerat comprobatum, & postea iam pænè manus illi admouebatur; cum intercessit, non opera Legatorum, nec Præfulum Italicorum, Legatis gratificantium, sed auctoritas Giennensis, eiusque asseclarum, atque oratorum Seripandi; contra verò Martellus, aliique Italici Antistites acerbum finem sunt aduersati.

Patefacit insuper Suauis, quasi obiectum arcanum, causam, cur in Aula Romana Regularibus patrocinaretur: nimirum quod illi ex multis antè sæculis per Cōgregationes, Cluniacensem ac Cisterciensem, & postmodum per Ordines Mendicantes, auctoritatem Pontificiam sustinuerant. Haud inficiat, multum inde promeruisse Regulares: & quemadmodum ipsi ea de re gloriantur, tamquam de opere incomparabilis utilitatis ad Religionem conseruandam; ita neque dissimulant Romani Pontifices, velle se hanc eorum operam inter ceteras largiter remunerari: quod liquet ex diserto tenore innumerabilium Diplomatum, quibus & Ordines integri priuilegiis exornati, & plurimi eorum peculiare alumni Superum cultu decorantur. Non tamen ea sola Religiosorum Ordinum merita, quibus Suauis adscribit, hæc ab Apostolica Sede beneficia obtinuerunt.

perinde quasi operis excellentiæ non debita, sed ob remunerantis commodum reddita. A quadringentis hucusque annis obseruetur, an Regulares, qui tandem, si conferuntur cum vniuersitate generis Christiani, vix modicam particulam conficiunt, decuplo numero supra reliquos ediderint Ecclesiæ & Theologos præstantiores, & viros sanctimoniâ illustriores. Superiora pariter sæcula repetantur, quinam disciplinas reuocarunt in lucem, Caroli Magni ætate barbarie prius conscriptas? Quorumnam calamis hæreses confutatae? quibus dominantes Arabum doctrinæ deiectæ, quæ Aristotelis armis, per ipsos in philosophiæ folio restitutis, in IESVM CHRISTVM ferocissimè debacchabantur? Regionem, vbi tyrannidem exercet impietas, perlustrentur, quinam ibi Fidem & disseminatit & aluit per sudorem ac sanguinem? Minus ieiunè Regulares laudasset Suauis, vbi ipsi collibuisse magistrum suum imitari, à quo in suis dissertationibus, politicæ calliditatis lac exhaustit, Nicolaum, inquam, Macchiauellum, qui facem Suauis præferre poterat, vt in Regularibus aliquid amplius agnosceret, quò de Fide Orthodoxa egregiè mererentur. Considerat ille, Cum opus sit cuiuscumque Reipublicæ seu Religioni ad sui conseruationem, vt identidem viros habeat, quibus ipsa ad pristinum statum reuocetur; hac ratione potestemis sæculis, nimis per licentiam deprauatis, suffultam fuisse Christianam Religionem nouarum familiarum SS. Dominici ac Francisci operâ saluari, qui & exercitatione virtutis, & IESV CHRISTI sedulâ imitatione Fidem in mortalium mentibus pænè extinctam mirificè suscitauerunt; eamque consecuti sunt famam cum in habendis concionibus, tum in confessionibus audiendis, vt eam sartamentam seruarint aduersus exempla perniciosissima, quæ per flagitiosa illa tempora vel in magnæ notæ Ecclesiasticis visibantur. Ad eò æquior est in Regulares profanus quidam magister impiæ Politicæ, quàm Sacerdos religiosæ disciplinæ professor. Sed hoc intererat, quòd alter effrons contemptor erat cuiusuis Religionis; alter præterea insensus hostis Catholicæ.

* Lib. 5. Dissert. in Librum cap. 1.

CAPVT

Disputationes de Decreto super Episcoporum mansione apud suas Ecclesias; & de illius obstaculis.

IN CÆTU 21. Maij, per occasionem Decreti propositi, quo adigerentur ad concionandum Episcopi, Pacecus, vt indicauimus, dixerat, id stabiliri non posse, nisi decerneretur simul de ipsorum suas apud Ecclesias mansione, ad hoc ipsum necessaria, ac de auouendis obstaculis eam rem præpedientibus. Sed tunc plerumque opinio fuit, id ab illo propositum, quò Patres distraheret in perplexum veluti labyrinthum, à dogmatum tractatione: eaque propter modica loquentis ratio habita; prout cuilibet communitati mos est, cum in consilio priuatum à consiliario proponi commodum creditur, ipsum negligere, animis non obseruantibus, an illud publico bono conducatur. At institit adhuc Pacecus eidem sententiæ promouendæ, postquam cætus 28. Maij decreuerat dogmata pariter esse agitanda: nec ab illius sententia longè aberant Præsides, quod patet ex ipsorum literis ea de re Romam scriptis. Iterum igitur id propositum in congressu generali 9. Iunij, ibique Giennensis longâ oratione disseruit de incommodis Ecclesiarum ex Pastorum absentia, ac de pœnæ grauitate, quâ coercendi essent à tam perniciosâ sciuntione: eam sibi videri pœnam consentaneam, vt us qui per maiorem anni partem abessent, saluâ conscientia minime liceret prouentus absentia respondentes sibi percipere; qui verò per triennium abesset, Episcopatu priuaretur. Sed totius rei cardinem, cebat ille, in executione verti: quoniam prius etiam constituta fuerant per Canones pœnæ huiusmodi noxis; verum executorum solcordia iam ex desuetudine esse antiquatas. Ad id nihil sibi opportunius in mentem venire, quam vsum Synodorum Prouincialium restituere, è quibus ingens semper emolumentum Ecclesie prouenerat; sed labefactatâ iam Ecclesiasticâ disciplina, ne vnâ quidem integro sæculo in Hispania visam. Hic in varias opiniones Episcopi secessere. Alij censabant, antequam obligatio ac multa renouarentur, memoratos obices esse tollendos: alij alias pœnas, aliosque earum executores deposcebant.

Materanus auctor erat, nihil Canonum præscriptis addendum: ibi non leues pœnas irrogari Episcopis non residentibus, ibique pariter tamquam residentes haberi nonnullos iustis de causis absentes, quæ sunt, vt intersint Concilio, vt Pontifici obtemperent, vtenti ipso.

ipforum operâ in legationibus, pacificationis gratiâ, vel alterius publicæ utilitatis: huiusmodi rationes, temporariam absentiam ex veterum præscripto Canonum honestantes, non esse in præsentia à Concilio improbandas: harum autem legum executorem sibi magis idoneum non videri alium, quàm Romanum Pontificem, cuius Tribunali causæ & nomina minorum Pontificum deferuntur: quidquid ab eo iniungeretur, ab illis custodiendum: neque dum Episcoporum mansioni consulebatur, par esse, Pontificem quodammodo in ius vocare, vt pristina priuilegia restitueret; quin potius rogandum, eumque proculdubio gratificaturum. Idem Armacanus confirmauit: addiditque, Nisi Apostoli, quorum Episcopi successores sunt, sedes suas, & in iis conciones deseruissent difficultatibus adacti, haud in tanto decoris fastigio nunc Ecclesiasticos Ecclesiam reperturos fuisse.

3 Vigerius Senogallienfis hortatus est Patres, vt quò laxamentis iretur obuiam, declararent, ex Iure Diuino teneri Episcopos obligatione persistendi in sua Sede, quod post alios Caietan us docuerat.

Placuit quibusdam hæc opinatio; sed à plerisque seuerior existimata: & Campeggius Feltriensis Antistes causas plurimas protulit, quæ Præsulum absentiam excusarent; atque inter ceteras, munus aliquod, quo apud Romanum Pontificem defungantur; vel etiam Purpuræ Vaticanæ dignitatem, quippe quæ Purpuratum addicit ad dandam operam Ecclesiæ vniuersali.

Aduersabatur Campeggio Fesulanus, affirmans, placere sibi obligationem commorationis in Sede, sed quæ cunctos pari iure obstringeret; adeò vt per eam non magis esset consultum Fesulis quàm Florentiæ. Vnde risus subortus, dum in comperto fuit, ne Rodulfo quidem Cardinali hominem pepercisse, quamuis & con sanguineo & patrono. Expofuit deinde tufius necessitatem impedimenta prius amouendi, plurimis in eo consentientibus.

4 Tunc Iacobus Cortesius Vasonenfis Episcopus ita disputauit; Proculdubio antequam pœnæ statuerentur in Episcopos haud residentes, ea quæ ipsis obstarent amouenda: verùm quæ ipse expertus fuerat impedimenta in sua Ecclesia, non ab Apostolica Sede, nec ab vlllo Ecclesiastico, sed à profana potestate fuisse iniecta: ab ea quandoque Episcopum detineri, ne Concionatorem hæreses euulgantem puniat; ab eadem adigi, vt hæreseos reum ad profanam Curiam remittat, graui sumptu & incommodo.

5 Ex his ansam Bertanus arripuit ad grauius prolixèque perorandum. Sibi, dicebat, semper fuisse persuasum, Episcopi mansionem in

Pars I.

O o o o

sua

1546.

sua Diœcesi vel esse Iuris Diuini, vel illi connexam; ita vt ex absentia lethalis culpa contrahatur; neque quidquam legitime eam excusare, nisi bonum aliquod maioris momenti. Ei, qui non resideret, nefas esse fructus percipere: nec probari sibi, Antistitum conscientiam ex eo grauari solum (vt aliquis proponebat) seu muneris executione, seu ingressu in Ecclesiam interdicto; sed eas pœnas esse infligendas, quæ vel improbos permoueant: probis siquidem pœna opus non est. Videri tamen sibi, eam rem maioris esse temporis ac molis, vtpote quæ vniuersam Ecclesiasticæ disciplinæ reparationem complectebatur: oportere quidem, vti prius obices arcerentur; at quinam obices? Non qui ab Apostolica Sede, sed qui à profanis Sœciliis conflantur. Si Romanus Pontifex inepto capiti Sacerdotum elargitur, si ab Episcopi iurisdictione Clericum corruptum subtrahit, nihil esse quod per conscientiam formidet Episcopus; cum ipsi reddenda Deo non sit eorum ratio, quæ auctoritate Superior gerat, nec malorum, quibus curandis legitima sibi potestas non inicit: vt summum sui esse muneris, de iis admonere Pontificem, et postea relicta curâ, penes quem est potestas. Verùm non itidem ipsi licet, in profana potestate malorum curam deponere, quæ ab illa proficiscuntur: etenim hæc interdum non alio iure, quàm abusu minus Episcoporum perturbat. Quapropter nisi prius obtentum fuerit, vt à Principibus leges & consuetudines prauæ deleantur, frustra præcipi mansionem, frustra impedimenta leuiora amoueri. Ardentè Bertanus auditus, eiusque dicta in futuro cœtu consideranda Patres censuere, cum tempus ad decernendum non suppeteret, exactâ iam die.

Postridie itaque conuentus de more habitus, in quo Francisco Bandino Senensi Archiepiscopo visum est, quidquid ad mansionis negotium pertineret, in Romani Pontificis arbitrio reponendum: ab eius auctoritate pendere, vt & inflictis pœnis ad eam Præfules adigantur, & vt auctâ eorum potestate alliciantur: quamcumque aliam legem in irritum casuram: potentissimam legem esse, efficacem illius voluntatem, qui summam obtinet potestatem.

Cum autem superiore cœtu Campeggius à residendi onere Purpuratos Patres subtraxisset; Hieronymus Bologna Syracusanus Episcopus eam sententiam resellere conatus est, ostendens præcipuam legis esse vt vniuersos complectatur; eâ solum ratione & tolerabilem & inuiolabilem futuram: minores Antistites maiorum licentiâ primùm offendi, deinde officium negligere. At è contrario nihil magis promouendis rebus arduis conducere, quàm pudorem, ne quis

quis maiorem priuari commodi rationem habere velle videatur, 1546.
quàm is qui gradu præcellit. Quod ab vniuersis comprobatum, &
neruosâ concione ab Asturienti confirmatum.

7 Gradus deinde factus ad ea quæ pridie Vigerius dixerat, hoc est,
an Episcoporum mansio Iure Diuino præciperetur. Quod à Ioanne
Salazario Antiltite Lancianensi affirmatum, corroborauit Bitun-
tinus argumento pro ea sententia validissimo: Nimirum, cum iussi
à Deo fuerint Episcopi concionari, ac pascere, iustos fuisse pariter
residere, eò quòd id ipsum ad illa exercenda necesse sit. Sentiebat
tamen ipse, simulque Episcopi Lucerientis, Asturientis, & alij, fas esse
Romano Pontifici hanc legem relaxare, æquè ac vota, quorum pa-
riter custodia Diuino Iure præcipitur, sed graui causâ ad id opus
esse. Volebat insuper Asturientis, vt nefas esse declararetur, Infulas
Episcopi cum Vaticana Purpura cõpulari, simulque vt ediceretur,
mansionem ad bonum vniuersalis Ecclesiæ pertinere, quòd difficilius
illius laxamentum indulgeretur.

8 His auditis sententiis, primus Legatorum dixit, Patrum pruden-
tiam ac pietatem in plerisque ex rebus propositis à se laudari; non
tamen commendandos sibi videri eos, qui vellent agere cum Pon-
tificæ, vel quasi more litigantium cum aduersario, vel quasi more
paciscentium cum pari. Si Romano Pontifici proponerent obsta-
cula, quæ ne residerent Episcopos retardabant, illa suâ ipsùm spon-
te sublaturum, non tamen quòd ab aliis ad id obstringeretur. Quod
dictatum fuerat de declarando mansionem esse Iuris Diuini; pu-
tare se, nihil in rem conferre: solùm id agi, quòd Pontificia dispen-
sandi potestas coarctaretur: sed hoc perperam. *Etenim, aiebat, inter-*
fui annos plurimos signaturis, (in his siquidem signaturis, vt vocant,
tunc mos erat Pontificum dispensationes vniuersè impertiri) nec
unquam animaduerti, cuiquam Episcoporum huiusmodi priuilegium con-
cessum. Episcopi per seipsos eam sibi libertatem arrogant. Certum sit apud
nos, permansurum in sua Diœcesi quemcumque Episcoporum, cui Pontifex
absentiam non indulgeat, & nullâ opus erit amplius sanctione ad stabilien-
dam ipsorum mansionem. Adiecit ad hæc; Quod spectaret ad Cardi-
nales, Pontificem de se prospecturum: de iis tamen haud parem
reliquis rationem habendam videri; illos plerumque Episcopos non
esse, sed solùm quorundam Episcopatum administratores: & pro-
pter maiorem quâ pollebant auctoritatem, multos ex Purpuratis
longè meliùs suas Ecclesias regere absentes, quàm minores Episcopi
præsentem regerent.

9 Hæc Montanus. At Ceruinus subiecit, Cardinem illius delibera-
tionis

1546. tionis in eo verti, an de mansione Decretum in præsentia conficiendum, an præstolandam obstaculorum remotionem; quod temporis diuturnitatem postulabat, ut compertum erat ex tam multis grauibufque quæstionibus ad eam rem propositis. Patres itaque rogati sententiam, in id ut de ea re amplius deliberaretur consenserunt: ac rationibus quidem accessit vniuscuiusque propensio; cum plerisque mortalium placeat, adeoque videatur, ei negotio tamquam maximè necessario, maximæque celeritatis indigenti consulendum, quod plurimum ipsis conducit.

C A P V T VII.

Patrum dissensio de affirmanda ceu magis pia opinione, de Virginis immunitate ab Originali peccato: & errata Suanis in ea re.

PRæter disputationes de disciplina, dogmatum Decreta de noxa Originaria diligenter expensa. Et sanè stimulante in primis Paceco ut quæstio de sanctissima Dei Parente definitur, creditum est, de industria nodosum illud argumentum ab eo propositum, ut per propinquam Sessionem enodari non posset: sed postea compertum est, id ex sincera in Virginem pietate ab eo profectum. Opportunè verò paulò antè * accesserant duo Theologi eiusdem Nationis, eò missi à Pontifice, Didacus Lainius, & Alfonso Salmeron; quorum priorem, antiqua nostræ Societatis monumenta tradunt, vehementi eloquio perorassè pro sententia cui Paceco fauebat.

* In Actis in Arce S. Angeli, ubi agitur de Congreg. habita 25. Maij 1546. in qua propositi articuli de peccato Originali & numerantur hi duo Theologi.

LECTO igitur in generali Congregatione 8. Iunij Decreto de Originali culpa, prout digestum fuerat in priuatis cœtibus, Paceco arbitratus tantæ rei decisionem breuî temporis angustis restringi non posse, petiit ut vniuersali positioni, quâ communis cunctis hominibus huiusmodi noxa declarabatur, hæc verba adiecerentur: *De beata Virgine sancta Synodus nihil definire intendit; quamvis piè credatur, ipsam absque peccato Originali conceptam fuisse.* In illius sententiam plerumque itum. At Episcopi, aliique ex Ordine Dominicano qui aderant, acriter intercessere, quos nonnulli secuti. Opponebant illi, Vbi altera opinio pia declararetur, alteram impiam declaratum iri: quod perinde foret, ac tacitè quæstionem decidi. Idcirco suauiter fuit, ut ea verba excogitarentur, quæ neutri opinionum officerent, sed vtraque in eo statu persisteret, quem tunc apud Ecclesiam obtinebat. Hinc in Theologorum congressibus huiusmodi tenore Decretum confectum: *Declarat sancta Synodus, non esse sua intentionis,* *compre-*

comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato Originali agitur, beatam & 1546.
immaculatam Virginem Mariam, Matrem Iesu Christi; de qua re nihil in presentia intendit decernere; sed observandas esse Constitutiones felicitis recordationis Sixti Papa Quarti.

3 His tamen non acquieuit Pacecus. Causabatur ille, in cœtu superiore supra duas tertias partes in ea verba consensisse, *Quam piè creditur absque peccato Originali fuisse conceptam.* Hanc sententiæ pietatem negari non posse, quando non solum cuncti Regularium Ordines, vno excepto, cunctasque Academiae huic opinioni adhererebant, ceu magis pia; sed ipsa Ecclesia solemnè ritu Conceptæ Virginis diem celebraret. Legati diuersa opinabantur: Montanus quidem immaculatam Virginis Conceptum probabat; Ceruinum Massarellus refert contrarium sensisse; de Polo nihil mihi compertum est. Verumtamen id inter eos conueniebat, haud committendum, vt dissidij fomes inter partes Catholicas inardesceret; neque vt adhiberentur voces, quibus quidquam earum cuiuslibet detraheretur. Respondit proinde Ceruinus; Si quid in cœtu præterito ea de re Patres pronuntiauerant, id neque Legatis rogantibus peractum, nec legitimo ad decernendum ritu: in anteaçto conuentu 28. Maij statutum fuisse, vt nihil in illa controuersia decideretur, & pars vtraque illibata persisteret. Si cui partium forma proposita quidquam officeret, eam posse mutari; sin minus, par non esse aliam formam induci, per quam obliquâ veluti viâ extorqueretur id, quod Synodus rectâ in concessum volebat. Tunc proposuit Asturiensis, vt ea particula deleteretur, quâ dicebatur, *Nihil in presentia Synodus intendit decernere.* Quod, quantum arbitror, eò respiciebat, vt saltem declararetur, in vniuersali affirmatione contracti à cunctis hominibus originalis peccati haud necessariò beatam Virginem comprehendi, adeoque per deductam inde ab aduersariis argumentationem nihilominus probabilem reddi eius immunitatem.

4 Hoc dictum Bertanus aliique Dominicani plausu excepere, vt accidit grauiora periclitantibus: at Paceco ei que addictis molestum accidit. Itaque ex integro repetita suffragia, & conuentus vltiorem productus. Eò demum res deuenit, vt quamuis plerique conceptam sine labe Virginem existimarent, plerique tamen satius duxerint, nihil oppositæ sententiæ detrahendum esse. Quare Decreti verba ex Asturiensis dictis comprobata sunt, ægerimè ferente Paceco.

5 Suauis hoc in loco & falsa narrat, & impia depromit. Res gestæ sic ab eo narratur, perinde quasi tota Concilij controuersia in eò

1546. veteretur, An admittenda esset diserta exceptio in Decreto, quod declararetur, de Beata Virgine Synodum minimè loqui. Id, nec amplius, à Franciscanis postulatùm, id pariter à Dominicani impugnatum. Et tamen res è diuerso contigit; nam Dominici in id facilè consenserunt; sed certatum est, An adhibenda essent in Decreto verba, quibus plus laudis ac præstantiæ Franciscanorum sententiæ accederet.

Alios tamen minùs tolerabiles errores, de iis quæ ibi sunt gesta, substernit Suavis, veluti basim impietati suorum dictorum. Colerat ille venerationem Ecclesiæ gradatim assurgentem erga Dei Matrem, quasi ex errore vulgi decepti. Narrat, ad obstandum Nestorianæ hæresi, quæ negabat Christum naturalem esse Dei Filium, adeoque Mariam *Dei Matrem* appellandam negabat, inductas fuisse pictas tabulas, in quibus Virgo proponebatur Christum infantulum vlnis complexa, quò significaretur, illum vel pro ea ætæritate adoratione colendum. Placet itaque Suavi, hinc profectam errandi occasionem; quippe quòd in illis picturis cultum Matri populus tribueret, & Filium quasi appendicem quamdam arbitrareretur.

Enimverò enormius mendacium mihi numquam oblitreuit. Verum sanè est, post damnatam Nestorij hæresim, inductam fuisse tam in Orientis quàm in Occidentis Ecclesias consuetudinem piùmque studium appellandi frequenter plerisque vocibus Virginem augustò nomine *Dei Matrem*; adiectumque etiam illud esse solenni precatiõni, in ipsius honorem compositæ ex verbis Angelicæ salutantis, & Elisabethæ excipientis. Verum quoque est, et æstuasse tunc in omnibus ardorem ac studium eius venerandæ, & colendæ, in execrationem illius detestabilis hæreseos, quæ Virginem à tanto excellentiæ fastigio deiicere conabatur: quemadmodum pariter nouimus increuisse apud fideles aliarum seu diuinarum seu sacrarum rerum reuerentiam, veluti SS. Triadis, Eucharistiæ, Imaginum, ex oppugnationibus, quas identidem aduersus ea hæretici moliti sunt. Ceterùm de sanctitate Virginis, eiusque excellentia supra vniuersum Cælitum chorum, tanto cum honore locuti sunt Patres Græci Latiniq; vel ab ipsis Ecclesiæ primordiis, ac tam copiose illorum testificationibus referta sunt volumina, cum Theologicis quæstiones, tum pias dissertationes meditationeq; completentia, vt perinde sit, vulgi ruditati adscribere tantæ existimationis originem, ac planè sibi persuadere, in cunctis lectionibus vulgi ruditatem inscientiamque repertum iri. Ne sim longior tam dilucido argumento, paucos adducam Nestorianam hæresim

* Baron.
anno 441.

sim antecedentes. Inter Græcos S. Epiphanius longam in laudes Virginis Orationem contexit; de qua, more attoniti atque obstupescantis, ex reuerentia hæc inter ceteras laudes commemorat: *Gratia S. Virginis est immensa*. Et mox: *Solo Deo excepto, cunctis superior existit. Naturâ formosior est ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui prædicandæ celestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum. Etenim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt; non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt*. Et postea: *Conspicio illam ab Angelis adorari*. Et rursus: *Virgo sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim*. Non igitur vulgi error fuit hic. Mariæ cultus inter homines, sed imitatio illius venerationis, quâ illam tam præcelsæ mentes colunt, quarum perspicacissima lumina picturæ ambiguitate non illuduntur.

§ Nolo concionem huc adducere, quæ nomen Athanasij præ se fert, Virginis laudibus planè contextam, cum reuerà nec eius opus, nec alterius eiusdem ætate scriptoris videatur. At sanctus Ioannes Chrysostomus in sua Liturgia sic Ecclesiam bis loquentem inducit: *Sanctissima & intemerata, ac supra cunctos benedicta Regina nostra, Matris Domini ac semper Virginis Mariæ, cum omnibus Sanctis memoriam celebrando*. Vbi perspicuum est, omnibus cali Ciuiibus Virginem ab eo anteferri. Et prius quàm ad Latinos accedamus; S. Ephrem Syrus, cuius Opera ex * S. Hieronymo nouimus legi solita publicè in Ecclesiis post Diuinæ Scripturæ lectionem, duas Orationes conscripsit, alteram de Maria, alteram ad Mariam. In priori vocatur ab eo, *Regina omnium, spes desperantium, Domina nostra gloriosissima, sublimior Calitibus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim, & incomparabiliter reliquis omnibus supremis exercitibus gloriosior, omnium Sanctorum Corona, ob immensum fulgorem atque splendorem inaccessa*. Ibi quæ leguntur verba, quibus Ecclesia vitur, *Sub tuum præsidium confugiui sancta Dei Genitrix: & dein eadem Virgo salutatur virorum patriæ atque mulierum Regina & Patrona, Dei & hominum Mediatrix optima, Regina supernorum Ciuium, & Domina Angelorum*.

* In libro de
Scriptoribus
Ecclesiasti-
cis.

In altera suauissimo quodam sensu eam agnoscit ceu præsidium vnicum suum, omniumque fidelium. Ita de Virgine senserunt SS. Patres Græci & Orientales, antequam imagines, impietatis Nestorianæ causâ depictæ, fidelium prius oculos, deinde animos possent decipere. Audiamus quænam fuerit apud Latinos opinio de Virgine iisdem pariter vetustioribus sæculis.

§ S. Hieronymus in Præfatione super Sophonia, loquens de cunctis mulieribus quæ sanctimoniâ claruerunt, dixit: *Quarum velut siderum*

1546.
• Cap. 7.

rum igniculos clarum Maria lumen abscondit. S. Ambrosius in libro de
 • Institutione Virginum, illam proponit tamquam cuiusvis excel-
 sissimæ virtutis exemplar; affirmatque, ab ea vel oculorum con-
 tactu castimoniam donum in alios transtulsum. Sed mihi libet potius per
 insistere in luculentissimo simul & efficacissimo S. Augustini testi-
 monio, utpote quod ad argumentum, de quo agimus, potissime
 pertinet. Desudabat ille in oppugnanda Pelagianorum hæresi, ho-
 mines ab Originali peccato eximentium, & multos etiam à nouis
 libere contractis, eosdemque in quemdam statum intaminate per-
 fectionis, huius vitæ tempore collocantium. Vbi demonstrat Augu-
 stinus, omnes quidem utriusque peccatorum generi subiaccere, tam-
 etsi disputationis æstu feruesceret, se plane hac limitatione tempe-
 ravit: * *Exceptâ sanctâ Virgine Mariâ, de qua propter honorem Domini*
nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo questionem: inde enim
scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte pec-
catum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse
peccatum. Hac ergo Virgine exceptâ, si omnes illos Sanctos, & cum his con-
uenerent congregare possemus, & interrogare, & cetera quæ sequuntur.
 Intendatur nunc animus, an tam sublimis existimatio de singulari
 Virginis sanctimonia ex vulgi simplicitate, ac teneritudine pietatis,
 atque ex ambigua imaginum figura post Nestorianos errores in-
 ducta ortum traxerit.

* De Natura
& Gratia,
cap. 36.

Sed quando imagines proferuntur; quid ad hæresim Nestorianam
 Iesum ostentare dignum adoratione etiamnum infantulum? Num
 forte id inficiabatur Nestorius? nihil minus. Et quâ sanè specie
 inficiari poterat, cum adeò perspicuis notis Euangelium demon-
 straret, Christum Dominum infantem in præsepio adoratum fuisse
 & à Magis prodigiosâ stellâ deductis, & à Pastoribus Angelorum
 nuntio inuitatis? Præterquam quod, si huiusce rei gratiâ hæc im-
 agines pingebantur, cur non etiam in cunis iacens, seu per aliam
 quampiam figuram infantis expressus, sed in Matris brachiis? Quis
 Ecclesiæ consilium non aduertat? Christum esse Deum negabat
 Nestorius, atque ita Virginem esse Dei Matrem pariter negabat,
 adeoque cultum omnem illi adimebat, qui ob tam incomparabilem
 excellentiam ipsi debebatur. Damnatus is fuit in Ephestino
 Concilio, inductusque mos pingendi Dei Parentis imagines ado-
 randas cum infante Christo inter vlnas, quò significaretur, adorari
 Mariam tamquam illius Puelluli Matrem, & per id eam esse Dei
 Parentem: vbi enim qualiscumque alterius filij parens esset, nullus
 adorationi titulus præferri poterat.

Per

11 Per eadem ludibria deridet ipse quasi ex ignorantia populari subortam sententiam, quæ ab Originali peccato Virginem liberat. Non est hinc mihi consilium propriam mearum opinionum, sed communem Ecclesiæ causam tueri: quapropter nolo pluribus prosequi testimonia & argumenta, quæ tot Catholicorum Scholæ & Academiæ hac de re congesse. Ea librorum copia pro hac sententia ab aliis edita est, quæ ad instruendam Bibliothecam abundè foret. Solùm obseruo, à Suaui, seu fidelitatis seu eruditionis experte, perperam adduci Scoti dicta in hac quæstione; solùm enim refert, hæc & non ampliùs ab eo dici: Potuisse nimirum à Deo effici, vt Maria Virgo vel numquam peccatum contraheret, vel vnico solùm momento, vel aliquo temporis spatio: Deo solùm compertum esse, quid reipsà factum sit: primum ex his esse probabile, vbi non obstat Ecclesiæ, vel Scripturarum auctoritas. Ceterùm scire oportet de Scoti sententia (iis etiam prætermis, quæ ex historia, eiusque Vite scriptoribus habètur) ipsum in tertio Sententiarum libro dist. 3. quæst. 1. tam in scripto Oxonij priùs dictato, quàm in eo quod postea dictauit Parisius, non solùm soluendis argumentis aduersus immunitatem Virginis ab Originaria culpa dedisse operam, sed etiam studuisse præualidis argumentis huiusmodi sententiam confirmare. Præfertim verò, quod Aquinatem impulit, ad opprimendum, Non posse Virginem à Christo redemptam affirmari, nisi priùs peccato fuisset mancipata; retorsit Scotus affirmans; Quinimò non fuisse potius Christum perfectum Redemptorem, nisi aliquem perfectè, hoc est, ab omni pœna redemisset: & quoniam Dei gratiâ vel per momentum carere, grauissima pœna est, par fuisse, aliquem à Christo ita redimi, vt ne momento quidem temporis Deo esset inuisus: vnde, vt Christi merita ipsi tribuant nomen ac laudem perfectissimi reconciliatoris, excellentissimi sequestri, & absolutissimi benefici, oportuit, vt aliquem liberaret à culpa, odioque Diuino, quocumque temporis momento, ac demum ab omni labe, quæ animam inficit ex Adami delicto: postremò retortum argumentum his verbis claudit: *Magis igitur indignit Maria redemptione, quàm quicumque alius; quia tantò magis indignit redemptione, quantò maius bonum sibi conferebatur post redemptionem. Cum igitur maius bonum sit innocentia perfecta, quàm post lapsum culpa remissa, maius bonum sibi conferebatur præseruando ipsam ab Originali, quàm si postea fuisset purgata.*

12 Audire vellem à Suaui, vtrum huiusmodi verba solùm tendant ad rem ceu possibilem, an ad effectæ rei veritatem ostendendam. Præterea illa exceptio, nisi cum Ecclesiæ & Scripturæ auctoritate pugnet.

Pars I.

PPPP

repe-

1546. reperitur quidem in priori Oxoniensi scripto, quo tempore Scotus minori peritiâ præditus, adeoque formidolosior erat; sed non in Parisiensi, postquam potuit pleniori studio rem indagare. Et quamquam in 3. distinct. prius allata in neutro duorum scriptorum quidem asseueranter concludat, solumque dicat, Potuisse Deum quolibet ex hisce modis se gerere, adeoque differat potius more ad affirmandum propendentis, quam affirmantis; tamen in Oxoniensi commentario in distinct. 18. quæst. vnicâ §. *Hoc visum*, fidentissime hoc affirmat: siquidem ibi distinguit in celo variam Sanctorum conditionem; aliorum qui olim inimicitiam cum Deo contraxerunt ex patrato à se delicto; aliorum ex solo Originali; & alicuius, qui ex neutro illorum fuerit vniquam inuisus Deo, & talem ait fuisse B. Virginem. Haud tamen dissimulauerim Scotum, quemadmodum in Parisiensi scripto dist. 3. timorem abiecerat, quem præ se tulerat in Oxoniensi eadem dist. 3. ob auctoritatem Ecclesie, sacreque Scripturæ, quem tamen exuerat in eodem Oxoniensi scripto ad memoratam distinct. 18. ita è contrario cautiorem redditum in eo asseuerando ex rei conuenientia, quod in Diuino solum arbitrio situm erat, addidisse dubitantis particulam *forfitan* illi doctrinæ, quam de perpetua Beatæ Virginis innocentia in Oxoniensibus prælectionibus dist. 18. absolute tradiderat.

Atque hæc de Scoto. Ad defensionem Concilij gradiamur, aduersus quod inductis in suæ fabulæ scenam Germanis, Patrum Senatuum obiurgat atque deridet ob memoratam exceptionem, proflus à ratione alienam, ac dubitationi subiicientem cuncta generalia sacrarum Literarum effata, incertumque reddentem in singulis Adam posteris Originale peccatum. Ex eo enim quod Mater Dei fuerit, nullum ait haberi fundamentum, quo ea immunitas innitatur, cum S. Bernardus ad Canonicos Lugdunenses * scribat: Vbi huiusmodi argumentum valeret, fore vt oporteret etiam ab Originaria labe subducere patrem Dei Parentis, atque ita procedere per superiores totius stirpis generationes.

Ab hoc postremo ordiamur. Scire cuperem, quibusnam typis fuerit editus hic Bernardi liber, quo tantum ineptiarum continetur. Quis sanè poterat eximius ille Doctor hoc affirmare, quin vnâ peruerteret tot singulares dotes, quas in Dei Matre veneratur, non modò supra ipsius proavos, inter quos aliqui scelesti numerantur, sed supra res omnes à Deo procreatas? Quo pacto non improbatè solemne festum Natæ Virginis, quod in eadem epistola comprobatur, & quo nullum eius proauorum natalem diem honestamus? Alia omnia

* Epist. 174.

nia Bernardus. Volebant Lugdunenses Canonici propria auctoritate, Romanæ Ecclesiæ iniussu, Conceptæ Virginis celebritatem inducere. Id meritò reprehendit Bernardus, eosque admonet, vt Apostolicæ Sedis iudicium consulant, ac sequantur, cui se & illam & quamcumque aliam suarum opinionum subiicere contestatur. Quâ igitur fronte audet Suauis Bernardum aduersus eiusdem Sedis Decreta producere? Iam verò quoniam illi Canonici sic ratiocinabantur: Celebratur Natæ Virginis dies festus, ergo Conceptæ pariter est celebrandus, cum perspicuum sit, haud orituram fuisse B. Virginem, nisi conceptus præcessisset: ipsis respondet, Si quid argumentum illud probaret, eodem conficeretur, celebrandum esse diem natalem parentis, eiusdemque conceptum, adeoque auorum ac proauorum vsque ad Adamum; nam absque illorum ortu & conceptu Maria in lucem edita non fuisset: nullam ergo vim inesse huiusmodi argumentationi, *Honorandus est conceptus, qui honorandum præiuit partum; quoniam si ille non præcessisset, nec iste esset, qui honoratur*: cum in comperto sit, non semper conditionem sine qua res non euenisset, eiusdem esse præstantiæ, eandemque mereri venerationem, quæ ipsi rei debetur: alioqui pari esset habenda cultu nutrix ac rex; nisi enim nutrix regem aluisset, haudquaquam ille vixisset.

15. Ita ratiocinatur Bernardus. In reliquum, vbinam vel ipse, vel alius ex antiquis Patribus vniquam attribuit, non inquam cunctis B. Virginis progenitoribus, sed Abrahamo (in quo affirmat aduersarius esse solidius fundamentum quàm in Maria) ea ipsa priuilegiorum miracula, quæ vniuersis Virgini deferunt? Et tamen ea detulerunt non ex alio solidiore Scripturæ effato, nisi quòd ibi Dei Mater appellatur. Cur Suauis, & Suauiani nouatores non irrident pariter Augustinum, qui in producto à nobis testimonio quemcumque Sanctorum peccato asseueranter subiicit, Mariam verò Virginem subdere numquam audet, contestatus, eà se exceptione vt in honorem Christi? Et tamen Christi honor nihil ipsum permouit, ne subderet peccati dedecori cunctos Christi non proximos genitores. Fac intelligat eo loco Augustinus peccata dumtaxat voluntariè patrata; num fortè tam de his, quàm de Originali non comperiuntur in sacris Literis vniuersalia asserta? Nonne habetur in secundo Paralipomenon cap. 6. *Neque est homo qui non peccet*; & in cap. 3. S. Iacobi: *In multis offendimus omnes*? Sanctus idem Augustinus, tametsi tamquam Fidei sumat dogma, constituens omnem hominem peccare, non idcirco vult eà communi regulâ beatam Virginem includi. Quid ita? Num quia Scriptura nominatim eam eximat ex

1546. prædictis vniuersalibus effatis? minimè verò: sed solum, quòd ipse
 meruit concipere & parere eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Quo
 pacto non occurrit Augustino haud hebetis ingenij viro istorum
 ratio, nimirum multò magis id Abrahamo debuisset conuenire,
 cuius è lumbis Christus prodierat, & cui Christus fuerat promissus.
 Quo pacto non animo peruoluit, si semel generales enuntiationes
 in vno peculiari agnoscentur incertæ, incertas in singulis reliquis
 euasuras?

Hæc si obiecta S. Augustinus acciperet, Suauem, vt arbitror, do-
 ceret; Primò, nihil obltare veritati ac firmitudini vniuersalis dicti
 aliquam exceptionem, quæ illi dicto adhibeatur in iis peculiaribus,
 qui nominatum exprimi solent, vbi eo dicto comprehendere ani-
 mus est. Etenim cum eluceat in iis perspicua quædam ac prævalida
 ratio, ne ibi comprehendantur, fatius fuit, locutores absoluerè obli-
 gatione eos nominandi, quoties intendunt eosdem excludere, quòd
 frequenter intendunt, quàm ipsos disertè appellandi, cum volunt
 includere, quòd rarò fit. Ita videmus in generalibus mandatis, con-
 cessionibus, aliisque huiusmodi expressionibus, haud contineri ex
 Iuris Consultorum documento quædam certas res, nisi nominentur.
 Cum itaque vni vel pluribus inest conspicuum quoddam discrimen,
 quò discernantur à reliquis omnibus in ea re de qua fit sermo,
 eò quòd illa comprehensa non ceaseatur lege in vniuersum prolata,
 nihil planè ipsius veritas contaminatur, nec in ceteris incerta red-
 ditur.

In promptu est exemplum in hac ipsa materia suppeditatum. De-
 cit Apostolus: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes
 viuificabuntur.* Et tamen certum est, hoc effatum exceptione aliqua
 limitandum, & quidem huiusmodi, quæ priorem solum partem,
 non posteriorem restringat; adeoque rationem vtriusque omnino
 parem non esse: nam Heua in Christo viuificabitur, & tamen non est
 mortua in Adamo. Sed ea exceptio in huiusmodi rem cadit, tam
 apertè à reliquis omnibus differentem in hac causa, vt nullam vi-
 leat necessitatem inducere ad idem de ceteris affirmandum. Cum
 itaque satis nobis constet, omnes Adami posteros debitum contra-
 xisse, vt infecti culpà nascerentur, nec ex vi redemptionis esse illi
 purgandos absque Sacramenti efficacia, seu re, seu voto suscepti;
 cumque perspicuum sit, primo conceptus momento per neutrum ex
 his modis suscipi Sacramentum; necessarià consecutione confir-
 matum restringi possit in aliquo, vbi speciatim apparet peculiaris
 ratio,

ratio, propter quam debuisset Deus priuilegio illum donare modo quodam extraordinario infusæ sanctitudinis, ob præcedentia Christi merita, suæque gratiæ dono præuerti, absque Sacramentorum opera, primo illo conceptus momento. Similiter cum iam nobis innotescat, ex Adami lapsu nostras facultates inferiores à ratione decessiuisse, furoremque concupiscentis facultatis effrenato impetu ferri ad fugacia oblectamenta; innotescit pariter, neminem diu ualere illorum aggressionibus resistere. Et quamquam Diuinâ ope nostra curetur infirmitas, ne diuturno tempore in graues noxas necessariò prolatur; non tamen robustos eadem efficit, ut à leuioribus abstinemus: quod periclitatione quotidianâ docemur, pluribusque Scripturarum oraculis, & vniuersali Christi monitu, nos omnes ehortantis ad petendum à Deo, ut *dimittat nobis debita nostra*; adeoque pro certo ponitur, debitores nos esse. Cumque per Scripturæ verba, ac per exempla id etiam intelligamus extendi ad præclarissimos Sanctorum; haud certè licet nobis ex quacumque sanctimoniam præstantia legem hanc coarctare, quin eam reddamus ambiguum, adeoque suspectam falsitatis. Licet nihilominus eandem limitare in certo ac peculiari capite, in quo emineat ratio planè singularis, ob quam debuerit Deus purissimum à quouis nauo candorem ipsi elargiri, adeoque à prauis animi affectionibus inuisibilem.

¹⁸ Num id nobis de aliquo singulariter fas est credere? De quo nimirum? De vnica illa Virgine, cui Christus totam hominis naturam referebat acceptam, hoc est de Matre, quæ Christo dedit ut esset, idque & voluntariè & ex animo propensissimo dedit. Christus verò ubi iam conceptus fuit, nullum ab homine reuera beneficii accepit, cum omnium esset Dominus, suoque arbitrato Diuinâ potentia vteretur. At primo suæ generationis momento ingens accepit beneficium ab ea quæ ipsum concepit; eoque maius quam ceteris filiis conferatur, quò præcelliore conditione conceptus fuit. Erat itaque peculiaris ratio, ut cum Christus adeò futurus esset obnoxius Parenti suæ, Christi præuisa merita arcerent ab ea tam graue malum, cuiusmodi est Dei offensio & inimicitia. Decebat & pietatem erga Matrem, & gratum animum erga de se benemeritam, ut Christus efficaciter cuperet talem in ea statum perpetuum, in quo, quocumque tempore inspecta, numquam appareret Filio abominanda. Verisimile igitur est, id Christum reipsâ expetiisse, cum in eo virtutes omnes omnibus numeris absolutissimæ excelluerint. Quod si expetiit, eius votum ut à Patre præuisum est, sic ab eodem

PPPP 3 exple.

3546. expletum. Hac fortasse ratione differeret S. Augustinus, ad eundem immuniam Virginis, quam ipse immuniam in generalibus Scripturæ locutionibus admittit à peccatis vel cuiusvis generis, prout multi opinantur, vel certè ab iis quæ voluntariè patrantur, pro quibus non minùs quàm pro Originario valet Suavis oppositio.

Quantæ autem admirationis esset, si S. Augustinus, ad eundem in Divinis Literis versatus, numquam illa Euangelij verba alioqui notissima observasset, à Suavi obrusa ad huiusmodi titulum infringendum, per quæ Christus quibusdam beatum appellantis ventrem qui eum portauerat, & vbera quæ ille suxerat, respondit: *Quisquid beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* At illa fortassis Augustinus observarat, ac memorià retinebat; sed perinde ac Suanis eiusque Lutherani nequaquam intelligebat. Quare arbitror, hæc obiectantibus responsurum illum fuisse, exemplo matris terrena Principis, de qua verè prædicare licet esse illam sublimem atque felicem, non quòd Regem pepererit, sed quia Regis gratiam obtinet; eà verò si careret, tamen Regis mater, posset in miseris iacere, quod Agrippinæ contigit, aliisque compluribus. Verumtamen non hic negatur, eò quòd illa Regem genuerit, non esse validum fundamentum, credendi eius gratiam apud Principem reliquis omnibus supra modum antecellere. Ita sanè certum est, proximam causam, cur Beata Virgo poterat beata prædicari, quantum fas est homini in hac mortalitate viatori, fuisse coniunctionem cum Deo per charitatem, quâ ius beatitudinis, cælestisque gloriæ nitebatur: sed verum pariter est, quòd ipsa Deum genuerit, in causa fuisse, cur merito Deo liberit eam illi gratiam elargiri, quâ omnium exactissime verbum Dei audiret & custodiret, ipsique Deo intimè arcissimeque adhereret.

Quod verò attinet ad huiusmodi immuniam in Virginis proavos deriuandam, idem Augustinus Suavem doceret allatà distinctione causarum, quæ Philosophi appellant causas, alias *per se*, hoc est, quæ *suapte intentione, ac suapte natura efficiunt*; alias *per accidens*, quæ proprium causarum nomen haud merentur: ostenderetque secundum generis causam esse avum, si ad nepotem referatur. Etenim quidquid avus operatur, nihil per se & ex intentione naturæ confert ad generationem nepotis; sed consistit in filij effectione, à quo poterat nepos haud procreari: vnde fortuitò contigit, ut ab aui operatione nepotis procreatio per filium procederet. Iam verò quod ex accidente provenit, neque necessitudinem fundat, neque vinculum naturæ. Aliqua tamen inde oritur convenientia, ad utrumque fundandum

dandum pro hominum instituto atque consuetudine, ex suo genere 1546.
 contentis in eo iure, quod *Gentium ius* nuncupamus, & de quo omnes homines conueniunt. Nulla siquidem reperitur Natio, nulla Respublica, quæ peculiare quoddam vinculum non agnoscat etiam cum progenitoribus non proximis, sicuti cum auo, & cum transuersis consanguineis, qualis est frater: verum pro huius necessitudinis ac vinculi ratione vsque ad certum consanguinitatis gradum, & cum quadam mutua debitione præstandi hæc vel illa officia, spectant hæc necessitudines & vincula ad leges ciuiles peculiarium Reipublicarum; & pro conditionum, temporum, ac regionum varietate variantur.

21 Porro illud animaduertendum est, Ius Gentium, sicuti legum Romanarum scriptores adnotarunt, * fuisse ab ipsis Gentibus constitutum, *vsu & humanis necessitatibus id exigentibus*. Vnde fit, harum legum consuetudinumque vinculis Christum nihil obstrictum fuisse, vtpote quacumque humanâ potestate maiorem, ac talem qui nullius hominis indigens, ideoque immunis erat ab iis nexibus, quibus propter mutuam indigentiam colligantur ceteri homines, & ad ea Iura custodienda coguntur. At idem Christus ex sacrorum Doctorum sententia Naturæ legibus subdebatur, quæ Deum ipsum proximum Legislatorem agnoscunt, & ad quas citra controuersiam pertinet quartum Decalogi præceptum, quo iubemur colere causas secundarias à quibus proximè generamur, quemadmodum tria superiora mandata primæ causæ, quæ itidem proxima est, cultum præcipiunt.

* §. Ius autem Gentium, Inst. de Iur. nat. Gent. & Ci. ul.

22 Hisce præmissis conficeret Augustinus, iure optimo SS. Patres, & Ecclesiam ipsam, ex eo quòd Scriptura narrat Mariam Christi Parentem fuisse, qui titulus longè superat Abrahami & cuiusvis sanctissimi hominis dignitatem, arguisse in Virgine innocentiam, candorem, virtutis excellentiam, Diuinæque gratiæ immensitatem, ultra mensuram omnem, Veteris Nouique Testamenti homines quacumque sanctitate conspicuos supergressam; tametsi de illis egregiè res gesta perscriptæ fuerint, quæ de Virgine non legantur. Quòd si Augustini ea esset ratiocinatio, ex iisdem positionibus Scotus, aliique Scriptores, qui Scoto seu priores seu posteriores, Dei Parentem in sui Conceptione Immaculatam affirmare, Parisiensis Academia, Theologi Basileæ congregati, ac denique Synodus Tridentina, instructa iam tum præstantissimis Doctoribus, vt vidimus, colligeret huiuscemodi exceptionis probabile fundamentum; nihil tamen propterea inde in dubitationem reuocatâ legis.

1546. legis veritate in quibusvis aliis ex Adami semine procreatis. Equidem, si viueret adhuc Suauis, admonitum ipsum vellem; licet qui summæ auctoritatis viros nonnumquam impugnat, notam temerarij non incurrat, qui tamen illos irridet, semper ipsum irrisi- nibus subiacere. Quâ ille confidentiâ ausus est, nullâ tandem scien- tiâ scriptor eximius, nullâque ingenij sui præclarâ commentatione memorabilis, deridiculo habere, quasi inania capitula, cunctos Theologos Concilij, & tot Doctores, qui per tria sæcula veram aut probabilem hanc sententiam existimarunt? Quî fieri poterat, vt in mentem ipsi non caderet, etiamsi Ecclesia Catholica Diuini Præsi- dij præsentem opem non haberet, eam certè potiori humane sa- pientiæ parte constare; adeoque posse quidem tunc fieri vt in al- quo fallatur, adhuc tamen vt planè desperet, fieri non posse? Qui- cumque res tenues admiratur, imperitè sanè, sed reuerenter se gerit: qui res maximas deridet, inscitè simul ac petulanter agit.

C A P V T V I I I

Peccatum Originale à Patribus expensum.

ENimuerò quantum admirationis potius quam irrisionis me- rerentur Patres Concilio operam dantes, liquebit mox in ar- gumento Originariæ noxæ, quod primæ Sessioni, vt narra- uimus, explicandum seponebatur. Expensum illud fuit & priuatum in peculiariibus Theologorum, & publicè in generalibus Patrum congressibus: vbi disciplinas Theologicas haud professi ibant in sententiam peritiorum Patrum in ea scientia, sicuti obseruat Plato, in humanis videlicet negotiis id fieri consueuisse, quod illi placet, summus infimûsve sit, qui iis in rebus sapientissimus habetur. Studet quidem suadere Suauis, in Episcoporum conuentibus, ob Patrum Theologiam callentium infrequentiam, fuisse rerum capita languidè delibata, adeoque indiligenter digesta. Nihil profectò veritati repugnantius. Capere coniecturam licebit ex modica quam referam parte subtilium & eruditarum animaduersionum, quas penè innum- erabiles illi protulerunt: at equidem ne molestiam copiâ paratam, eas dumtaxat sèligam, quæ viam aperiunt ad mentem Concilij me- liùs introspectandam in definitionibus promulgatis. Nec immora- bor in refellendis iis, quæ Suauis parum edoctus, multumque con- fidens, colorat de variis Theologorum sententiis: abundè sit adin- fringendum falsum, veri narratio.

Examen in quinque capita distributum est: Primum, de Natura peccati

peccati Originalis: Secundum, de Modo, quo in posteros propagatur: Tertium, de Allatis ab eo detrimentis: Quartum, de Iplius remedio: Quintum, Quanam esset huiusmodi remedij efficacitas.

1546.

3 Cum igitur à primo ordirentur, * Pelargus, Treuirensis Antistitis Procurator, in priuatis cœtibus pro certo sumpserat, & in confesso vel apud hæreticos in colloquijs Wormatiæ habitis anno 1540. Originale peccatum situm esse in priuatione Iustitiæ Originalis, in qua fuerat Adamus à Deo constitutus. Contra id arguit Antonius à Cruce, Canariensis Antistes, huiusmodi priuationem haud quidem ipsum peccatum esse, sed quamdam ipsius pœnam. Tum Angelus Paschalis Dominicanus, Motulanensis Episcopus, non sententiâ modo, sed verbis S. Thomæ productis ita disseruit: Non aliunde melius declarari posse naturam Originalis noxæ, sicut & cuiusuis defectus, quàm à natura perfectionis oppositæ; prout, exempli gratiâ, vt intelligatur, quidnam sit cecitas, opus est intelligas, quid sit videndi facultas: esse peccatum Originale vacuitatem quamdam oppositam illi perfectioni, quæ Adamum innocentem condecorabat, & *Iustitia Originalis* nuncupatur: oportere igitur ex illius notione illius naturam explicari. Iustitia Originalis, aiebat ille, duas obtinebat partes; alteram, quæ præcipua erat, & quasi forma; alteram, quæ ad integritatem spectabat, & quasi materia. Prior erat humani arbitrij subiectio sub legitimo Domino, qui Deus est; posterior erat itidem subiectio interiorum facultatum ipsi arbitrio, quod legitimus illarum princeps est: desciscente hominis arbitrio per Adami peccatum à Deo, descisuisse quoque facultates arbitrio subiectas: hæc posterior perturbatio, aliaque hominis damna in rebellantis arbitrij vltionem inflictæ, esse quasi Originariæ culpæ materiam; primam verò perturbationem, quæ non pœna, sed culpa fuit, esse formam, quâ ipsius natura constituitur.

* In Congreg. generali 21. Maij & sequentibus.

4 His communiter assentiebantur, cum Balthasar Eredia Dominicanus, Bossanensis Episcopus, aliam S. Thomæ doctrinam in medium attulit: Tametsi omne peccatum vniuersè consideratum, præcipuè & tamquam per suam formam constituatur per destitutionem contrariæ sibi que debitæ probitatis, & ex hac parte nequam illud effectus sit, sed defectus; tamen id quod huic perinde atque ceteris rerum priuationibus subiicitur, esse veram rem, verè que existentem. Ita pariter, quamquam morbus in vacuitate iustæ temperationis tamquam in sua forma situs sit; illi tamen subsistere tamquam materiam, humores corporis, quæ res, non rerum priuationes sunt. Pariter igitur peccati Originalis naturam consilari ex

Pars I.

Q999

memo-

1546. memorata debiti ordinis destititione; sed quod illi subteritur, esse facultates animi, huiusmodi ordine carentes, ac potissime concupiscendi vim, quam *concupiscenciam* vocant, hoc est propensionem animi ad fluxa bona: vnde quandoque à Patribus *peccatum* eadem appellatur, eâ ratione quâ humores corporis deprauati *morbus corporis* nuncupantur.

Quod spectat ad secundum Caput ex quinque connumeratis, Ioannes Fonsæca Stabienfis Antistes censuit, huiusce noxæ propagationem in posteros, à quibus voluntariè commissa non est, declarari facile posse Regis exemplo, qui oppidum ita concessit alteri subdito, vt illud tam ipse eiusque posteris beneficiario iure possideant, dummodò à fide Principis non desciscat: vbi enim ille desciscuerit, oppidi possessione spoliatur vniuersa ipsius progenies, nec ideo huic conqueri licet pœnam sibi non iuste inflictam; cum potius deberet Principi grates agere, qui ob factam primo parente liberalem donationem oppidi, posteros omnes illius hereditaria ditionis capaces reddiderat. Huius beneficiarij dominatus similitudo fuisse decora Iustitiæ Originariæ, quæ Deus liberaliter Adamo contulit, eorumque spoliationem esse maculam originalem. Quo exemplo nonnullis visum est haud planè satisfieri proposito declarationi; quippe quod neutquam declarabat, transmitti posse culpam genitoris in posteros, sed solum pœnam. Reuerà tamen satius illud erat intentæ à Fonsæca explicationi, per quam solum exponere contendebat, quo pacto Deus ob alterius noxam absque iniuria multare nos posset. Quâ verò ratione huiusmodi noxa nostrum omnium culpa vocetur, alterius est quæstionis; idque apposite explicauit Paschalis, similitudinem à S. Thoma mutuatus. Quemadmodum enim nostra membra, quamuis libertatis ac rationis expertia, dicuntur ex eo delictum patrare, quod ad operis illiciti deformitatem mouentur ab imperante animi facultate, quæ in eo peccat non aliter infantes, quamquam nihil voluntariè de se commiserint, vnde in eo statu tot bonis vacuo, & nec hominis fini, nec debite Deo subiectioni consentaneo nasci deberent; dicuntur tamen in Adamo peccasse, quatenus is, qui naturam humanam in sua fecunditate integrè continebat, suæque in electione bonum malumve illius naturæ statum, effecit per voluntarium delictum, vt vniuersa sui generis posteritas cum ea macula eaque peruersione nasceretur. Atque ad hoc clariùs exprimendum, S. Thomam pariter adduxit, vbi adnotat, in Adamo ab ipsius peccati macula naturam contaminatam; contra verò in nobis à naturæ macula nos ipsos contaminari.

- 6 Fufius quàm alij locutus est Bertanus. Priùs ille confiderauit, inter recentes hæreticos in Originali peccato Zuinglium præcipuè aberraffe. Qua in re Suauis non modò peccat, conatus hærefiarum excufare, & ad communem fententiam pertrahere aduerfus ea quæ nos alibi fatis explicauimus, & quæ de feipfo fatetur Zuinglius; fed etiam ftudet Tridentinos Theologos laude exornare minimè ipfis expetibili, dum narrat, eorum quofdam, qui Zuinglij fcripta perlegerant accuratiùs, id ipfum ceu verum agnouiffe. Quod ne in mentem quidem eorum cuiquam ueniffe reperio.
- 7 Copiofè poftèa de tertio Capite Bertanus differtit, quod allata per eam culpam detrimenta complectebatur. Apud Ecclefiam, aiebat, certum effe, Adamum, præter acceptas naturæ dotes, habuiffe ex mera Dei liberalitate rectam animi habitudinem atque iuftitiam; quam fi custodiiffet, immortalitatem in fe fuæque ftirpe poffidiffet, & in ipfam cuncta eadem bona tranfmiffiffet. De ceteris prærogatiuis, cuiufmodi foret fcientia de ftellarum motibus ac uirtute, fcriptores minimè concordare, an illæ non minùs hereditariæ futuræ fuiffent. Deinde certum effe, Adamum peccaffe uiolatâ Numinis obedientiâ, indeque fe fuamque familiam perdidiffe; feu quòd uetum pomum comederit, feu quidquam aliud pariter uetum perpetrarit, in delicti pœnam fibi fuæque pofteritati Diuinam gratiam amiffiffe. Tum uerò quartum articulum leuiter attigit, dixitque, Ab ea pœna, quam Apoftolus *mortem* appellat, hominem non nifi Baptifmi efficacîâ liberari. Poftremò duo hæc in re cauenda præmonuit; alterum, Ne finiftra induceretur perfuafio de Diuina iuftitia, dum in infantibus culpam alienam punit: in quo, quantum arbitror, eorum rationem habuit, qui cum Gregorio Ariminèfi hanc pœnam aduerfus S. Thomam extendunt ad subtractionem bonorum, non eorum modò quæ gratis impertiuntur, fed quæ naturæ debentur, atque aded ad fenfum cruciatus. Alterum, Ne pœna eoufque attenuaretur, ut citra neceffitatem Dei Filius ad nos ab ea redimendos adueniffe uideatur: eos fortaffe denotans, qui arbitrantur, fatis effe uirium in corrupta natura ad uniuersam legem obseruandam; & Ambrofum Catharinum, præfentem id temporis in Concilio, qui infantibus in limbo naturalem uitæ felicitatem affignat.
- 8 In alio cœtu de quarto Capite, nimirum de Remedio, fermo fuit. Quod omnes affirmarunt, confirmaruntque Scripturæ testimoniis, effe Baptifmum. Verùm uti variæ diuerfiquè generis eiuſdem effecti, eiuſdemque fanationis cauſæ funt; ita tamquam cauſæ noſtræ

1546: recuperatæ sanitatis connumeratæ sunt præter Baptismum, merita & mors Christi, quæ vim ad sanandum ei lauacro impetrarunt; additaque pariter fuit gratia, quæ sancti reddimur, quæ non effectrix causa, sed ipsa forma sanitatis est. Syracusanus Antistes optabat, ut Fides causis reliquis aduiceretur; cum illam verba Christi conuenient, ubi ei qui crediderit & baptizatus fuerit, salutem pollicetur. Idque à Seripando confirmatum est, usque adeo efficaciam interioris Fidei supra vim exterioris lauacri exaggerante, ut in suspitionem inciderit, parui à se Baptismi virtutem æstimari: à qua suspitione in posteriori congressu se purgavit. Verumtamen plerisque non placuit, ut in Decreto Fides nominaretur; cum illa ad primum peccatum delendum vniuersè non exigatur, quemadmodum aliæ memoratæ causæ, prout constat ex infantium Baptismo.

Hæc Baptismi vis ad delendam abrogandamque totam peccati maculam, aduersus hæreticos recentes fuit ibi comprobata numeris atque dilucidis Scripturæ, Conciliorum ac Patrum dictis. Ostenditque egregiè Materanus, Lutheranorum errorem, quod post Baptismum remaneat quidem peccatum, sed quod non impetetur, aduersari communi Iurisperitorum doctrinæ. Etenim cum in memoratis testimoniis dicatur ipsum remitti, certum est Iuris Doctorum effectum; debitum remissione creditoris extingui. Id Motulanus corroborauit ex altera voce, *regenerationis*, in sacris Literis usitata: generatio namque viuientium secum fert transfusum è statu rei inanimis ad statum vitæ; ergo ad veritatem huius vocis opus esse, nè in hominibus ablutis Baptismo status mortis permaneat. Atque uti vitæ generationem sequuntur potentia viresque ad vitales actiones exercendas, incolendaque proprias horum viuentium sedes; ita per Baptismatis regenerationem hominibus infundi vires ad actus vitæ, quæ supra naturam est, efficiendos, acque ad ascendendum suo tempore ad huiusmodi viuentium sedem, quæ ælestis Regia est.

Quoniam autem Lutherani volunt, ipsam effrænem appetendi voluptates propensionem, quam *concupiscentiam* nominant, esse peccatum Originale, adeoque cum hæc in Adami posteris post susceptum Baptismum permaneat, etiam peccatum remanere; aggressi sunt Patres hanc doctrinam refellere, & præter alia Scripturæ dicta, è quibus deducitur generatim, post Baptismum nullam maculam superesse, duo certa testimonia producta sunt, ad euincendum, concupiscentiam non esse peccatum. Alterum ab Archiepiscopo Turritano, illud scilicet S. Pauli, ubi dicit, Veterem hominem cruci-

crucifigi cum Christo, vt destruat corpus peccati, & ne vltra seruiamus peccato; ac proinde nos hortatur, ne peccatum in nostro mortali corpore regnet, neque eius concupiscentiis seruiamus. Igitur, arguebat Turritanus, si remanet concupiscentia peccato destructo, quâ dici potest, illam idem esse ac peccatum? Alterum ab Antistite Syraculano è S. Iacobi Epistola desumptum, vbi describens Apostolus generationem peccati, *Vnusquisque, inquit, tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.* Hinc ille conficiebat, concupiscentiam nempe quidem cum tentat & allicit, peccatum esse, sed postea illud parere: confirmavitque sententiam his Augustini verbis: *Quod si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem quasi lege suâ mouetur; quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* Canariensis quoque ita disputauit; Si homo fuisset procreatus in suæ naturæ statu absque donis gratuitis, negandum non esse, quin è sui corporis temperamento fuissent oborti stimuli concupiscentiæ: cum ergo hæc natura sit, peccatum non esse; quod non natura, sed corruptio est. Adiecit Motulanus: Eum qui peccato tenetur, haud esse proximè expeditum vt cælum adeat: pueros sacro fonte susceptos esse proximè expeditos vt cælum adeant; eos igitur peccato minimè teneri. Vbi ad opposita argumenta diluenda ventum est, obseruauit idem, quo loco S. Augustinus dicit, remitti concupiscentiam in Baptismate, non quod ipsa non sit, sed quod non imputetur; ab hæreticis deprauatum fuisse Codicem Augustini, appositamque pro dictione *concupiscentia* dictionem *peccati*. Quod si quando Apostolus *concupiscentiam* appellat peccatum, palam esse ex perspicuitate adductarum Scripturarum, id per figuram ab eo dici: quemadmodum non quoduis aliud, sed ipsum Christum peccatum nominat, sicut Eucharistia panis dicitur, sicut Adamus à Deo dictus est puluis, sicuti cadauera eorum nuncupantur nomine, quorum ea cadauera prius fuerant corpora, vno verbo, sicuti effectus sæpè causæ suæ nomen obtinet, præsertim verò materiæ ex qua conflatur, vel compositi, cuius ipse materia fuit.

11 Contra hanc communem Patrum sententiam Sanfelicius Canuensis Antistes, & Bonuccius Seruorum B. Mariæ Præses, tametsi comprobarent extinguere, & non obtegi dumtaxat in nobis post Baptisma id quod præcipue peccatum est, atq; in eo Lutheranos damnant; adhuc visi sunt admittere in ipsa sola per se concupiscentia aliquam rationem peccati, quod tamen post Baptisma non imputetur.

1546.

Bonuccium Ioannes Baptista Campeggius Maioricensis Antistes acriter inculpauit, quasi & prius in concionibus, & postea in congressibus ad hæreticos propinquasset. At Bertanus amborum dictum explicauit, tamquam per laxiorem, minusque propriam significationem prolatum; quod Sanfelicius silentio, Bonuccius accuratâ oratione comprobauit, in qua exponere conatus est in qua re conuenirent, in qua dissentirent Catholici & Lutherani de peccato Originali. Adiecit, se in superiori sua disputatione habuisse in animo non hæreticos excusare, sed Patres admonere, vt proserptionis verba essent eiusmodi, quibus hi solum, non item Catholicorum opiniones castigarentur. Seripandus quoque arbitratur, in eorum concupiscentia, qui Baptismum susceperant, aliquam inesse rationem peccati, quatenus eadem animum ad peccandum inclinat: sed eo die communi existimationi acquieuit; sibi que temperauit, ne propugnatorem ageret illius sententiæ, quæ passim oppugnabatur, nisi benè digesto apparatu prius instructus, qui vel ad victoriam, vel ad honestam pugnam satis esset.

CAPVT IX.

Quæ Patres in propositi Decreti forma de peccato Originali obseruarunt: præsertim, an in renatis supersit aliquid odiosum Deo.

Decretum itaque ex Patrum consensu, de rei summa conuenientium, conformatum à selectis ad id uiris, fuit generali congressui octauo die Iunij propositum, vt ipsius tenor expenderetur. Dicebatur ibi, Adamum ob transgressionem amississe sanctitatem, in qua fuerat *creatus*. Hæc postrema vox commutata in *constitutus*, Paceco monente, non esse citra controuersiam, an Adamus interiorem sanctitatem obtinuerit primo quo *creatus* fuit momento: unde patet, quàm infirma deducatur à quibusdam probatio ad id affirmandum ex verbis Concilij, quæ nunc extant.

Habebatur eodem Decreto, totum Adamum ob culpam in deterius secundum corpus & animam fuisse mutatum, *nulla etiam anima parte illasâ*. Hæc postrema uerba deleta sunt, quòd videbantur sensus etiam comprehendi. Cùm autem diceretur ibi, id quod tunc legitur, per Baptismum non solum *reatum Originalis peccati remitti*, sed etiam *tolli totum id quod ueram & propriam rationem peccati habet*, nihil in priorem partem reclamatum; at posterior uisa est nonnullis super-

superuacanea. Seripandus malebat dici, *omnem rationem peccati tolli*: Cauensis, *tollit omnia peccata*; sed ceteris Decretum ita probatum.

2 Grauior exorta disputatio de illa particula, per quam affirmabatur, in renatis nihil Deum odisse. Obiecit Seripandus, Cùm *concupiscentia* sit origo peccati, non posse à Deo eam odio non haberi; adeoque vniuersalem illam enuntiationem negantem esse falsam: in quo visus est Polus subsistere. Sed ex altero capite eruditè hęc disseruit, Quamquam ipsa peccati primigenij natura valde lateret, effecta tamen, ac mala inde transfusa in humanum genus, tam in appetendi peruerfitate, quàm in obscuritate intelligendi, etiam Philosophiæ lumini fuisse perspecta: vnde quod ad priorem spectat, Aristoteles, Monarchiæ & Polyarchiæ incommodis inter se collatis, inter Monarchiæ detrimenta connumerat, vnius hominis appetentiam sæpè sui esse impotem ad abstinendum ab iis malis, ad quæ Natura propellit: de altera Socratem pronuntiasse, Se postquam diu fuisset philosophatus, aliud non didicisse, nisi se nihil scire. His incommodis consultum ab humana prouidentia per leges ac documenta; sed nullum illis satis efficax admotum remedium, nisi per eam redemptionem, quam Filij Dei mors obtinuerat. Addidit: Reliquas Decreti partes sibi probari, tantummodò se dubitare in recensitis verbis, quibus dicitur, In renatis nihil superesse odiosum Deo. Etenim S. Paulus haud ita generatim hac in re loquitur, vt Decretum loquebatur; sed restrictiùs affirmat, in renatis, qui sunt in Christo, nihil esse odiosum Deo, adeoque de cunctis renatis id neutiquam ab eo dictum. A sanctis etiam viris quotidie eam petitionem iterandam esse, *dimitte nobis debita nostra*: igitur in ipsis pariter inesse aliquid quod Deo non placeat.

3 Studuit hæc obiecta Bertanus euertere: ac primò quidem considerauit, ab iis qui Decretum confecerant, selectam consultò fuisse vocem *renati*, non autem *baptizati*; cùm fieri possit, aliquem post susceptum Baptisma persistere adhuc odiosum Deo, eò quòd Baptisma non susceperit parato vt oportebat animo; at non item, si renatus fuerit: vnumquemque verè renasci qui in fonte Baptismatis sit cum Christo sepultus, prout habet Decretum. Ad propositam dein quæstionem progressus, defensionemque commemoratæ particulae, dixit: Tamen concupiscentia à cælesti Regia excludatur, non idcirco à Deo suis in seruis terras incolentibus eam odio haberi: membrorum quoque imbecillitatem, ceterasque corporis miseras arceri ab eo domicilio perfectæ felicitatis; & tamen eas cum Dei Filio habitasse, in quo certum est, nihil Patris oculis odiosum fuisse.

1546.

fuisse. Bituntinus concedebat quidem, concupiscentiam non esse Deo inuisam; sed restringendum putabat Decretum ad culpam leuiorem, quibus renati quoque asperguntur.

Scripandus, quò suam sententiam simul sustineret, simul perniciæ notam vitaret, opinionem non suo, sed Poli nomine indignavit, & cum ea epigrapha accuratum commentarium elaboravit. Obseruabat, si Patres ponerent, nihil inesse in renatis odiosum Deo, colligendum hinc esse, nihil in iis relinqui ope Diuinâ puniendum, nihil reprimendum, nihil contra quod pugnandum: quæ omnia diuinorum Oraculorum dictis aduersabantur. Haud latè quadrare exemplum à corporis miseris, quæ erant in Christo, petitum: eas ideo cælum non ingredi, quia plenæ felicitati opponuntur; at non propterea digna esse, quæ à Deo habeantur odio; quippe quæ nihil peccato militant: appetitionem verò voluptatum, bellatricem dici posse, quæ victorias omnes peccato parit. Patere ex multis Augustini locis, ipsam Deo displicere: eamdem esse malum illud, à quo liberari efflagitant etiam Sancti per precationem, quam nos omnes Christus edocuit, quamquam ab ea appetentia non nisi in perenni vita perfectè liberentur: ex Augustino concupiscentiam non esse naturæ proprietatem, quod multi rebantur, sed corruptionem perduellionemque naturæ: proinde videri sibi eas voces remouendas, *In renatis nullam remanere iniquitatem, sed magnam tamen manere infirmitatem: quæ tamquam Deo displicens, per omnem vitam curanda sit, donec Deus ipse sanet omnes languores nostros, & reducat de corruptione vitam nostram.* Ad infringendam testimoniorum efficaciam, quibus *concupiscentia* peccatum in Scriptura nominatur, nihil valere aliorum nominum exempla interdum per metaphoram adhibitorum: in illis semper elucere peculiarem rationem, cur Scriptura per significationem propriam non loquatur; hic è diverso; cum Augustinus doceat præterea, concupiscentiam aduersus spiritum decertare, nouum argumentum haberi, ipsum proprie scribere.

His aliisque rationibus vsus est Scripandus; quæ tamen Patribus nequaquam persuasere Decreti mutationem, cum ex ipsius rectorura liquido constaret, ibi significari odium illud, quod *inimicitia* vocatur, & quo dicimus hominem ab homine odio haberi: quod odium verè inesse Deo nequit in eum, qui adoptiuus Dei Filius est renatus: non tamen hinc excludi ab illis omnem profus labeculam, quæ minùs pulchri coram illo reddantur, & quam auerteretur in ipsis eo odio, quod *displicentiæ* nominatur; quæ labeculæ, aut leuiiores

uiores culpæ sunt à Polo ac Bituntino obseruata, aut earum fodina, quæ concupiscentia est: eaque propter utræque à naturali Dei Filio procul fuerunt, etiam inter huiusce vitæ miserias. Atque in eadem pariter significatione post longam disceptationem perfliter in Decreto posteriora verba, quibus dicitur, Concupiscentiam haud nocere non consentientibus; intelligendo per vocem *nocere*, æternum damnum, cuiusmodi est Diuinæ gratiæ iactura; & nomine *consensus*, plenum ac deliberatum: tamen cunctis alioquin illa nocet aliquo pacto, vt quæ puluerem leuiorum noxarum inspergat, quamquam omnes ipsis aliquâ ratione consentiant, per imperfectam & quasi surreptitiam consentionem.

Equidem nequeo non admirari insulos Suauis sales, dum ait, Germanos habuisse summam gratiam Synodo, quod enuntiationem confessa fuerit: quam si negasset, cogebatur vnusquisque eam denegare per Fidei firmitatem sensu reclamante, quo experimur, etiam post Baptisma susceptum in nobis concupiscentiam vigere. Inprimis Concilium non id affirmat definiendo, vel docendo; sed dum argumento Lutheranorum respondet, concedendo eam assumptionem euidentem, & negando prauam consecutionem, ab illis inde deductam, hoc est, Baptismo peccatum haud extingui. Secundò num latebat Suauem, Stoicos inter Ethnicos Philosophos, & Pelagianos inter hæreticos affirmasse, posse hominem in terra cunctis prauis affectionibus animum suum perpurgare: adeoque haud ineptum futurum fuisse, si hunc errorem damnaret, grauius à SS. Patribus impugnatum, quippe Scripturæ sacræ aduersantem, vbi nos ea docet de corruptione naturæ ab Adami peccato profecta?

Postremò deleta est Decreti periodus, quâ dicebatur, non improbari à Synodo nouam illam positionem Scholasticis visitatam, aientibus, Manere post Baptismum partem *materialem* Originalis peccati, non item *formalem*: seu quod nollent Ecclesiæ auctoritatem intermiscere opinantium doctrinis; seu quod, vbi definitiones concipi possent veterum Patrum vocabulis, ea nollent à Theologis recentibus mutuari: cum venerationi conducatur non modò sententiarum, sed etiam vocum antiquitas; & cum quandoque indumenti mutatio causa interdum sit, ne vnus idemque pro eodem habeatur.

Decretum de rebus Fidei in Cœtu 16. Iunij stabilitum, postmodum in Sessione firmandum.

PRæter ea de quibus disputatum est, duo rerum capita vltimo congressui proposita sunt. Alterum, An absentium Anathematum contumacia accusanda esset: quod ibi comprobatum est. Sed Giennensis cum aliis multis, Germanos excipiendos contendebat: fuit etiam qui locorum distantiam excusauit, petiitque Tolentani exceptionem. Alterum, de statuendo futurae Sessionis die, cui vigesimus nonus Iulij præstitutus est. Decreta Fidei, prout ætenuis, composita sunt.

Post præcœmium quinque Canones confecti sunt, anathemate inflicto cuiusque definitiones hæc appositæ inficiantur. Si quis non confitetur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisse transgressus, statim sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, perdidisse, incurrisseque, per offensam præuaricationis huiusmodi iram & indignationem Dei, atque idcirco mortem, quam ante à illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captiuitatem sub eius potestate, qui mortis deinde habere iurium, hoc est, diaboli; totumque, Adam per illam præuaricationis offensam secundum corpus & animam in deterius commutatum fuisse; anathema sit.

Si quis Adæ præuaricationem sibi soli, & non eius propagati, asserit tenuisse, & acceptam à Deo sanctitatem & iustitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam cum perdidit; aut inquinatum illum per inobedientiam peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod mors est anima: anathema sit: cum contradicat Apostolo dicenti: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.

Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine unum est, & propagatione, non imitatione transfusum omnibus, inest unicuique propriam, vel per bonam naturæ vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quam per meritum eius mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos Deo reconciliavit in sanguine suo, factus nobis iustitia, sanctificatio & redemptio; aut negat ipsum Christi Iesu meritum per Baptismi Sacramentum in forma Ecclesiæ rite collatum, iam adultis quam paruulis applicari; anathema sit: quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa vox: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; & illa: Quicumque baptizati estis, Christum induistis.

4 Si quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, etiamsi fuerint à baptizatis parentibus orti: aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere Originalis peccati, quod regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam aeternam consequendam; unde fit consequens, ut in eis forma Baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est id quod dixit Apostolus: Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt: nisi quemadmodum Ecclesia Catholica vbique diffusa semper intellexit; propter hanc enim regulam Fidei ex traditione Apostolorum etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere poterunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.

5 Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, qua in Baptismate confertur, reatum Originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari; anathema sit: in renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouum, qui secundum Deum creatus est, induentes; innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi; ita ut nihil prorsus eos ab ingressu caeli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel somitem, hæc sancta Synodus fatetur & sentit: que cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet: quinimo, qui legitime certauerit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam numquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.

Declarat tamen hæc ipsa sancta Synodus, non esse sue intentionis, comprehendere in hoc Decreto, vbi de peccato Originali agitur, Beatam & Immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem: sed obseruandas esse Constitutiones felices recordationis Xysti Papæ Quarti, sub patris in eis Constitutionibus contentis, quas innouat.

6 Patrum consilium fuit, in recensitis definitionibus se prorsus abstinere à superuacaneis articulis, ab illis nimirum, qui Catholicas inter Scholas in dubitatione versantur: nam vtrilibet parti quis adhareat, nihil Scripturæ, antea dictis Conciliis, perpetuisque Traditionibus

1546.

tionibus contradicit : ac proinde ingeniorum libertati permitti possunt absque vlllo diuinorum Oraculorum despectu , & absque animarum detrimento. Idcirco semper obstiterit Legati , ne quid de Conceptione Virginis sanciretur : hic verò admonuerunt , ne quid certi statuerent de natura ipsa Originalis culpa , de qua Scholastici discordant : nec enim Synodus collecta fuerat ad decidendas opiniones , sed ad errores recidendos. Quapropter iniuria Suis , vbi per callidam acrimoniam Vigerij ac Seripandrationes attulit , suadentium vt huiusmodi definitione de natura Originalis noxæ statueretur , hæc subdit : *Præsules enim existimabant , præsertim esse Scholasticorum subtilitates , quam vt eas vlllo studio possent assequi , et verò ad experiendum non erat satis animi ; atque impatientem Legatorum festinationem ad dogmatum sanctiones non permisisse spatium tam operis disceptationi necessarium.* Perinde ac si alia complura capita in ea Sessione sancita , talebrosiora non fuerint , longiorisque temporis impendium non exegerint ad peruoluendos sacros Codices , Concilia , Patres , Scholasticos , ipsosque etiam hæreticos scriptores , quorum errata damnabantur , quam postulasset vnus definitionis disputatio , ad quam comprobendam solo rationum examine , non item lectionis labore opus erat. Quicumque iudex experitur , diuturnum studio indigere eas lites , quæ non tam ab vnus articuli subtilitate , quam ab actorum prolixitate dependent. Quin huiusmodi questionem ne aggredierentur , præ ceteris auctores fuisse Præsules in Theologicis præstantiores , & inter alios Bituntinus : quemadmodum ipse quoque , quamuis ex Ordine Franciscano , causæ publicæ quam priuatæ controuersia studiosior , censuit nihil esse decernendum , quod suis faueret , de B. Virginis Conceptu. Et sanè quicumque sincero animo lustraret hinc eruditas lucubrationes , non à maioribus solum Theologis , sed ab ipsis Patribus accuratè susceptas in apparatu ac molimine harum sanctionum , illinc verò Suis calumnias legeret , conquereretur enimuerò , nullam exquisitam quidem industriam operis egregij satis esse ad arcendam insimulationem ignauia.

At quantæ porro leuitatis est , in aciem deducere stramineos quosdam stragatos , qui solius vulgi oculis strenui bellatores apparent , cuiusmodi est id quod ait : *Non posse de re quapiam errores reari , nisi prius eiusdem rei cognita veritate : Nullam enuntiationem esse falsam , nisi quia altera vera est : hand sciri posse falsitatem illius , nisi prius veritas agnoscatur.* Quorsum hæc omnia , nisi vt conficiatur , non potuisse hæreses de peccato Originali damnari , nisi veritas aliqua

de ipsas natura prius innotuisset, adeoque ea saltem extrema definitio, quam Aristoteles *nominis definitionem* nuncupat, ac tamquam prænam cunctis argumentationibus notitiam requirit? Sed perspicuum iam erat, quid secundum eum sensum esset primigenia culpa, conveniebatque id ipsum non inter Catholicos modo, sed etiam inter hæreticos. Vbi enim non omnes concordaremus in huius vocis significatione, adeoque in aliquibus peccati Originali proprietatibus per eam indicatis, haud sanè liceret nobis erroris accusare Lutheranos, nisi ad summum in loquendo, quali discreparent à nobis in proferendo, non in sentiendo.

8 Nemo est qui nesciat, peccati Originalis nomine intelligi certum aliquid, quo propter patratam ab Adamo culpam, Deo reddimur odiosi, eiusque tum gratiâ tum gloriâ indigni: sicuti eodem pacto certissima est definitio peccati, ut vocant, *personalis*, siue per actum insit homini, siue per habitum; cum alterum sit id quod nos iniustos Deo reddit, cum ipsius legem violamus, alterum id, quod post legis violationem eius causâ nos reddit Diuinum odium promerentes. Iam verò quo pacto, posita tamquam indubitata hæc rudi definitione, tamen de personali peccato, siue actuali siue habituali, ut Scholæ loquuntur, plurimæ sunt Theologorum opiniones, in quoniam sita sit eorum natura, seu physice seu metaphysice spectata; ita pariter contigit de Originali peccato: cum physica ratio consideratur, quaeritur, An peccatum, quod per actum committitur, in actione solum interiori situm sit, an etiam in exteriori: an includat intrinsecus oppositi mali notitiam; an ea sit tantum exterior illi conditio ad peccandum necessaria. Cum verò metaphysice, dispicitur, An ipsum per operationem constituatur, an per debite probitatis priuationem; num hæc sit priuatio probitatis debite ipsi potentia; an ipsi actui ex suo genere, cui generi melior differentia deberetur. Nec diuersæ minus discrepant opinioniones de natura peccati *personalis habitualis*. Hac planè ratione variant de Originali peccato. Quemadmodum autem necesse non est de prioribus controverfiam decidere, quò refellatur, exempli gratiâ, error Manichæorum, affirmantium, malum esse substantiam quamdam, atque naturam; ita pariter opus non est enucleare, ac decernere, quænam sit ipsissima ratio noxæ Originariæ, ut certi simus, illam non esse id quod de ipsa docent sectæ dissentientes à sacris Literis, & ab Ecclesiæ Traditionibus. Quis verò nesciat, facilius esse falsas definitiones redarguere, quàm veras excudere; cum longè clariùs falsitas in alteris, quàm in alteris veritas elucescat? & Aristotelem, quo à no-

Rrrr 3 tioribus

1546.

rioribus ordiatur, solitum esse antiquorum definitiones euertere, antequam suas construat? Alioqui nemo, qui definite non nocere quidnam sit cælum, posset fidenter negare, ipsum esse lignum conceptum: atque hinc liceret innumeras conficere consecutiones ridiculas, quæ Suauem derisui exponerent, non æquius modò sed grauius apud quemlibet legentium, quàm ipsius cauillationes apud imperitam turbam Concilium deridendum traducunt. At Iudices ad irrisionem aduersarij ditrahere, artis Rhetoricæ techna est, vbi quis causæ diffidit. Quapropter satius habeo, pugnantibus inter se ipsius dictis hominem irrisionis loco retundere.

Hinc ille Synodum vituperat ob omisam peccati Originalis definitionem: hinc Scholasticos carpit, qui modum explicare voluerint, quo propageretur; & non potius S. Augustini modestiam imitari, qui percontanti Iuliano, per quam rimam huiusmodi culpa potuisset ingredi in eos, qui à parentibus sacro Fonte ablatis orti fuerant, respondit, Frustrà rimulam quæri, vbi patentissima porta conspicitur in sacris Libris: adeoque ab ea quaestione semper abstinuit. Itaque Suauis iudice, vbi Catholici à solennibus definitionibus rerum abditarum incertarumque abstinent, imbecillitatis, ignauiæ, laborum intolerantiæ sunt arguendi: cum vero iidem in priuatis ipsorum libris illas indagare student subtiliori commentatione, immodesti appellandi; adeoque se inter ceteros immodeste gesserunt sancti Thomas ac Bonauentura. Nec animaduertebat iudex homo, hæc conuitia non modò inter se pugnare, sed omnem æquitatem peruertere. Quoties damnantur hæretici, optimum consilium est, magis generalia, quippe magis indubitata complecti; quod à Synodo peractum est. Quoties in eisdem scriptis agitur, prudentis est, nullam ipsis ansam præbere transferendæ disputationis à re ipsa, quæ certa est, ad modum qui est incertus; quod S. Augustinus à Suauis productus sapienter fecit. At verò vbi vel ad merè philosophandum disputatur, vel ad tuendum, nostræ Fidei dogmata non esse huiusmodi vt explicari non possint, laudem certè merentur, qui probabiliore rationes afferunt, quibus vera esse monstrantur; atque id Scholastici præstitere. Hos vniuersè reprehendere, perinde est, ac eos vniuersè reprehendere, qui inter homines excellere in eo quod in hominibus excellit; hoc est, in subtilitate & excelitate rationis.

CAPVT

Decreta ad Disciplinam spectantia, Sessioni quintae destinata.

Praeter Decreta Fidei, de iis etiam, quae Disciplinam emendant statutum est, in Sessione proxima confirmandis. Haec diuisa in duo capita fuere, saepius à nobis narrata, ad Literas diuinas spectantia, alterum de Praelectionibus, alterum de Concionibus. De Praelectionibus haec sancita:

Ne caelestis ille sacrorum Librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus iaceat, statuit & decreuit, quod in illis Ecclesiis, in quibus praebenda, aut praestimonium, seu aliud quouis nomine nuncupatum stipendium pro Lectoribus sacrae Theologiae deputatum reperitur, Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alij locorum Ordinarij, eos qui praebendam aut praestimonium, seu stipendium huiusmodi obtinent, ad ipsius sacrae Scripturae expositionem & interpretationem per seipsos, si idonei fuerint, alioqui per idoneum substitutum ab ipsis Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & alijs locorum Ordinarijs eligendum, etiam per subtractionem fructuum cogant & compellant. De cetero verò praebenda, praestimonium, aut stipendium huiusmodi, non nisi personis idoneis, & quae per seipsos id munus explicare possint, conferantur; & aliter facta prouisio, nulla sit & inualida.

2 *In Ecclesijs autem Metropolitanis vel Cathedralibus, si ciuitas insignis vel populosa, ac etiam in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, etiam nullius Diocesis, si ibi Clerus numerosus fuerit, ubi nulla praebenda, aut praestimonium, seu stipendium huiusmodi deputatum reperitur; praebenda quomodocumque, praeterquam ex causa resignationis, primò vacatura, cui aliud onus incompatible iniunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuò constituta & deputata intelligatur. Atque ad hanc rem diploma Pontificium protulere Legati, quo huiusmodi potestas Synodo tribuebatur, prout Patres ex iis quae diximus expetierant.*

3 *Admonuit Paeceus, aliam vacationis exceptionem Decreto apponendam, quam regressus causam vocabant. Etenim mos pluribus tunc erat, Sacerdotia in alios transferre, cum facultate eadem sibi resumendi, seu mors eius in quem collata fuerant, seu alia ibi apposita causa interuenisset. Sed Ceruinus obiecit, Noluisse Legatos eam exceptionem in Decreto apponere, ne huiusmodi regressuum consuetudinem approbarent; utque in emendationis progressu aboleri ea posset, simulque argumentum Patribus praeretur, quàm prono animo Legati ferrentur ad eorum iurisdictionem redintegrandam,*

1546. dam, liberumque ipsius usum, quantum fas esset, ipsis relinquendum. Quae verba praegeraudia lacrymas Patribus elicuerunt.

Pergebat Decretum. Et quatenus in ipsis Ecclesiis nulla, vel non sufficiens praebenda foret, Metropolitanus, vel Episcopus ipse, per assignationem fructuum alicuius simplicis beneficii, eiusdem tamen debitis supportationibus, vel per contributionem beneficiarum suae Civitatis & Diocesis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de Capituli consilio [Consensu, ut antea positum erat, in consilium mutato] ita provideat, ut ipsa sacra Scriptura lectio habeatur; ita tamen, ut quaecumque aliae lectiones, vel consuetudines, vel quavis alia ratione instituta, propter id minime praetermittantur.

Ecclesiae vero, quarum annui proventus tenues fuerint, & ubi tam exigua est Cleri & populi multitudo, ut Theologiae lectio in eis commode haberi non possit, saltem magistrum habeant, ab Episcopo cum consilio Capituli eligendum, qui Clericos, aliosque Scholares pauperes grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsam sacrae Scripturae studia annuente Deo transire possint, adeoque illi magistro grammatices, vel alicuius simplicis beneficii fructus, quos tandem percipiat, quamdiu in docendo perseveraverit, assignentur; dum tamen beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio: vel ex Capitulari, vel Episcopali mensa condigna aliqua merces persolvatur: vel alia Episcopus ipse aliquam rationem in eam suae Ecclesiae & Diocesi accommodat, ne pia haec, utilis atque fructuosa provisio quovis quaesito colore negligatur.

In Monasteriis quoque Monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio sacrae Scripturae habeatur. Quam in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum, in hac ut Sedis Apostolicae Delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.

Hanc rationem tribuendi Episcopis perpetuam quamdam iurisdictionem, non homini, sed Infularum dignitati adnexam, tamquam a Pontifice delegatis, exemplo quorundam antiquorum Canonum, amplexi sunt per eam opportunitatem: propterea quod ex una parte volebat Pontifex iurisdictionem Episcopis impetrari, quam plerumque uti possent in homines ab illorum foro per Pontificiam privilegia subducos; ex altera vero res odij plena, nec extra incommodum euasisset, huiusmodi privilegia vel ex toto vel ex parte abrogare. Proinde id in iurisdictionem, quo iurisdictionem; perinde atque ordinaria foret, Episcopi obtinerent; simul etiam in iis, qui per privilegia exprimebantur, titulus ac veritas exemptionis intacta perseveraret; concessa cunctis Episcopis facultate, de qua dictum est, generali ac perpetua, in certis quibusdam causis iurisdictionis exercendae, tamquam speciatim a Sede Apostolica delegatis. Id autem efficit in primis, ut in huiusmodi causis ad Metro-

Metropolitanum prouocari non possit, sed solum ad delegantem, qui Romanus Pontifex est: & pariter ut ea potestas sit communis Vicario, sui muneris iure, & absque peculiari Episcopi, ut aiunt, sublegatione. Quin in quibusdam potestas ita delegatur Episcopis à Concilio, ut ipsi vetentur alium sui loco delegationi subrogare; quemadmodum ubi statuit, Episcopo licere per seipsum hunc certum iurisdictionis actum exercere, vel soli Episcopo licere id agere. Præterea seruat titulum ex priuilegio obtentum: quæ vel sola titulorum retentio potest aliquando prudenter conducere subditorum quieti, qui non minus vocibus quam rebus quandoque commouentur. Ac denique in mentem reuocat Episcopis, se in exercenda iurisdictione à suo Capite pendere. Reliquæ leges sic habebant.

⁶ In Conuentibus aliorum Regularium, in quibus studia commodè vigere possunt, sacra Scriptura lectio similiter habeatur; quæ lectio à Capitulis Generalibus vel Prouincialibus assignetur dignioribus Magistris.

In Gymnasiis etiam publicis, ubi tam honorifica, & ceterorum omnium maximè necessaria lectio hætenus instituta non fuerit, religiosissimorum Principum, ac Rerumpublicarum pietate & charitate ad Catholica Fidei defensionem & incrementum, sanæque doctrine conseruationem & propagationem instituantur; & ubi instituta foret, & negligenter, restituatur.

Ne sub specie pietatis impietas disseminetur, statuit, neminem ad huiusmodi lectionis officium, tam publicè quàm priuatim admittendum esse, qui prius ab Episcopo loci de vita, moribus & scientia examinatus & approbatus non fuerit: quod tamen de lectoribus in claustris Monachorum non intelligatur. Docentes ipsam sacram Scripturam, dum publicè in Scholis doceant, & Scholares qui in ipsis Scholis student, priuilegiis omnibus de perceptione fructuum, prabendarum, & beneficiorum suorum in absentia, à iure communi concessis, plenè gaudeant & fruantur.

Alterum Legum caput has alias continebat: Quia Christianæ Reipublicæ non minus necessaria est prædicatio Euangelij, quàm lectio; & hoc est præcipuum Episcoporum munus, statuit & decreuit, omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Iesu Christi Euangelium. Si verò contrigerit Episcopos, & alios prædictos legitimo detineri impedimento, iuxta formam generalis Concilij, viros idoneos assumere teneantur, ad huiusmodi prædicationis officium salubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtè subiaceat ultioni.

Archipresbyteri, Plebani, & quicumque Parochiales, vel alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, & Festis solennibus,

1546.

lenibus, plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiando, eis cum breuitate & facilitate sermonis, vitia quæ eos declinare, & virtutes quas sectari oporteat, ut penam æternam euadere, & celestem gloriam consequi valeant. Id verò si quis eorum præstare negligat, etiam ab Episcopi iurisdictione quavis ratione exemptum se esse prætenderit, etiam si Ecclesia quouis modo exempta diceretur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diocesim existenti, forsan annexa, vel unita, modo reipsa in Diocesi fuit, prouida Pastoralis Episcoporum sollicitudo non desit, ne illud impleatur: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Itaque ubi ab Episcopo moniti, triū mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras Ecclesiasticas, seu alias, ad ipsius Episcopi arbitrium cogantur; ita ut etiam, si ei sit expedire visum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persoluatur, donec principalis ipse respiciens officium suum impleat. Si quæ verò Parochiales Ecclesie reperiuntur subiectæ Monasteriis in nulla Diocesi existentibus; si Abbates, & Regulares Prælati, in prædictis negligentes fuerint, à Metropolitanis, in quorum Prouinciis Dioceses sitæ sunt, tanquam quoad hoc Sedis Apostolicæ delegatis compellantur: neque huius Decreti executionem consuetudo, vel exemptio, aut appellatio, aut reclamatio, siue recursus, impedire valeat, quousque desuper à competenti iudice, qui summariè, & solâ facti veritate inspectâ procedat, cognitum & decisum fuerit.

Regulares cuiuscumque Ordinis, nisi à suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, predicare non possint: cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere neantur, antequam predicare incipiant.

In Ecclesiis verò, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur; sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum nullo modo predicare possint: ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant. Si Prædicator errores aut scandala disseminauerit in populum, etiam si in Monasterio sui vel alterius Ordinis prædicet, Episcopus ei prædicationem interdicit. Quòd si hæreses prædicauerit, contra eum secundum iuris dispositionem aut loci consuetudinem procedat, etiam si Prædicator ipse generali vel speciali privilegio exemptionis se esse prætenderit: quo casu Episcopus auctoritate Apostolicâ, & tanquam Sedis Apostolicæ delegatus procedat. Curent autem Episcopi, ne quis Prædicator vel ex falsis informationibus, vel aliis calumniose vexetur, iustitiam de eis conquirendi occasionem habeat.

Ne aliquem vel eorum, qui cum sint nomine Regulares, extra claustra tamen & obedientiam Religionum suarum viuunt; vel Presbyterorum secularium,

larum, nisi ipsis noti sint, & moribus atque doctrinâ probati, etiam quorumlibet privilegiorum prætextu, in sua Ciuitate vel Diœcesi predicare permittant, donec ab ipsis Episcopis super ea re sancta Sedes Apostolica consulatur; à qua privilegia huiusmodi, nisi tacitâ veritate, & expresso mendacio ab indignis extorqueri verisimile non est.

Questores Eleemosynarij, qui etiam Quæstuarij vulgò dicuntur, cuiuscumque conditionis existant, nullo modo nec per se nec per alium predicare præsumant, & contra facientes ab Episcopis & Ordinariis locorum, priuilegijs quibuscumque non obstantibus, opportunis remedijs omnino arceantur.

Huius Decreti initium erat: *Questores prauum hominum genus.* Sed ea appendix deleta; cum indecorum visum sit, vniuersam eorum hominum conditionem inculcare, qui artem de se non improbam profitentur; & quæcumque hominum communitas nescio quid venerationis præ se ferat, cuius gratiâ nulli prudentium aspernabilis.

C A P V T XII.

Alia ante Sessionem quintam acta de Vulgata editione, & Concilij libertate.

HÆc erant parata Sessioni Decreta. Interea Pontifex iusserat à delectis viris Romæ rationes expendi, quibus Legati Decretum de Vulgata editione sustinebant: & quamquam validæ viderentur, excitatasque prius obtrectationes comprimerent; tamen in re tanti ponderis aliquid dubitationis adhuc Romæ subdidit. ^a Quare Farnesius prius scripsit, in præterito congressu aliquantulum homines delectos habuisse, adeoque in sequentem deliberationem negotium fuisse reiectum. Hac dein habitâ, significauit ^b idem Legatis, duos adhuc superesse scrupulos: Alterum, quòd in Decreto appositum fuisset anathema: Alterum, quòd errata quædam difficulter possent verti indiligentiæ scribarum aut typographorum, seu temporum vitio. Quæ cum ita essent, probari quidem, vt sacra Biblia ex ipsorum Decreto de nouo quam emendatissima typis ederentur, ad quod Pontifex omnem de se opem pollicebatur; sed totum id minimè satis fore censeret. Etenim vel sola menda expurganda erant, quæ scriptionis vitio & iniuriâ temporis irrepserant; & quâ ratione possent fideles adigi ad huiusmodi translationem excipiendam iis in locis, vbi ea originariam locutionem, Græcam & Hebraicam, minùs propriè in Latinam transfert? Vel eradenda quoque erant secundi generis menda; & res in immensum

^a Literæ Farnesij ad Legatos, 13. Maij.
^b Literæ Farnesij ad Legatos, 25. Maij 1546.

SSS 2 nodo-

1546. nodosumque laborem itura esset: idcirco Legatis iniungi, ut quid expediret, ipsi excogitarent.

Rescripserunt, Consilium Pontificis à se commendari de sacris Voluminibus quamprimùm emendatissimè imprimendis, & eorum qui Concilio aderant operam atque industriam offerri. Adiecerunt, Ad causam Decreti sustinendam omnino illud omitti non posse, nisi cunctis Patribus inuitis, cunctisque Theologis dissentientibus: ac breuì euenturum, ut quænam essent vera Biblia, ignoraretur, tot eorum interpretationes fuisse iam typis impressas, aptissimisque ad fouendas nouas hæreses, aliasque pariter excitandas: contra verò Vulgatam numquam hæresis fuisse suspectam, cuius rei potissimam in sacris Libris rationem habendam. Quod spectabat ad errores obiectos, ex Hebraicis seu Græcis exemplaribus, quò illa erant emendatiora, eò magis comprobata ex iis agnosci versionem Vulgatam. Quod spectabat ad ea, quæ putabantur in Vulgata obscure, ineptè, barbarè ac perplexè dicta, nemini interdictum, quin ea declararet, illustraretque seu per interpretationem, seu per adiectas notas, seu per nouam expositionem. Quòd si ij, quibus forma Decreti molestiam exhibebat, loca illa adnotassent sibi plurimum displicentia, nauaturos fuisse operam Præsides, ut ipsis satisfaceret: quòd si minus id succederet, alià viâ consulturos. Sic à Legato responsum.

At cui stomachum non moueat maligna Suavis oppositio, quæ non modò rei veritati in enarrando, sed simul sui sensus explanationi in iudicando repugnat, quò semper sibi conllet in calumniis probrisque ingependis? Quod ad rem attinet, inducit hic datum Romæ ad Legatos mandatum, ut eo negotio supersederent. Merum planè commentum. Quod spectat ad animi sui sensa; ubi narrat habitam Tridenti Vulgatæ comprobationem, ceu inconsideratam reprehendit ob tantæ rei grauitatem, obiectorum arduitatem, Patrum & Consultorum infrequentiam. At qui nunc, Pontifice rem pedetentim ac per noua consilia perpendente, aliquam certè à Suauis illius commendationem expectabamus, quasi corrigentis id quod Suauis ipse in Tridentinis Patribus exprobrarat; contra ille in hoc epiphonema prorumpit: *Huiusmodi erat libertas Concilij.* Eorum igitur Decretorum legitimus censor ac iudex Suauis fuit; Pontifex non fuit? Illi ea damnare; huic ne recognoscere quidem licuit? Quidnam sonat Suauis libertas? num potestas conficiendi Decreta ab omni Pontificis directione soluta? An ille ignorat, huiusmodi pote-

potestate apud Catholicos non modò non corroborari, sed perfringi quodcumque Conciliorum Decretum? Potuisset atramento parcere in hoc veluti arcano retegendo, nimirum, non fuisse Tridentino Concilio hanc libertatem: Romanus Pontifex, vniuersa Ecclesia, ipsum Concilium hoc profitentur. At si libertas significat rationem agendi nullà vi coactam, obtemperandiq̄ suo legitimo Principi; quam huiusce libertatis violationem obrudere potis erat Suauis, exercitam à Pontifice in Concilio Tridenti celebrato, hoc est, in alterius Principis ditione, ab Ecclesiastico dominatu seposita, Germaniæ finitima, absque Pontificis militari præsidio, ac denique eiusmodi, vt Legatis in ampla potius honestaque custodia, quam in libero domicilio degere videretur? Et sanè ex vsitata ratione, quã ibi Patres loquebantur, sententiaq̄ dicebant, argui potius licet, haud libertatem quidem Synodo defuisse, sed licentiam abundasse. Quamquam autem hæc Pontificis auctoritas non adhibita armorum robore, sed iurisdictione pacificã spontè ab Episcopis obsequenterq̄ suscepta, Concilio vigorem æstimationemq̄ addat potius quàm demat, tamen quò liqueat, hac ipsã iurisdictione quàm suauiter Pontifex sit vsus, rem gestam subiiciam, quam narrat eadem * epistola Farnesiana ad Legatos, de qua hîc sermo est. Indica-
uerant illi Pontifici, quid statuendum de prælectionibus concioni-
busq̄ parabatur: cumq̄ id Romanæ trutinæ fuisset commissum,
& varij varia super eo, vti solet, animaduertissent; ea omnia Pon-
tifex Legatis communicauit: sed hac additã declaratione, *id agi
non vt imperaret, sed admoneret, & quò complurium iudicio perspecto possent
quid optimum esset statuere.* Pressius rem vrgebo, *Quæro*: Potuitne
Suauis per cunctas nequitia suæ technas nancisci, imò comminisci
vnum dogma Tridenti stabilitum, non inquam imperante, sed in-
stante ac persuadente Pontifice? Minimè verò. Igitur quidquid
ibi Fide credendum sancitum est, ita liberè Concilium egit, ac si
nullus existeret Pontifex: quare nihil hinc peti potest coloris, vel
vmbra, quibus Tridentinæ sanctiones inficiantur. At quorundam
mentes, qui terreni omnino sunt, terrenorum etiam naturam in-
duunt oculorum, qui à summo rerum adspectabiliũ candore læ-
duntur & obcæcantur.

* 25. Maij,
quam ipsi
acceptam à
se fatentur in
prædicta re-
sponzione,
4. Iunij.

Sessio quinta.

FVit itaque 17. Iunij habita Sessio. Quatuor illi Cardinales interfuere, nouem Archiepiscopi, quadraginta octo Episcopi, duo Monachorum Abbates, tres Mendicantium supremi Præfecti, præter minores Theologos maiori auctos frequentia: quod nomen iis dabatur, qui ius suffragij non obtinentes, generalibus cœtibus non aderant. Conuenerant etiam Oratores Cæsarei, aliiq̃ue illustres viri. Solenne Sacrificium celebrauit Alexander Piccolomineus, Pientinus Antistes; tum Marcus Laureus Dominicanus pro Concione dixit.

Decretum de Originali peccato confirmatum est, repugnante tamen Paceco, iisque Patribus, qui prius in congressu amphoremceptionem Conceptæ Virginis expetierant. Erant ex his, qui imponendum contrariæ parti silentium postulabant, vel in vniuersum, vt Aquensis, vel ad publicas Conciones coarctatum, vt Calaguritanus & Canariensis. Censebant aliqui, pro eo ac fenserant in congregationibus, oportere vt opinio pro Immunitate absolute declararetur; alij, magis pia. Turritanus dixit, tenorem Decreti vni parti displicere, nec alteri satisfacere; hinc verendum, ne veteres turbæ suscitarentur, ad Sixti Constitutionem à Synodo laudatam exorta. Aliunde quoque Decretum illud non placuit Cauensi Episcopo, propter verba scilicet, quæ à renatis excludebant quidquid esset odiosum Deo, cuiusmodi illi videbatur esse *concupiscentia*. Nec defuere, qui ad antiqua sensa redirent de Concilij titulo; Fesulanus videlicet, Pacensis, & Ofsensis, per consuetam ipsis contestationem.

Deinde ad alterum de restituenda disciplina Decretum progressi, fere omnes illi consenserunt. Sed Turritanus petiit, ceteris comprobantibus, vt publicè legeretur, ac postea infereretur inter Acta Concilij Pontificium diploma, quo contrariis priuilegiis derogabatur. Suadebat insuper, vt adderetur, non licere Regularibus villo in templo concionem habere inuito Episcopo; quam sententiam complexi Aquinas, Bellunensis, ac Fesulanus: hic etiam porrecto libello denuntiauit, haud sibi probari Decretum, nisi omnis paucendi gregis cura integrè libereque Episcopis restitueretur; idque quoties opus foret, se contestari. Sed è contrario fuit, qui Decretum improbare, vbi Regulares vetabantur in Parœciis concionari.

nari solo Parochorum permisso, cum Episcopus rogatus nollet ipsis facultatem concedere. Claramontanus postulavit, ut in confirmandis studentium privilegiis, per quæ liceret ipsis, causâ studiorum absentibus, Sacerdotiorum proventibus frui, exciperentur ij quibus animarum cura incumberet. Verum hæc omnes sententiæ e consensu paucorum exortæ, sine fructu emarcuere.

1546.

4 Reliquum erat, ut ex Turritani postulato, cui Cœtus consenserat, diploma Pontificis recitaretur; atque ita peractum. * Ad Legatos illud datum fuerat; quin ad exemplar ab illis Romam missum, fuerat conformatum, pauculis tantum verbis mutatis, quæ Concilij solius auctoritatem in dubium vocabant; adeoque fomes esse certaminis poterant. Quod tamen Fesulano satis non fuit, ut videbimus: cuius ingenium cuiusdam scœni simile erat, quod ignem per seipsum concipit. Ponebatur in diplomate, quamquam Synodus fuisset legitime conuocata, & ipsi plenâ Legatorum Pontificiorum potestate præsiderent; tamen quò maior esset eorum firmitudo, quæ aduersus ius commune, sanctionesve Apostolicas statuerentur, De traducendis Sacerdotij primò vacaturi fructibus ad sacrarum Literarum Magistros, De Regularibus, De Concionatoribus, De Rectoribus Paræciarum, aliisque per privilegia immunibus, ac de Quæstoribus eleëmofynarum, expetisse consensum auctoritatemq; Pontificis. Idcirco id amplè ab ipso comprobari confirmariq; quidquid in huiusmodi rebus à Concilio decerneretur.

* Datum
7. Iunii
anno 1546.

Diploma communi silentio exceptum est, sicut * in postremo Cœtu, & cum gratiarum actione commendatum, excepto Fesulano, qui dixit: *Fiat absque præiudicio universalis auctoritatis huius sanctæ Synodi.*

* Literæ Legatorum ad Farnesum,
18. Iunii
1546.

5 Post hæc Promotor Concilij Seuarolus institit, ut absentium contumacia accusaretur, agereturque in eos per edicta Tridentini templi valvis affigenda. Sed in eo non mediocriter dissensum. Duplex erat sententiarum classis, quibus plures adhæserant: altera Legatorum, id agendum arbitrantium in quemcumque haud legitime præpeditum: altera Giennensis, postulantis, ut exciperentur Germani, quam exceptionem nonnulli ad eos ampliârunt, quorum habendam rationem Cæsariani proximo in conuentu petierant: alij contra ad eos restrinxerunt, qui Comitibus aderant, solum dum ea celebrarentur. Sed præter duas hæcæ acceptiores sententias, Phanensis optabat, eorum dumtaxat qui Romæ debebant contumaciam accusandam. Alij adiecerunt, interdicens Patribus, ne Tridento discederent, nisi causam discessus cognoscente & comprobante Senatu: alij alia opinati.

Postre-

1546.

Postremò cuncti consensere, ut futura Sessio indiceretur die 29. Iulij; ceterique ritus de more peracti.

Huic narrationi geminam fallitatem, eamque inexcusabilem Suavis pro suo more intermiscet. Narrat enim, Tridentum aduenisse Gallia Regis Oratorem Petrum Danesium, atque in ea Sessione à Massarello Regias literas fidei conciliatrices perlectas, & ab Regis Oratore facundam ad Patres habitam orationem. At reuerentes, non vnus fuerunt Oratores, * quos postea nominabimus. Quin Danesius horum erat postremus; & quod pluris refert, memorat Sessionis die nondum Tridentum peruenerant. Oratio vero non in Sessione solenni, sed in confesso generali, octauo Iulij habita est. Hæc falsa sæpius affusa, quæ nihil conferunt ad Suavis causam promouendam, valde conferunt ad hominis auctoritatem elendam. Qui commodo suo mentitur, ostendit suam vilitatem plaris à se fieri, quam veritatem; qui gratis citra commodum læpe mentitur, ostendit sibi nullo esse in pretio veritatem.

* Constat ex Actis ac Diariis Massarelli, multisque Legatorum Literis.

CAPVT XIV.

Obiecta à Suauis emendationis Legibus in Sessione lata: ubi agitur de Iuris Canonici Consultis; deque potestate quam Pontifici tribuant: De Scholasticis; deque vilitate per ipsos, ac præsertim per S. Thomam collata: De Concionatoribus; deque in eos accusationibus, ob nimium gloriolæ & vilitatis studium.

Prosequitur deinde Suavis suorum Teutonum, seu verius suorum cogitationum commenta de reliquis in Sessione statutis. Sed quæ de dogmatum Fidei definitionibus attulit, iam supra lustrauimus, & quod opus fuit discussimus. Quod spectat ad morum correctionem, ait: *In expectatione fuisse, ut prospiceretur Scholasticis, & sacrarum Legum Doctoribus: his quidem, quippe tribuentibus Romano Pontifici Diuinas proprietates, adeoque ipsum Deum vocantibus, ac falli nesciam eiusdem auctoritatem, idemque Dei ac Pontificis Tribunal constituentibus.* Gradus hinc figendus, antequam ad Scholasticorum criminationes pergamus. Quis vniquam è Canonum peritis Romano Pontifici tribuit id quod verè Dei proprium est, adeoque alij communicari non potest? Attribuunt ij quidem prerogativas quasdam, quæ solum duobus illis insunt; Deo nimirum tamquam primo fonti; Pontifici tamquam irriguæ materiæ, & pro eo ac dici solæ,

solet, per modum participis. Num hæc blasphemia est? Hac ratione propriæ aliquæ Dei prærogatiuæ in profanis quoque Principibus agnoscuntur. Exemplo sit: Potestas obstringendi per legem, etiam in conscientie foro, cunctos certi cuiuspiam Regni homines, in eo quod spectat ad felicitatem civilem, cuiusdam est auctoritatis, quæ non inest nisi tum Deo, quippe rerum omnium Naturæ Domino; tum eiusdem Regni Principi, quippe memoratæ Diuinæ potestatis participi. Quin eadem ratione nulla omnino inter creatas res versatur adeo bonorum inops, quæ aliquam excellentiam non obtineat, sibi tantum ac Deo, nec alij prætereà communem. Ita neque Sol creatorum corporum potentissimus, neque Angeli procreatarum rerum præstantissimi, valent per se solos refrigerare atque humectare, quemadmodum valet aqua; sed ea vis extra aquam vnicè in Deo est: & in hac significatione quædam Dei proprietas est aquæ communis.

2 Imprudenter sanè loquitur, qui Pontificem quemdam Deum appellat: idque Romæ neutiquam permittitur. At quem lateat, quoniam sensu id aliqui ex Canonum consultis dixerint? Non quo sensu Ethnici terrenos Principes Deos nominarunt, cæli numina cum iis componentes; sed quo Deus ipse hominibus dixerat, *Vos Dij estis*. Quod dictum productum ac iteratum fuit à Christo aduersus Iudæorum calumnias.

Tum verò, si auctoritas ab erroribus innoxia intelligitur in Fidei morumque decisionibus, ea sanè Romano Pontifici tribuitur non à solis Canonum peritis, sed à Theologis grauiori pleniorique concordia: huius, quem Suauis abusum nuncupat, emendatio ab aliquo Smalcaldico, non à Tridentino Concilio expectari poterat. In aliis rebus, quæ vel ad rem gestam, vel ad Ius humanum pertinent, quinam sunt inter Canonum Interpretes, negantes errori Pontificem subiacere? Quis eorum concessas à Pontifice facultates frequenter irritas non agnoscat *subreptionis & obreptionis* vitio, ve ipsi loquuntur; adeoque reipsâ errorem in mente Pontificis non admittat? Nonne ipsi pariter repudiant sententiam, quam in vna è suis Constitutionibus professus est Ioannes XXII. dominium ab vsu non secernens in iis quæ vsu consumuntur; eoque pacto nonne in articulo Iuris humani Pontificem deerrasse pronuntiant?

3 Demum ex vero asseri potest, vnum esse Dei, Romanique Pontificis Tribunal in terris: perinde ac si quis diceret, Neapoli vnum atque idem esse Proregis Regisque Tribunal; non quasi Rex Proregi non præsit, nequeat illius iussiones reuocare, eundemque punire;

Pars I.

T t t

nire;

1546.

nire; sed quia in ea vrbe Rex aliud Tribunal non erexit supra illud, in quo Regia iurisdictio per Proregem administratur. Ita cum Deus noluerit per se proximè potestatem Iudicis apud mortales exercere, oportuit supremum Magistratum humanum constituere, à quo Dei nomine illa exerceretur; adeoque necesse fuit, vt illius supremi Magistratus Tribunal idem esset ac Dei Tribunal in terra. Hoc tamen non efficit, ne Deus tamquam manu Regiæ, & citra formam iudicij, suâ inter homines iurisdictione fungatur modo quodam sublimiori: neque id vniquam Scholæ factorum Canonum inficiantur.

Pergit Suauis, opus fuisse vti Scholasticis consuleretur; *quoniam Christiana doctrina fundamentum in Aristotelis Philosophia collocata, & sacris Literis prætermisissis, & cunctis in dubium reuocatis; & que ad id, vt etiam in questionem adduxerint, an Deus sit; idq; in utramque partem disputarint.* Profectò vel Suauis quosdam minoris notæ peculiariter Scholasticos arguit, vel omnes vniuersè criminatur. Si vitium aliquorum accusat, reminisci debuerat, in omnibus disciplinis, ac potissimum in nobilissimis, adeoque maxime arduis, tolerandos esse professorum plerisque vitiis laborantes: plurimis concedi, vt in illis ingenia exerceant, quò doctrinæ præstantia in paucis efflorescat. Quot medici ægrotos conficiunt? Quot chirurgi artus conuuant? Quot gubernatores sunt causa naufragij? Quot architectorum aedes breuè ruituras construunt? Quid igitur agendum censent? Nulli datum Reipublicæ est, vt in sua quisque arte præcellat: vel ipsa Natura, quacumque humanâ solertiâ maior, vitiosos partus abortus, monstra præpedire non valet. Vnicum superest remedium, vt videlicet eos artifices adhibeas, quos communis existimatio comprobat. Id vsuuenit Scholasticæ Theologiæ. Disciplinarum omnium præstantissima simulque difficillima ea est: eius possessionem sibi multi arrogant, pauci obtinent: hos constanter admiratur, hominum consensus; alij processu temporis quâ neglecti, quâ ignoti iacent, quâ etiam derisi.

At quoniam, quæ Suauis opponit, omnium Scholasticorum morem vniuersè impetunt, ea breuiter ponderemus. Vbinam Scholastici doctrinæ fundamenta locant in Aristotele, & non in Diuini Oraculis? Nónne illius dicta communiter impugnant de mundi æternitate, de Diuina in agendo necessitate, de negata ab eo creaturæ potentia, ac de aliis grauissimis capitibus, in quibus hallucinantur ex humanæ pupulæ infirmitate, ad lucem Diuinam cæcipientis? S. Thomas Scholasticorum Princeps, nónne toties docet, sacre scientiæ

scientiæ fundamenta naturales rationes non esse, sed Dei reuelantis effata? Esse quidem Theologi, oppositas argumentationes à Philosophia desumptas dissoluere, cum aduersus veritatem nulla possit germana demonstratio militare, adeoque neque vllus insolubilis syllogismus; non autem philosophicas comprobationes adducere? Quin si quis hoc audeat, nã ille periculo, inquit, exponet Religionem Christianam Ethnicorum ludibrio, qui huiusmodi probationum imbecillitate compertã, sibi persuadent nostræ Fidei fundamenta nutare. At verò Philosophiæ lumen triplici de causã maximè Theologiæ seruit. Primò, quia aliarum sectarum errores impugnat, qui per ipsum reuincuntur: Deinde, quia sophismata diluit Christianæ Fidei obiecta, quasi absurda mysteria complectentis: Tertiò, quia aliarum cognitionum opulentiam comparat, quæ tamquam consecutiones deducuntur, & ex Fidei dogmatis, & ex Naturæ notionibus simul coniunctis. Ad hæc tria commoda illis mirificè vsus est laudatus S. Thomas, præsertim in Summa contra Gentes. Quod si ad hæc emolumenta consequenda sibi suisque ceu ducem selegit Aristotelem, tam puridè, tam iniquè deluditur à Suali, vt in eo potius incomparabilis ille Doctor de Ecclesia optimè meritis habendus sit. Etenim par est animaduertere, postquam Deus Fidem constituit per homines debiles ac vulgares, sed ab eo sapientiã ac virtute diuinitus corroboratos, quò in eo opere Auctoris Diuinitas clariùs eluceret; post ea inquam tempora voluisse, vt doctrinæ præstantia in Ecclesia sua tamquam in sede perpetua consideret: idcirco per cunctas ætates viri scientiã præclarissimi, iidem sacri Doctores fuere. Iam verò contigit, vt sub duodecimum circiter salutis nostræ sæculum Arabum secta magnam sibi doctrinæ laudem adepta fuerit, qui Batiçæ præcipuè imperitantes, Cordubam in Athenas panè conuerterant: atque per Aueirois solertiam Aristotelis Philosophia caput erexerat, quæ diutiùs saltem in Occidentis Prouinciis vel sopita vel sepulta iacuerat. Eam verò & ordinatè & subtiliter explicantes, peripateticis rationibus refellebant irridebantque nostræ Fidei mysteria, quasi falsitatis conuicta, eorumque affectas quasi credulos ex inscientia.

6 His in Ecclesiam aggressionibus opposuit Diuina Prouidentia S. Thomam, qui optimè gnarus, in quacumque regione dominari eam religionem, quæ à viris sapientiã supra ceteros conspicuis traditur, nullamque inter humanas doctrinas nactus, seu maiori habitam in honore, seu dignam vt haberetur, quàm Aristotelica; in eam impensissimo studio operam dedit, atque illius Philosophi li-

1546. bros longè luculentius explicauit, quàm quicumque Arabum aut Græcorum. Quapropter magnâ illius Philosophiæ notitiâ, nec minori existimatione sibi comparatâ, viuidi ingenij vi atque acuminis ex iisdem Aristotelis principiis solutionem deduxit argumentorum, quæ non ab aliis modò, sed ab ipso Aristotele excusa fuerant notæ Fidei dogmatis reluctantia. Abeuntibus postea in eius vestigia plurimis Scholasticorum, effectum, vt quemadmodum prius per hæreticorum doctrinam Christianæ infesta credebatur, adeò cum ea iuncta coierit, vt recentes hæreticorum antesignani desciscere à Vaticano nequiverint, quin simul desciuerint à Lyceo, fidemque suarum commentationum eleuauerint ex contemptu maximi Philosophorum, & fortasse inter ingenia, quæ Natura protulerit, præstantissimi. Id enim verò est, quod Suauis eiusque Lutheranis in Scholasticis dolet, quod scilicet horum operâ ipsorum temeritati non modò Fidei, sed Philosophiæ lumen aduerfetur; nec Romæ solent auctoritas, sed Stagira.

Quid autem postea Suauis audeat increpare Scholasticos, quòd omnia in dubitationem adducant? Quisnam omnia in dubium reuocat, nisi ipse, & cum eo nouitatis molitores, qui Romani Pontificis & Conciliorum auctoritatem negant, legitimam Canonico-rum voluminum fidem, cõprobatam ipsorum versionis veracitatem, atque ita omnem certè credendi normam adimentes, Fidem pro libidine sibi construunt, eamque per momenta demutant? Contra Scholastici cohærent inter se, sibi que omnino constant in tenenturum veteris Catholice Fidei effatis, tum inuiolabili veritate Tribunalis ea declarantis. Non in dubium vocant, an Deus sit, quod stulte Suauis autumat: vocant tamen in disputationem, prout necesse est vocare eas omnes enuntiationes, quæ nec per se ipsas, nec ex coniunctione subiectæ & affirmatæ rei euidentiã obtineant, qualem exempli causâ obtinet hæc: *Omne totum est maius sua parte.* Quin sanè operæpretium est de rebus etiam huiusmodi disputare, non quòd probentur, sed quòd illarum perspicuitas appareat, & argumenta opposita dissoluantur. Itaque Aristoteles in Metaphysicis disceptare coactus est, ad confirmandam veritatem principij, omnium quæ nostræ menti affulgeant, euidētissimi, cuiusmodi est: *Non potest idem simul esse, & non esse:* quod ab aliquo ex veteribus Philosophantibus negabatur. Ac in Physicis eidem necesse fuit, vt diutius insisteret in rei veritate demonstranda, quæ sensibus vel maxime patet; corpora videlicet loco moueri, quòd Zenonis sophistia, & quidem perdifficilia enuclearet.

Præterea

8 Prætereà certum quandoque est, quænam quæstionis pars veritati consonet; sed quænam ex adductis rationibus efficaciter illam comprobet, certum non est. Experimento comperimus, dari posse quadratum certo cuidam circulo æquale; sed huiusce rei demonstratio ingeniorum omnium conatibus adhuc incomperta. Horum igitur problematum disputatio non quidem ad amouendam rei dubitationem, sed ad comparandam legitimam probationem utilis est. Mens nostra, nisi hac exercitatione excolatur, quippe lusciosa & pigra, sæpè dictum cum dicti ratione confundit, & illius secunda decipitur, dum huic, quamuis imbecillæ, præfidit; ac postmodum alterâ ceu debili patefactâ, de altero incipit dubitare. Quare per summam utilitatem Scholastici ac S. Thomas huiusmodi quæstiones in primis accuratissimè pertractant; & illam potissimè, quæ Religionis vniuersæ basis est; *An Deus sit*: quæ tamen, utpote ex ipsa rei natura suâ sponte certissima, possit superuacanea videri; tamen ob nostræ phantasie crassitudinem, supra terrestria ægrè assurgens, nostrarumque deprauationem appetentiarum, refugentium vindicem eorum facinorum, à quibus abstinere detrectant, tantoperè fortasse necessaria est, quantoperè à Suauis derideretur: atque utinam ipsi præcipue necessaria non fuerit.

9 Pergit dicere, oportuisse ab usum auferri concionandi de rebus vanis, alijsq; omnibus, præter Christum. Bene est: oportuisset pariter ab usum auferri, Diuini Numinis per tot delicta quotidie lædendi: & in promptu erat Decretum edi, ut pro se quisque ex absolutissimæ virtutis norma se gereret, quâ ratione perpetua confecta fuisset Christiani generis emendatio. An Suauis ignorabat, legis solertiam haud in eo sitam, ut illa imperet quæ per se honesta sunt (si namque res ita foret, posset quilibet, quantumuis imbecillæ mentis homo, Legislatorem optimum agere) sed in eo sitam, ut adiumenta quædam præscribat parum facilia, quæ ad honesta deducant? Lex seuerissimi carminis promulgetur, ne quid præter Christum quicquam in Concione prædicet; quid inde? Concionator, quicumque sit ille vanissimus, eius sibi obseruationem arrogabit, & se omnia quacumque loquitur, eò referre profitebitur: oblectationem dicet attentioni conducere, attentionem persuasioni: vel ea excusatio leniter accipitur, & lex ludificatur; vel seuerè reicitur, & tum grauis terror incutitur, ut concionandi ministerium planè reddatur intolerabile. Modus ad fructuosè conciones habendas, is omnino fuit, quem adhibuit Synodus: ut nimirum in Concionatoribus probitas ac doctrina ritè explorarentur; & vbi hi deessent, Præ-

1546. fulis etiam externi virgæ subiacerent. Non nisi Christum prædicare, & tamen auditores allicere, optimum enim uerò esset; sed quod optimum, semper rarum.

Sunt quibus ad hoc agendum ars deest, cum ea, quantum arbitror, sit ratio concionandi maximè ingeniosa, & supra modum ardua: in aliis vis illa pietatis, ac virtus ad hos conatus desideratur. Quidnam igitur optabilius? Interdicere Concionem cuiuscumque, qui tam sublimem pietatis ac magisterij gradum nondum tenet, adeoque ad perpaucos munus illud coarctare; an illud cuiuscumque permittere, qui mediocriter eo perfunctus sit? Hæc interrogatio illi par est, quâ quis quæreret, an sint excludendi à militia cuncti milites, qui imperterritum haud gerant animum, adeoque nonnumquam terga vertant: à Tribunalibus cuncti Iurisperiti, qui egregiè docti non sint, sed quandoque perperam iudicent. Ut paucis dicam, à qualibet arte artifices omnes, qui aliquid in ea peccant. In multis bonorum generibus, rerum copia, quamuis imperfectarum, Republicæ conducibilior est, quàm paucitas cum excellentia. Maioris est emolumenti, ut in quolibet oppido, aut quouis in templo populi Conciones excipiant de Deo, de cælesti felicitate, de suppliciis æternis, audiant euectam laudibus pietatem, execrationibus abiecta vitia, tametsi his interferantur inania quædam ornamenta, & quasi fucata sententiarum & eruditionis pompâ; quàm si non nisi Pauli & Chrysostomi perorarent, sed adeo pauci, ut animi populorum inter solas rerum profanarum nugas omnino siluerecerent, adeoque à paucissimis vel rarissimè semen aliquod exciperetur, quod in cælestium cogitationum florem erumperet.

Censuram suam ita concludit Suauis: *Consulendum fuisse manifestæ Concionatorum mercaturæ, sub eleemosynæ nomine.* Equidem si private utilitatis, non æquitatis publicæ studio scriberem, huic sententiæ haud refragarer, quippe quæ singularem præ se ferre laudem videtur legis inuiolabilis, quâ in eo genere Religiosa in qua recenseor Familia tenetur: sed ut ingenuè loquamur; nobis quidem facile est ab huiusmodi petenda stipe abstinere, quibus nosse per necessaria suppeditat, absque illo sanguinis pretio, quod soluitur per ruborem, ab exteris ea mendicando: eadem verò nobis pariter Christianorum largitio subministrat. At reliqui Concionatores, iis quorum indigent destituti, quonam pacto ministerium exercere possunt, ita graue per corporis animique laborem dicentibus, ita conducibile audientibus, nisi per ipsum liceret, quæ sibi pro suo gradu sunt vsui, comparare? Qui autem illius comparandi modus innotescit,

centior, quàm stipendium capere pià Magistratuum moderatione constitutum; vel etiam sibi semel ab auditoribus eleëmofynam petere, voluntariè conferendam? Ceterum Quæstoribus, quibus eleëmofynæ corrogandæ munus est, satis nouit Suauis, à Synodo per hæc Decreta Concionem interdictam. Postremò scire cuperem ab iis, quibus Suauis vita comperta fuit, num ipse sacris studiis operam impenderit procul à quacumque mercede; an potius ita copiosam acceperit, vel etiam in patria degens, vt quinta ipsius pars abundè Concionatoribus foret, qui laboriosam exigunt vitam, paucorum dierum quiete ægrè fruente. Non id affero ad inculpandam hominis avaritiam; cum illi fama non eorum vitiorum notam inusserit, quæ cum corpore relinquuntur in terris, sed quæ cum anima deferuntur in tartara. Solùm profero; quò insimulationis iniquitas patefiat, cum ipse ab aliis exigit, quod in se præstare non poterat. Quin etiamsi præstari posset, optandum id potius, quàm præscribendum. Cogitemus oportet, hominem spiritu ac terrâ concretum: adeoque sicuti humanam velle substantiam ab omni terreo defœcere, haud sanè est eam perpurgare, sed extinguere; ita pariter ab eodem terreo velle humanam virtutem sæpius abstergere, non est eam perficere, sed conficere.

HISTO